

O P R O E P I N G
voor de op DINSDAG 26 september 2017 vanaf 19.30 uur
in de **Sterrentuin** (*Neptunusstraat 51*) te houden
vergadering van de Raad der gemeente Hengelo

AGENDA:

Port.H.

A

Algemeen

- A01 Opening
- A02 Vaststellen agenda
- A03 Vragenkwartier (zie art. 46 Reglement van Orde voor
de Gemeenteraad)
- A04 Bestuurlijke actualiteiten (van het college)

B

Hamerstukken

C

Voorstellen met tussenkomst van de Politieke Markt

C01	EnergieActieplan / Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021	2114374	Elferink
C02	Initiatief voorstel Referendumverordening Gemeente Hengelo	1103112	Schelberg

D

Voorstellen zonder tussenkomst van de Politieke Markt

D01	Vaststellen beeldkwaliteitplan Groot Driene	2129634	Elferink
D02	Herziene eindafrekening fractieondersteuning 2015	2148293	Schelberg
D03	4 ^e wijziging Beleidsbegroting 2017	2151804	Ten Heuw

Hengelo, 11 september 2017
De voorzitter van de raad,

De heer S.W.J.G. Schelberg

De eerstvolgende raadsvergadering is gepland op 17 oktober 2017 aanvang 19.30 uur

Behandelvoorstel

Onderwerp	EnergieActieplan / Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021		
Zaaknummer	2114374	Portefeuillehouder	Marcel Elferink
Belangrijkste beslis/-bespreekpunten	- Het EnergieActiePlan is in november 2015 (1106778) met de raad gedeeld met een tussenrapportage. Het uitgewerkte nu voorliggende Energie Actieplan heet vanaf nu programma 'Nieuwe Energie Hengelo'. Het programma kent twee delen. Het college vraagt de raad het deel A van het programma Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 vast te stellen (kaderstelling) - De raad wordt door het college tevens uitgenodigd om bij te dragen aan de uitvoering. Er is een projectenlijst. De raad kan daar nog voorstellen aan toevoegen. Deze kunnen dan volgend jaar in de projectenlijst worden verwerkt. Hier is onder andere d.m.v. de PM van 7 juni invulling aangegeven. - Tenslotte wordt de raad gevraagd in te stemmen met de inzet van de middelen die onder andere bedoeld zijn voor het energieloket voor de intensivering van de aanpak van de particuliere woningvoorraad en de energiearmoede, en voor het opzetten en uitvoeren van de benodigde communicatie (betrekken MKB). De reserve duurzaamheid wordt vrijgemaakt ter ondersteuning van nieuwe projecten (en wordt daarmee een collegebevoegdheid).		
Historie	- Op dinsdag 7 juni 2017 heeft een thema-avond plaatsgevonden over dit onderwerp. Het college heeft op 20 juni jl. de opbrengsten van deze thema-avond gedeeld d.m.v. een raadsbrief. Deze brief is aan de zaak toegevoegd. - Middels het raadsbesluit van 18 juli jl. over de kadernota 2018-2021 heeft de raad ingestemd met optie Nieuw Beleid 18-NB-6.1 'Intensivering klimaatdoelen Energieakkoord 2016.' Hiermee heeft de raad middelen vrijgemaakt om vanaf het jaar 2018, volgens het EAP, projecten op te starten en een projectleider in te zetten.		

Politieke Markt	7 juni 2017			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur
Vincent Mulder	Coen Hartendorp	Theaterzaal	Fysiek	120 min
Doel van de sessie	Beeldvorming			
Behandeladvies	De thema-avond over Duurzaamheid gaat niet alleen over het EnergieActieplan 'Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021.' Tijdens het eerste deel van de avond zal een aantal sprekers zijn licht laten schijnen over het thema: - Anne Janssen van Bureau OverMorgen (De kijk op de lokale opgave: Urgentie van de lokale energietransitie 'Naar een gasloze toekomst') - Judith Arendsen van Volvo Garages Harrie Arendsen (De kijk van het MKB: Nut en Noodzaak van de duurzaamste Volvo Garage in Hengelo) - Gerrit Maring voorzitter van het energiecollectief Groener Hengelo (De kijk van de inwoner: Energiecollectieven hebben de toekomst) Dit wordt gevolgd door een paneldiscussie: Hoe zetten we samen de schouders onder de lokale opgave van de energietransitie? Wat is nu echt belangrijk in de 'strategie van het doen'? Na een korte break gaat het gesprek over het programma 'Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021'. Waar kunnen we onze schouders onder zetten: wat zijn nieuwe voorstellen? Afsluitend zullen de voorzitter en de wethouder de resultaten van de avond samenvatten en ingaan op het vervolg van de behandeling van het programma 'Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021'			
Spreekrecht publiek	ja ☒ nee ☐		duur: Belangstellenden kunnen meespreken. De voorzitter bewaakt de orde van de vergadering.	

Politieke Markt	13 september 2017			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur
Onno Fiechter		Theaterzaal	Fysiek	45 min
Doel van de sessie	Oordeelsvorming			
Behandeladvies	De fracties wordt hun mening gevraagd over het voorliggende programma 'Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021'			
Spreekrecht publiek	ja ☒ nee ☐		duur: maximaal 5 minuten	

Raad	26 september 2017	
Doel van de sessie	Besluitvorming	
Behandeladvies		
Spreekrecht publiek	nee	

RAADSBSLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2114374	Diepen, Willy van	FYS-WBA	
ONDERWERP			
EnergieActieplan/Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGelo BESLUIT:

1. Het deel A van het EnergieActieplan/ Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 als kaderstellend voor de energietransitie vast stellen;
2. Het college op te dragen de uitvoering en uitbouw van deel B -de projectenlijst- ter hand te nemen en voorts jaarlijks de voortgang, de middelenbesteding en de stand van de projecten met de raad te delen;
3. De begroting voor de jaren 2017 en 2018 te wijzigen om daarmee in 2017 € 44.000,- te onttrekken uit de bestemmingsreserve duurzaamheid en in 2018 € 50.053,- t.b.v. de ontwikkeling van projecten en initiatieven binnen het programma Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021;
4. In te stemmen met de inzet van de middelen bedoeld voor het energieloket voor de intensivering van de aanpak van de particuliere woningvoorraad en de energiearmoede, alsmede het opzetten en uitvoeren van de benodigde communicatie (betrekken MKB).

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

Het college heeft op verzoek van de raad een uitwerking gemaakt van de verduurzaming van Hengelo op het thema energie. Na een tussenproduct in 2015 is nu de definitieve plan gereed. Omdat er sinds 2015 veel is gebeurd rondom het vraagstuk van de klimaatverandering en de opgave om daar ook in de gemeenten mee aan de slag te gaan is het EnergieActieplan omgewerkt naar een programma over de energietransitie. Dit programma richt zich op bestaan de en nieuwe initiatieven van uit de Hengelose samenleving. Daarom krijgt het programma de titel Nieuwe Energie Hengelo 2017-21. Dit sluit ook aan op het programma Nieuwe Energie Overijssel dat begin dit jaar door provincie is gestart. Vanwege het hogere ambitieniveau is een uitspraak van de raad over de energieopgaven gevraagd. In het plan staan tal van voornemens en projecten. Onder andere ook het voornemen dat huishoudens in de toekomst thuis geen aardgas meer geleverd krijgen.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGelo,

DATUM

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2114374	W. van Diepen & D. Biemold	FYS-WBA	M. Elferink
ONDERWERP			
EnergieActieplan / Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

In de notitie 'Hengelo Verduursamen' heeft de gemeente Hengelo reeds in 2012 haar visie op een duurzaam Hengelo neergelegd. De raad heeft destijds het beleid breed neergezet. De notitie behandelt verschillende thema's en natuurlijk ook het thema energie. Naar aanleiding van deze beleidsinzet heeft de raad verzocht om een nadere uitwerking in de vorm van een EnergieActiePlan. Uiteindelijk is november 2015 aan de raad een Tussenrapportage EnergieActiePlan 2016-2020 gepresenteerd. In deze tussenrapportage is duidelijk gemaakt welke energiedoelen Hengelo kiest en welke inspanningen kunnen bijdragen om deze doelen te halen. De tussenrapportage van het college vormde de opmaat tot de verdere uitwerking in het nu voorliggende EnergieActiePlan 2017-2021, bedoeld voor de komende 5 jaren.

Het resultaat is het programma EnergieActieplan/Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 en bevat tevens de nieuwe titel. Het bevat een beknopte beschrijving van het beleid, de lokale opgaven en concrete invulling van onze energietransitie (projectenlijst). Het eerste deel (A) gaat over de inspanningen op vier resultaatgebieden:

1. Gebouwde omgeving
2. Hernieuwbare energieopwekking
3. Duurzame mobiliteit
4. Energie-infrastructuur

De toelichting op de projecten in uitvoering of in ontwikkeling staan in het tweede deel (B). Na overeenstemming met uw raad vormt het EnergieActieplan/Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 een belangrijke bouwsteen voor het beleid naar een duurzame samenleving. Met de jaarlijks te actualiseren projectenlijst van het programma Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 krijgt de gemeenteraad inzicht in de voortgang en de opbrengsten. Op deze wijze wordt het beleid over de energietransitie adaptief, flexibel en uitnodigend vormgegeven.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Urgentie en ambitie

In het Klimaatakkoord van Parijs is in 2015 afgesproken de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder twee graden Celsius, met het streven deze tot anderhalve graad te beperken. In de Energieagenda - Naar een CO₂-arme energievoorziening - uit december 2016 vertaalt het kabinet de internationale ambitie. Het is met deze Energieagenda dat invulling wordt gegeven aan de lange termijn doelstellingen. Hier ligt een belangrijke taak voor het rijk, gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties. De urgentie blijkt uit de vele afspraken die zijn gemaakt tijdens de Nationale Klimaatop 26 oktober 2016 in Rotterdam, als uitvloeisel van het Parijse Klimaatakkoord.

Het afremmen van de wereldwijde temperatuurstijging dwingt ons allemaal tot een ingrijpende verandering van onze manier van leven. Om de doelen in de klimaatakkoorden te halen moeten we toewerken naar energieneutrale woningen tot en met een koolstofarme manieren van vervoer. De overgang van het gebruik van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energiebronnen is de essentie van de energietransitie. Daarnaast moeten we ook ernstig kijken naar onze manier van produceren en consumeren van vlees en wat dat doet met de aarde. De regering beoogt met de nationale Energieagenda (dec. 2016) een helder en ambitieus perspectief te schetsen voor de transitie naar een betrouwbare, betaalbare, veilige en CO₂-arme energievoorziening. Daarvoor heeft het kabinet een transitiepad geformuleerd met slechts één kraakheldere doelstelling: 80-95% CO₂-reductie in 2050.

Energie Actieplan/ Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021

Het besef dat we daarvoor met z'n allen – en dus ook in Hengelo - een tandje bij moeten zetten, dringt steeds meer tot ons door. En het is lastig is om meer ambitie te tonen, terwijl de middelen tegelijk maar zeer beperkt zijn. In het nu voorliggende EnergieActiePlan 2017-2021 is die hogere ambitie verwerkt. Het college van B&W van Hengelo wil met de raad in gesprek gaan over de opgave van de energietransitie. Wij zetten de nu beschikbare capaciteit en middelen per direct in om tempo te kunnen maken met deze transitie.

In het eerste deel (A) van het EnergieActieplan/ Nieuwe Energie Hengelo leest u over de doelen en inspanningen, die we willen leveren op de vier resultaatgebieden. Het actieplan gaat veel meer in de richting van een programma samen met maatschappelijke partners dan een gemeentelijk beleidsnotitie. Het begint met het herijken van de ambitie. Vervolgens gaat het om doelen en inspanningen richting het ontwikkelen of uitvoeren van heel diverse projecten, maatregelen of acties. Concrete en tastbare resultaten vormen (nog) niet de kern van het instrumentarium. Meetbaar maken en monitoren moeten groeien. De provincie gaat helpen door daarvoor instrumenten te maken (3D-monitor).

Wat betekent dit voor de inhoud van het actieplan ten opzichte van de tussenrapportage uit 2015? Het antwoord is, dat we gegeven de hoge ambitie en de beperkte middelen veel kritischer moeten zijn over wat we wel en niet aankunnen. En dat we vooral de lopende initiatieven ook al zijn ze pril koesteren. Het programma zal dus eerst korter zijn om daarna aan te groeien met nieuwe projecten, maatregelen, of acties. Daarom zal het projectendeel van dit actieplan jaarlijks worden geactualiseerd. Op deze wijze wordt het beleid over de energietransitie adaptief, flexibel en uitnodigend vormgegeven.

Middelen

Kunnen we een degelijk programma realiseren gegeven een aanzienlijke capaciteitsreductie op het beleidsterrein duurzaamheid? Door de ombuigingen gedaan bij de meerjarenbegroting 2016-2019 zijn de middelen voor duurzaamheid grotendeels wegbezuinigd (formatie team duurzaamheid). Het college wil niet meer beleid, maar meer ontwikkelkracht voor de initiatieven en projecten uit de samenleving. We kiezen bij de opgave van de energietransitie voor een strategie van het doen. Onze inzet moet in dienst staan van projecten. Dat past bij onze inzet met een verhoogde ambitie en de bijgestelde doelen van het klimaatbeleid. Het beleid inzake de energietransitie kan alleen slagen wanneer wij onze inspanningen intensiveren gedurende de komende beleidsperiode. Met de nu beschikbare middelen kunnen de nu bekende initiatieven uit het programma Nieuwe Energie Hengelo maar deels worden ondersteund en middelen voor de daadwerkelijke uitrol of uitvoering zijn er niet. Bij de Kadernota 2018-2021 is daarom een voorstel gedaan voor die gewenste intensivering van onze inspanningen en ondersteuning (voor de periode tot 2021 €300,000 en een fulltime transitie-manager).

Wat we als college voorstellen is het volgende. De uit de het EnergieActieplan/Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 voortvloeiende werkzaamheden zullen in eerste instantie binnen de bestaande formatie en middelen worden opgepakt. Tegelijk blijven we bescheiden in onze beleidsmatige wensen en productie. We brengen per direct een verschuiving aan door het vergroten van de inzet naar initiatieven en projecten. Dit gaan we doen door het in eerste instantie parttime en voor de duur van 2 jaar aanstellen van een Transitie-manager Nieuwe Energie voor het aanjagen en ontwikkelen van projecten, maatregelen en acties. De Transitie-manager Nieuwe Energie staat in dienst van de lokale en regionale initiatieven en projecten om de middelen en de mogelijkheden aan elkaar te koppelen voor het bereiken van concrete resultaten. Zodoende is het mogelijk per direct een start te maken met de uitvoering van dit EnergieActieplan/ Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021. Daarmee komen we op ongeveer 60% van de gewenste inzet. Na de goedkeuring van de raad (november 2017) over de voorstellen nieuw beleid kan in dat geval in 2018 de gewenste intensivering richting 100% ook direct worden opgepakt.

Projecten zijn in principe van initiatiefnemers met als uitgangspunt dat ze voor de gemeente budgettair zelfdragend zijn. Uitgaven voor eventuele participaties in de vorm van revolverende fondsen of leningen zijn derhalve buiten beschouwing gelaten. De gemeente kan wel bijspringen in de opstartfase teneinde uiteindelijk met externe bronnen projecten haalbaar te maken. Eén van die bronnen van middelen en mogelijkheden zien we in de bijdrage van Twence. Twence heeft de ambitie om naast afvalverwerker ook de duurzaamheidsbevorderaar voor de deelnemende gemeenten te zijn. Wij zullen er bij Twence op aandringen deze ambitie richting decentrale oplossingen verder te concretiseren.

Communicatiestrategie

Met deze energietransitie komt veel op ons en onze inwoners af. Essentieel voor het succes van het programma van de energietransitie is goede communicatie, zowel intern als extern naar inwoners en bedrijven. De gevolgen voor eenieder in de komende 30 jaar zijn aanzienlijk maar nog niet concreet. Bij het EnergieActieplan/ Nieuwe Energie Hengelo is een communicatiestrategie bepaald die wij met uw raad willen delen.

Ongeacht welke verduurzaming, alles draait erom dat wij de inwoners en bedrijven van Hengelo in beweging brengen om zelf actie te ondernemen en met oplossingen voor bijvoorbeeld aardgasverwarming te komen. Uitdaging is om met heldere communicatie 'het waarom van de energietransitie' te blijven benadrukken. Dat gaan we doen aan de hand van de kernboodschap: **Samen werken aan een gezond, groen en energieneutraal Hengelo!** Het EnergieActieplan is niet een kant en klaar plan maar veel meer een

uitnodiging aan alle maatschappelijke partners om samen het transitiepad op te gaan. De kern van de communicatiestrategie zit in de vraag : **Hoe maak jij Hengelo gezonder, groener en slimmer?**

Het klimaatprobleem is voor de meeste burgers vaak nog een 'Ver-van-mijn-bed-show'. Mensen weten intussen natuurlijk wel dat ze hun huis moeten isoleren, minder auto moeten rijden en dat er meer windmolens komen omdat de olie en het gas een keer op raken. De verhalen over 'aardgasloze toekomst' moeten aansluiten bij de leefwereld van burgers. Het moet niet over de hoofden van bewoners gaan. Ze moeten juist het besef krijgen dat zij deelgenoot zijn van een nieuwe ontwikkeling. We stellen de gebruiker centraal in onze benaderingswijze.

Er moeten meerdere verhalen klaar liggen waarmee wij bewoners van verschillende achtergronden, bewustzijn en kennisniveau kunnen bedienen. Bewoners moeten antwoord krijgen op hele praktische vragen, zoals: 'Is mijn woning wel geschikt voor aansluiting op het warmtenet? Waar kan ik een advies krijgen over woningisolatie? Wat kost de ombouw van een woning van gas naar elektrisch?' Goed luisteren en onderzoeken van de vragen is het devies. Het op te stellen communicatieplan richt zich op deze praktische zaken. Wij gaan in de communicatie samenwerken met woningcorporaties, het Warmtenet Hengelo en waar mogelijk al met bewonersgroepen en uiteraard met (nuts-)bedrijven en de provincie. Vanuit het programma Nieuwe Energie Overijssel wordt aangestuurd op het verbinden van campagnes en betrekken van doelgroepen (zenders en ontvangers) denk bijvoorbeeld aan de rol van de woningcorporaties.

Omdat het gaat om het op gang brengen van een beweging richting nieuwe initiatieven kiest het college ook voor een titel die beter past bij de strategie. De nieuwe titel van het programma van de energie-transitie is: **Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021**. Deze vervangt de naam EnergieActieplan en sluit aan op de benaming van het programma Nieuwe Energie Overijssel, dat de provincie begin dit jaar heeft vastgesteld.

Resumerend stellen wij uw raad voor:

- Het deel A van het EnergieActieplan/ Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 als kaderstellend voor de energietransitie vast stellen;
- Het college op te dragen de uitvoering en uitbouw van deel B -de projectenlijst- ter hand te nemen en voorts jaarlijks de voortgang, de middelenbesteding en de stand van de projecten met de raad te delen;
- De begroting voor de jaren 2017 en 2018 te wijzigen om daarmee in 2017 € 44.000,- te onttrekken uit de bestemmingsreserve duurzaamheid en in 2018 € 50.053,- t.b.v. de ontwikkeling van projecten en initiatieven binnen het programma Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021;
- De middelen bedoeld voor het energieloket in te zetten voor intensivering van de aanpak van de particuliere woningvoorraad (woningabonnement, collectieve aanpak, energiearmoede), alsmede het opzetten en uitvoeren van de benodigde communicatie (betrekken van het MKB.)

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

- Vaststellen van de nieuwe hogere ambitie van de energieopgave
- Uitwerking van het programma Nieuwe Energie Hengelo: de projecten
- Middelen inzet en relatie met voorstel nieuw beleid in de Kadernota 2018-2021
- Communicatiestrategie

FINANCIËLE ASPECTEN

Voor de realisatie van de energietransitie zijn in de huidige begroting 2017-2020 de volgende bronnen beschikbaar:

- Bestemmingsreserve Duurzaamheid: omvang per 1 maart 2017 € 94.053;
- Energieloket: totaal toegezegde middelen € 105.972 (provinciale subsidie €45.972 en €60.00 t/m 2019).
- Formatief: 1 fte ingevuld voor duurzaamheid zowel voor bestuurlijke ondersteuning, beleid en uitvoering.
- Communicatie: voor duurzaamheid zijn structureel middelen in de begroting opgenomen (€16.400/jr).

Uitleg subsidie Energieloket: Van de periode 2014-2016 is nog €45.972 over. Voor de periode 2017-2019 is door de provincie €60.000 toegekend voor Energieloket 2.1, waarvan reeds gestort €50.000,-. Daarvan moet het Energieloket (website, content en bemensing) worden bekostigd. Er moet een plan van aanpak voor de intensivering van de aanpak van de woningvoorraad worden gemaakt en de positionering van het MKB in een 'actieve marktaanpak' moet worden uitgewerkt. Doel is het energieloket over te dragen aan de markt.

Met de nu beschikbare middelen worden de lopende initiatieven uit het programma Nieuwe Energie Hengelo ondersteund. Bij de initiatieven in ontwikkeling geldt dat voor de huidige fase van initiatief,

onderzoeken en bepalen van de haalbaarheid er wel middelen zijn maar voor de daadwerkelijke uitrol of uitvoering niet. Voorbeelden daarvan zijn:

- Projectmatige aanpak van het verduurzamen van scholen sportaccommodaties;
- Ondersteunen bewonersinitiatieven na 2018;
- Projectmatige en collectieve aanpak verduurzamen particuliere woningvoorraad (incl. alternatief aardgas);
- Woningabonnementen en extra inzet op energiearmoede;
- Initiatieven op het gebied van (E-)mobiliteit, stadsdistributie of bijzondere energieopwekking;
- Alle verzoeken om te participeren in (investerings-)fondsen en subsidieregelingen.

De raad wordt voorgesteld om in 2017 € 44.000,- te onttrekken uit de bestemmingsreserve duurzaamheid en in 2018 € 50.053,-. Per project zal de bijdrage worden bepaald. De werkelijke omvang van de lasten wordt aan het einde van het jaar verrekend met de bestemmingsreserve. De bijbehorende begrotingswijziging is als bijlage toegevoegd.

We zullen uiteraard wel capaciteit moeten kunnen inzetten om middelen van de provincie of van Twence naar Hengelo te krijgen. Het aanjagen van de energietransitie zal in eerste instantie gegeven binnen de bestaande formatie en middelen worden opgepakt. Door de beleidsmatige inzet op duurzaamheid de komende 2 jaar nog verder te verkrappen kunnen ruimte scheppen voor werkzaamheden t.b.v. de energietransitie. Met deze middelen kunnen we 2 jaar aan de slag op 60-70 % van de gewenste inzet; dat is niet voldoende om voldoende massa te creëren in zaken als de aanpak particuliere woningvoorraad en ontwikkelen nieuwe projecten. Wil de raad het ingezette beleid intensiveren dan zijn voor het onderdeel energietransitie de extra middelen uit nieuw beleid nodig om op 100% te komen.

BIJLAGE(N)	
-	EnergieActiePlan/Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021
-	Infographic Nieuwe Energie Hengelo (placemat)

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

NIEUWE ENERGIE HENGelo

2017 - 2021

Samen werken aan een gezond, groen, en energieneutraal Hengelo

Mei 2017

Inhoudsopgave

Deel A		pagina
1.	Energie Actieplan 2017-2021	3
2.	Nieuwe doelen	4
3.	Landelijke doelstellingen Energieagenda	6
4.	Doelstellingen provincie Overijssel (NEO 2017)	7
5.	Doelstellingen Twente gemeenten	9
6.	Doelstellingen Hengelo 2017-2021	11
	1. Gebouwde omgeving	13
	2. Hernieuwbare energieopwekking	17
	3. Duurzame mobiliteit	19
	4. Energie-infrastructuur	19
7.	Financiering en uitvoering	20
8.	Communicatiestrategie	21

Deel B		pagina
Overzicht projecten		
•	In uitvoering	22
•	In ontwikkeling	30

Leeswijzer

In het eerste deel (A) van het Energie Actieplan 2017 – 2021 leest u over de inspanningen die we willen leveren op resultaatgebieden. De toelichting op de genoemde projecten in uitvoering of in ontwikkeling vindt u in het tweede deel (B) van dit plan.

1. Energie Actieplan 2017-2021

Deel A

Alle eerdere scenario's zijn door de klimaatakkoorden van Parijs achterhaald. Dit dwingt ons allemaal tot een meer ingrijpende verandering van onze manier van leven, wonen, werken, verplaatsen, recreëren, produceren en consumeren. Om de doelen in de klimaatakkoorden te halen moeten we toewerken naar energieneutrale woningen en een koolstofarme manieren van vervoer. Het is essentieel om de overgang te maken van het gebruik van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energiebronnen. Ook is het nodig om te zorgen voor opslag en gebruik van CO₂. Daarnaast staan we samen voor de uitdaging om te komen tot een substantiële vermindering van de consumptie van herkauwers (vlees en zuivel). Dit is de basis onder de nationale Energieagenda. De regering beoogt met de Energieagenda (dec. 2016) een helder en ambitieus perspectief te schetsen voor de transitie naar een betrouwbare, betaalbare, veilige en CO₂-arme energievoorziening. Daarvoor heeft het kabinet een transitiepad geformuleerd met slechts één kraakheldere doelstelling: 80-95% CO₂-reductie in 2050. Het besef dat we daarvoor met z'n allen – en dus ook in Hengelo - een tandje bij moeten zetten, dringt steeds meer tot ons door. En dat het lastig is om meer ambitie te tonen terwijl er geen pasklare oplossingen voor handen zijn, is een gegeven waarmee we het moeten doen.

Inspirator uit Hengelo

Maurice Beijk woont in Hengelo, is inspirator en adviseur op het gebied van duurzaam bouwen, energiebesparing en energieopwekking. Als enthousiasmerend spreker stimuleert hij jaarlijks vele duizenden studenten, ondernemers en bestuurders over zijn passie. Maurice is fulltime adviseur bij Unipro in Haaksbergen en stelt zijn kennis en ervaring beschikbaar voor het concreet verduurzamen van bedrijven. Recent voorbeeld is het nieuwe pand van Volvodealer Harrie Arendsen in Hengelo. Het belooft het duurzaamste autobedrijf van Nederland te worden.

Over de energietransitie zegt Maurice Beijk:

“Je mag best vragen wat het kost, maar kijk dan ook wat het je oplevert”.

2. Nieuwe doelen

De energietransitie is het meest urgent en dwingend vanwege de mondiale, Europese en nationale klimaatdoelstellingen. De wereldwijde temperatuur mag niet verder stijgen dan 2°C. Het streven is om dit onder de 1.5°C stijging te houden. Het aanscherpen van deze klimaatdoelstelling heeft tot gevolg dat we ook in Hengelo de opgaves van de energietransitie naar een hoger niveau moeten bijstellen. In dit EnergieActieplan 2017-2021 leest u wat dat betekent.

Meetbare stappen

Doel van het EnergieActieplan is om in projecten meetbare stappen te maken. Maar met het oog op snelle ontwikkelingen is het moeilijk om in keiharde cijfers onze doelen te monitoren. Waar het sneller, beter, efficiënter en effectiever kan, gaan we dat zeker doen. In eerste instantie werken we er naartoe om de opbrengsten en effecten uit onze projecten meetbaar te maken. Met deze gegevens kunnen we laten zien hoeveel we bijdragen aan de doelen. We actualiseren regelmatig het overzicht met daarin de voortgang van de projecten. Zo wordt ook deze monitoring steeds concreter en waardevoller. De provincie Overijssel werkt momenteel aan de ontwikkeling van een instrument waarmee we de lokale en regionale opbrengsten beter kunnen monitoren.

Samen sterk

De noodzakelijke versnelling halen we vooral uit inzet van technologische ontwikkeling en uit brede samenwerking. Als gemeente werken we dan ook zo optimaal mogelijk samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, onderwijs en overheid (zowel lokaal, regionaal als landelijk). Waar wenselijk en efficiënt haken we aan bij goede initiatieven. Waar mogelijk, regisseren, combineren en faciliteren we om kansen beter te benutten.

Handen op elkaar voor Duurzame Investeringsagenda

Op 10 maart 2017 maakte VNG bekend dat gemeenten, provincies en waterschappen de handen ineen slaan om de overgang naar een energieneutraal en klimaatbestendig Nederland te versnellen.

Decentrale overheden zetten hiervoor hun gezamenlijke jaarlijkse investeringen van 28 miljard euro in. Ze vragen het nieuwe kabinet om mee te investeren in nationale programma's en om knelpunten in wet- en regelgeving weg te nemen.

Jan van Zanen, voorzitter VNG zegt: "De overgang naar een energieneutraal en klimaatbestendig Nederland met een circulaire economie is ingrijpend. Denk aan isolatie van oude huizenblokken en aansluiting van woonwijken op zonne- en windenergie. Alles bij elkaar vraagt dit een gigantische inspanning van burgers, organisaties, bedrijven en overheid. Dit lukt alleen als we de handen ineen slaan."

Communicatiestrategie

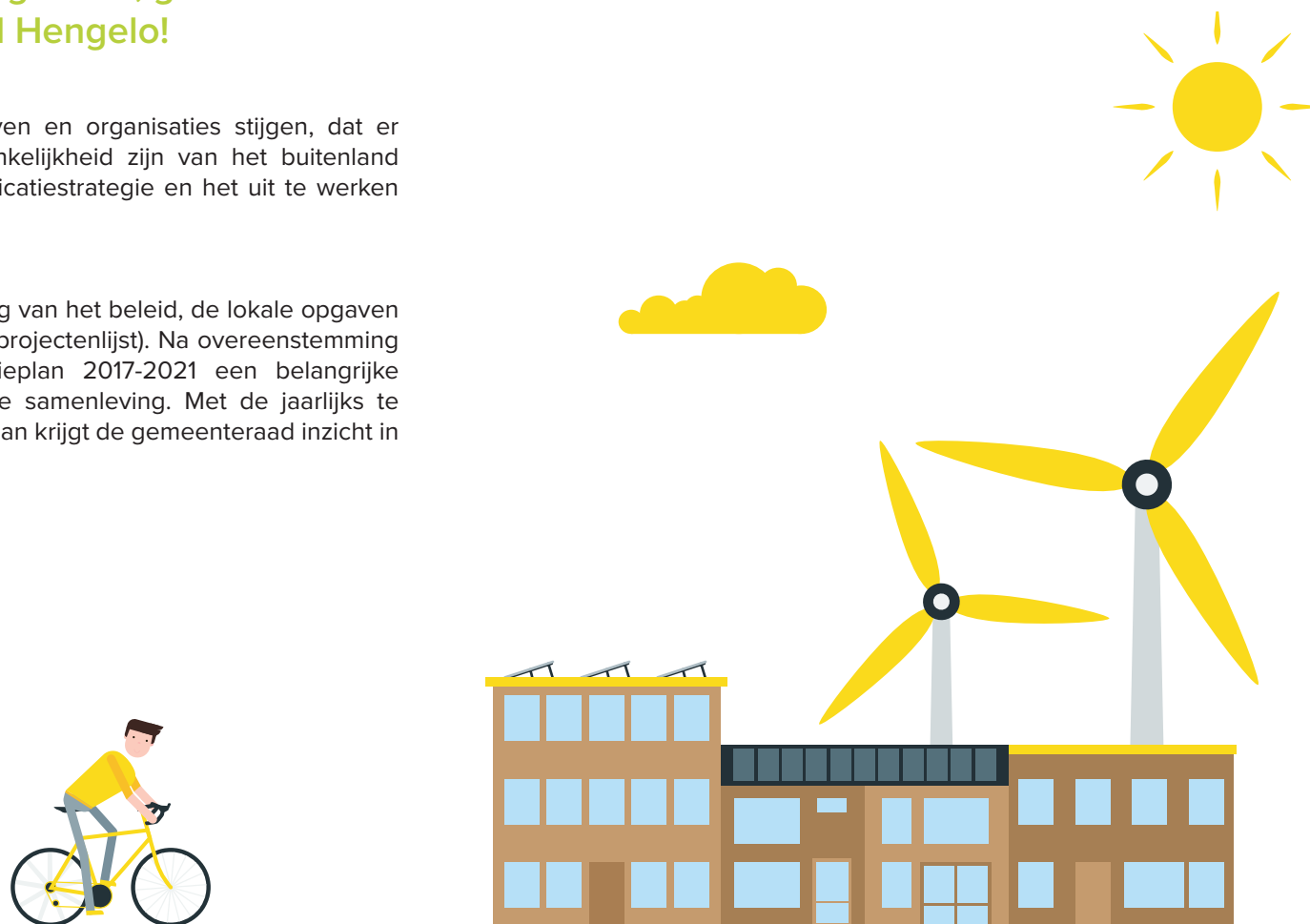
Als gemeente Hengelo streven we naar een breed maatschappelijk draagvlak voor de energietransitie. Het EnergieActieplan is een uitnodiging aan alle maatschappelijke partners om gezamenlijk het transitiepad op te gaan. En dat betekent in ieder geval dat we als gemeente het goede voorbeeld geven. De kernboodschap van het EnergieActieplan is:

Samen werken aan een gezond, groen en energieneutraal Hengelo!

We willen dat kansen voor innovatieve bedrijven en organisaties stijgen, dat er méér schone lucht is en dat we minder afhankelijkheid zijn van het buitenland voor onze energie. We stemmen onze communicatiestrategie en het uit te werken communicatieplan hier op af.

Beleid en projecten in één plan

Dit EnergieActieplan is een beknopte beschrijving van het beleid, de lokale opgaven en concrete invulling van onze energietransitie (projectenlijst). Na overeenstemming hierover met de raad vormt het EnergieActieplan 2017-2021 een belangrijke bouwsteen voor het beleid naar een duurzame samenleving. Met de jaarlijks te actualiseren projectenlijst van het EnergieActieplan krijgt de gemeenteraad inzicht in de voortgang en de opbrengsten.

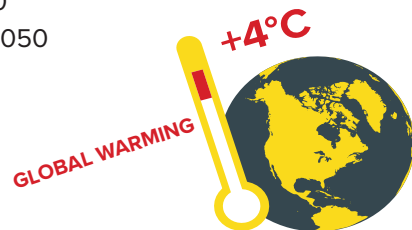
3. Landelijke doelstellingen Energieagenda (2016)

Naast een algehele besparing van het energiegebruik wordt landelijk vol ingezet op:

- Productie van CO₂-vrije elektriciteit (inzetbaar voor warmte en kracht)
- Afvang en opslag van CO₂ bij alle denkbare productieprocessen van enige omvang
- Substitutie met groene brandstoffen (uit biomassa) en mogelijk ook waterstof

Landelijke strategie in cijfers uitgedrukt:

- Maximale temperatuurstijging 2 °C (streven van 1,5 °C) t.o.v. de prognose van 4°C stijging
- 100% klimaat neutrale energievoorziening in 2050 (dus: maximale inzet op CO₂ reductie waarbij energie uit biomassa en fossiele brandstoffen wel toegestaan zijn)
- CO₂ reductie t.o.v. 1990:
 - 20% in 2020
 - 40% in 2030
 - 80-95% in 2050

Green Deal en afbouw aardgasnet

De landelijke Green Deal is een concrete stap in de strategie van de Energieagenda van het Rijk. Deze overeenkomst werd op 8 maart 2017 door Minister Kamp (Economische Zaken) ondertekend samen met 30 gemeenten, 5 netbeheerders en de 12 provincies. Het stoppen met aardgas staat centraal in de Green-Deal. Hengelo is één van de 30 partnergemeenten in de Green Deal omtrent 'Gasloze Wijken'.

Nederlanders zijn veel meer dan Fransen, Italianen of Grieken gewend om op gas te koken. In 7 miljoen van onze 7,7 miljoen huishoudens staat een gasfornuis in de keuken. Maar volgens de klimaatdoelstellingen moeten we zoveel als mogelijk af van fossiele brandstoffen, en dus ook van gas.

Als Hengelo in 2050 aardgasloos wil zijn - en dat is landelijk afgesproken - dan moeten we ook een alternatief hebben voor de wijken waar het gasnet wordt afgekoppeld.

Zoiets is een enorme opgave, zowel qua menskracht als budget (nog niet concreet te overzien). In Hengelo betekent dit dat we per direct in elke situatie waarin sprake is van aanschaf en/of renovatie, gericht moeten zijn op vervanging van gasgestookte cv-installaties en andere gasapparatuur door duurzame alternatieven.

Nederland van het gas af

“Met het stoppen met aardgas, staan we voor een opgave die vergelijkbaar is met de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog”, zegt energieambassadeur Jan van der Meer. We moeten volgens hem nog enorm investeren in geld en moeite om de overgang van aardgas naar duurzame energie te maken voor 2050. “Slim samenwerken in de regio is dan ook essentieel. Het bewustzijn van de hele energietransitie moet echt omhoog. Het gaat miljarden kosten, maar tegelijkertijd levert het ook veel werkgelegenheid op.”

Jan van der Meer is oud-milieuwethouder van Nijmegen. Hij gaat de komende jaren proberen om bedrijven in de regio Arnhem-Nijmegen van het aardgas af te krijgen.

4. Doelstellingen provincie Overijssel (NEO 2017)

Met een reeks partners heeft de provincie Overijssel per 1 februari 2017 het Programma Nieuwe Energie Overijssel 2017-2023 (NEO) vastgesteld. Het gaat uit van de verwachting dat het aandeel hernieuwbare energie in Overijssel kan stijgen van 9% nu naar 20% in 2023. NEO (2017-2013) kent een investeringsvolume tot 3 miljard euro. Het is geordend langs zeven thema's. Hieronder zijn de doelstellingen op hoofdlijnen omschreven:

- 1. Gebouwde omgeving (energiebesparing, energieopwekking):**
 - 75.000 van de koopwoningen en 50.000 huurwoningen krijgen minimaal label B
 - Realisatie van 1.500 energieneutrale woningrenovaties
 - Initiatie energieneutrale utiliteitsbouw
 - Verduurzaming van maatschappelijk vastgoed met o.a. 20% energiebesparing bij gemeentelijke gebouwen
- 2. Bedrijven en industrie (energiebesparing, energieopwekking):**
 - Realisatie van zon-PV op bedrijfsdaken
 - Verhogen van het aantal bio-energie-installaties
 - Benutting van restwarmte; 2,5% jaarlijks energiebesparing
- 3. Hernieuwbare opwekking (energieopwekking) in 2023:**
 - Zon: van ruim 1.000 ha ca. 400 ha op daken
 - Wind: 85,5 MW + 10 MW op bedrijventerreinen en mogelijk 25 MW extra door stimulerende maatregelen
 - Bio-energie: ruim 200 installatie (70 kleine mestvergisters, 1 pyrolysefabriek, ca. 130 hout gestookte installaties)
 - Bodemenergie: 2-4 geothermieprojecten

- 4. Duurzame mobiliteit (besparing en verduurzaming brandstoffen):**
vier pilots voor transitie naar 100% schone mobiliteit, maximaal 10% brandstoffen uit hernieuwbare energie (biobrandstoffen)
- 5. Lokale initiatieven (energiebesparing, energieopwekking):**
realisatie van 15 lokale energie-initiatieven per jaar
- 6. Energie-infrastructuur (transport van opwekking naar vraag):**
scheppen van randvoorwaarden voor de opwekking en benutting van hernieuwbare energie; met name opslag, biogas- en warmtenetwerken
- 7. Innovatie:**
van opwekking, transport en opslag

Provinciale strategie in cijfers uitgedrukt:

Duurzaam opwekken: 16% in 2020 20% in 2023 (ca 20 PJ)

	Energievorm	Verbruik 2015	Scenario 2023
huishoudens	Elektriciteit en verwarming	27,8 PJ	23,3 PJ
bedrijven	Elektriciteit en verwarming	40,0 PJ	39,0 PJ
mobiliteit	Brandstoffen	35,0 PJ	33,9 PJ
totaal		102,8 PJ	96,3 PJ

- 1 PetaJoule is de hoeveelheid energie die ongeveer overeenkomt als het stroomverbruik van 80.000 huishoudens over een jaar.
- Duurzame energie bestaat in de visie van de provincie Overijssel in de verdere toekomst voor 90% uit hernieuwbare bronnen zoals wind, water en zon (2050).

Programma Nieuwe Energie Overijssel (NEO)

De Hengelose wethouder Marcel Elferink is namens de Twentse gemeenten lid van de bestuurlijke kerngroep NEO. Daarmee is hij mede verantwoordelijk voor programmasturing. Ook is hij aanjager voor de uitvoering van het programma NEO.

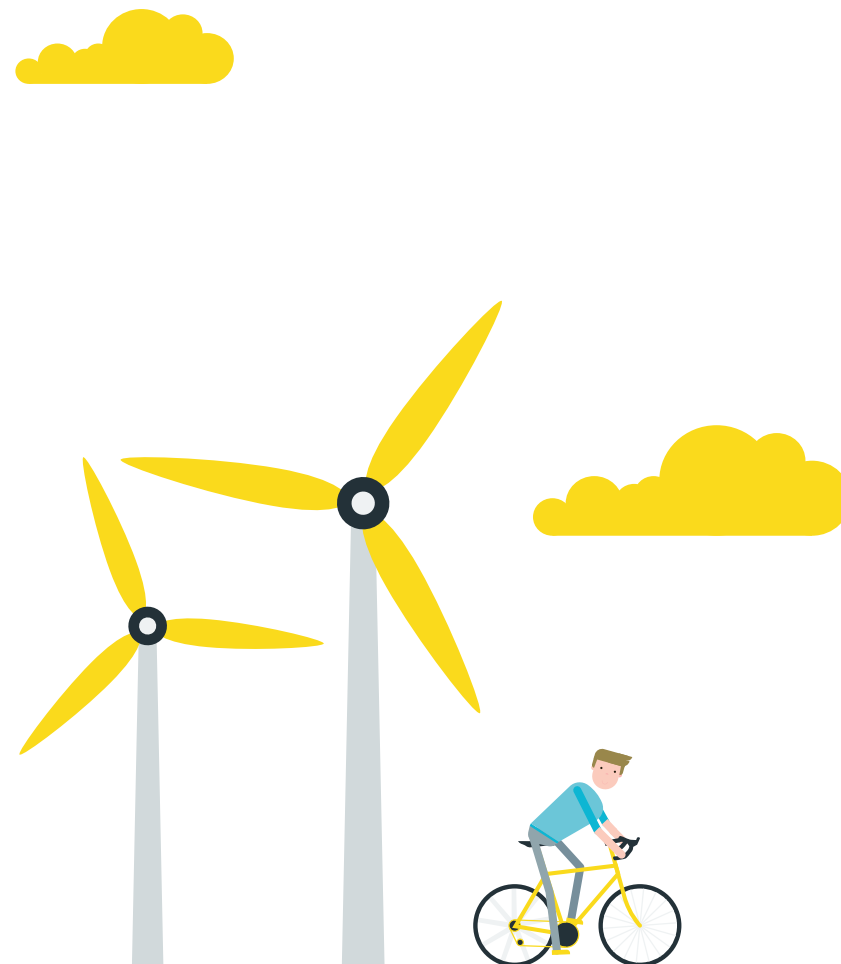
Marcel Elferink:

“Om in 2050 energieneutraal te zijn moet de nieuwbouw van woningen nu al energieneutraal en gasloos zijn. Deze grote opgave moeten we op lokaal niveau concreet maken. Hiervoor staan vooral gemeenten en woningbouwcorporaties aan de lat.”

De kernpartners hebben het programma NEO ontwikkeld en geven gezamenlijk richting aan de uitvoering in de nieuwe Energie Alliantie Overijssel. Dat doen de partners onder andere door meerwaarde te creëren door thema's en doelgroepen te verbinden.

Kernpartners van de provincie in het Programma Nieuwe Energie zijn:

- VNO-NCW Overijssel Midden
- MKB Nederland-Midden
- Gemeenten Zwolle en Hengelo
- Natuur en Milieu Overijssel
- Netbeheerder Enexis
- Bio-energiecluster Oost Nederland

5. Doelstellingen Twentse gemeenten

De Twentse gemeenten zijn voornemens de krachten rondom de energietransitie te bundelen onder de noemer: 'de Twentse Energie Strategie' (TES). Deze samenwerking is bedoeld om zo goed mogelijk aan te sluiten bij het programma Nieuwe Energie Overijssel 2017-2023 en het hoofddoel dat Twente in 2050 energieneutraal zal zijn. Voor veel onderwerpen is het immers efficiënter en slimmer om samen te werken dan om ieder voor zich projecten te ontwikkelen. Daarnaast is in veel gevallen ook een kritische massa nodig om een project rendabel te maken.

Doel van de Twentse EnergieStrategie is:

- inzichtelijk maken op welke manier Twente energieneutraal in 2050 kan worden;
- passend bij de Twentse landschappelijke, economische en maatschappelijke kwaliteiten en opgaven;
- afgestemd met Twentse burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven;
- ondersteunend aan de in de Twentse gemeenten geformuleerde ambities en reeds in gang gezette lokale initiatieven.

De visie is:

- Om tot samenwerking en besluitvorming te komen over de maatschappelijke opgaven/uitdagingen die in Twente (gaan) spelen wordt gebruik gemaakt van het enthousiasme, ideeën van overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en lokale initiatieven

De uitwerking gaat in ieder geval over de onderdelen:

- aanpak gebouwde omgeving (huur en koop),
- ruimtelijke inpassing duurzame energievoorzieningen (in het bijzonder wind- en zonne-energie),
- invulling VTH-taken voor de inrichtingen waarvoor de gemeenten het bevoegd gezag zijn (is geregeld vanuit RUD/ODT)
- En op projectbasis voor lokale initiatieven, geothermie en mobiliteit.

Nu we voor de afkoppeling staan van het aardgasnet, is samenwerking in de TES belangrijker dan ooit. De TES is een serieuze gesprekspartner ten opzichte van grote netwerkbeheerders als Alliander en Enexis. Bij ontwikkeling en uitbouw van warmtenetten (kansen voor Warmtenet Hengelo), is het prettig om te weten dat juist om kritische massa te genereren, wij in de regio een partner hebben zoals Twence. Als duurzaamheidsbevorderaar kan Twence projecten rond maken waar we dat alleen niet kunnen. Onze deelname in, en de keuze voor een scenario met Twence als afvalverwerker en duurzaamheidsbevorderaar komt daarom zeer gelegen. Als gemeente Hengelo betrekken we Twence bij het realiseren van onze doelen in projecten.

Twence regionale 'duurzaamheidsbevorderaar'

Marc Kapteijn directeur van Twence. "Er is altijd ruimte geweest voor investeringen, voor nieuwe ideeën. Het bedrijf heeft kunnen groeien."

Op 20 april 2017 nemen colleges een besluit tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders van Twence tot die tijd is dit blok onder voorbehoud Hengelo

De Twentse gemeenten als aandeelhouders hebben in meerderheid de voorkeur voor voortzetting van deelname in Twence als afvalverwerker en duurzaamheidsbevorderaar met de Stadt Münster als nieuwe deelnemer. Twence levert momenteel een flinke bijdrage aan duurzame energieproductie in de regio en gaat in de toekomst een faciliterende en regisserende functie voor de regio op zich nemen.

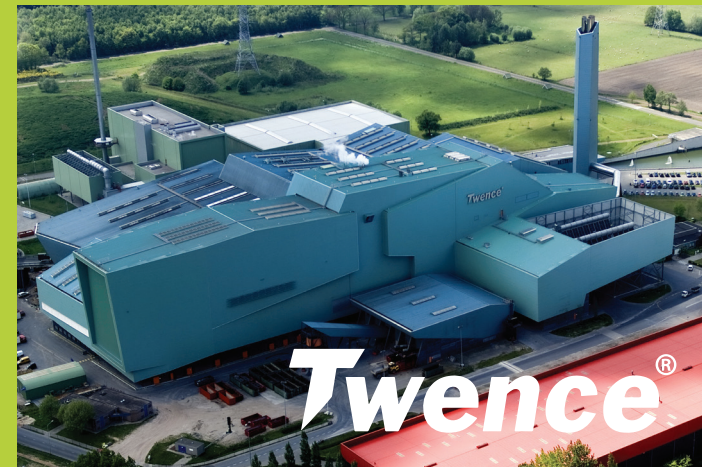
De mestverwerkingsinstallatie op de stortplaats Elhorst, een zonnepark met 10.000 panelen in aanbouw en de ombouw van de biomassacentrale op Boeldershoek voor elektriciteit leveren - samen met de energie uit de afvalverbrander - naar verwachting vanaf 2020 jaarlijks 3,8 PJ (petajoule) aan opgewekte energie. Dat is 1.055.555.555 kWh, of genoeg om ruim 250.000 huishoudens van stroom te voorzien. Daarmee kan Twence dan 7,6 procent van de energie leveren die Twente nodig heeft. Dat is bijna net zo veel als alle andere duurzame energie die dan in Twente geproduceerd wordt.

Wat presteert Twence:

- 39,3 GWh duurzame warmte, overeenkomend met het verbruik van 3.170 huishoudens
- 42,3 GWh duurzame elektriciteit, overeenkomend met het verbruik van 14.225 huishoudens. 41.300 ton vermeden CO₂-uitstoot.
- 22,5 miljoen m³ vermeden aardgasverbruik.

Het zonnepark, de mestinstallatie en de biomassacentrale zijn het begin van transitie van afvalverbrander tot duurzame energieleverancier. Een tweede en derde zonnepark zitten in de pijplijn. Er zijn ideeën genoeg, die bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen. Doelen die de gemeenten individueel bij gebrek aan kritische omvang niet of nauwelijks kunnen halen. Waar kunnen we aan denken:

- Uitrol warmtenetwerk in de regio in samenwerking met marktpartijen
- Participeren in hoofdinfrastructuur in samenwerking met bijv. pensioenfondsen om kapitaal intensieve uitrol mogelijk te maken
- In samenwerking met marktpartijen en netwerkbeheerders duurzame decentrale oplossingen stimuleren
- Huishoudens in samenwerking met partners een all-in service model energiebesparing en -levering aanbieden

6. Doelstellingen Hengelo 2017-2021

Op lokaal niveau anticiperen we als gemeente Hengelo uiteraard op alles wat in breder verband al gebeurt. Toch staan ook wij nog voor een stevige ambitie om bij te dragen aan de totale energietransitie. Daarbij kiezen we voor de volgende doelstellingen:

1. Jaarlijkse energiebesparing van 2%
2. 20% duurzame opwekking in 2023 en, 40% in 2030
3. 100% energieneutraal in 2050
4. 45% (3.000) bestaande koopwoningen in Hengelo is gemiddeld naar label B gebracht

Hoe gaan we dit samen doen

Als het gaat over de energietransitie, beginnen we zeker niet vanaf nul. Ook in Hengelo doen we al heel veel op het gebied van energiebesparing, energieopwekking en inzet van duurzame energie. Valkuil is dat iedereen daarin z'n eigen race gaat lopen. Daarvan zijn we ons steeds beter bewust.

Het Hengelose EnergieActieplan 2017-2021 beschrijft hoe Hengelo met projecten bijdraagt aan de realisatie van zowel de provinciale als de regionale speerpunten en kan voorzien in die afspraak.

De strategie achter het EnergieActieplan 2017-2021 laat zich samenvatten als een uitnodiging naar de samenleving om aan de slag te gaan met de nieuwe ambitie van de energietransitie.

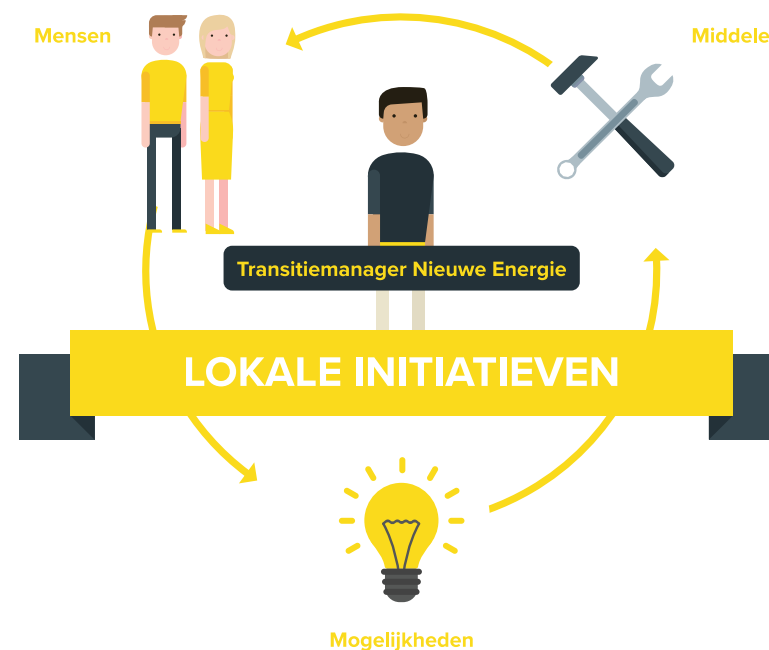

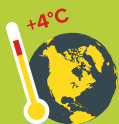
De gemeente helpt daarbij door mensen, middelen en de mogelijkheden bij elkaar te brengen. Ook geeft de gemeente zelf het goede voorbeeld. Actueel is de recent gesloten lokale 'Green Deal', waarin 9 partijen betrokken zijn bij het Warmtenet Hengelo de energieopgave onderschrijven.

Vier resultaatgebieden

We herkennen lokaal en regionaal vier resultaatgebieden:

1. Gebouwde omgeving
2. Hernieuwbare energieopwekking
3. Duurzame mobiliteit
4. Energie-infrastructuur

AANLEIDING

De wereldwijde temperatuur mag niet verder stijgen dan 2°C. Het streven is om dit onder de 1.5°C stijging te houden.

NIEUWE ENERGIE HENGLO

2017 - 2021

STRATEGIE

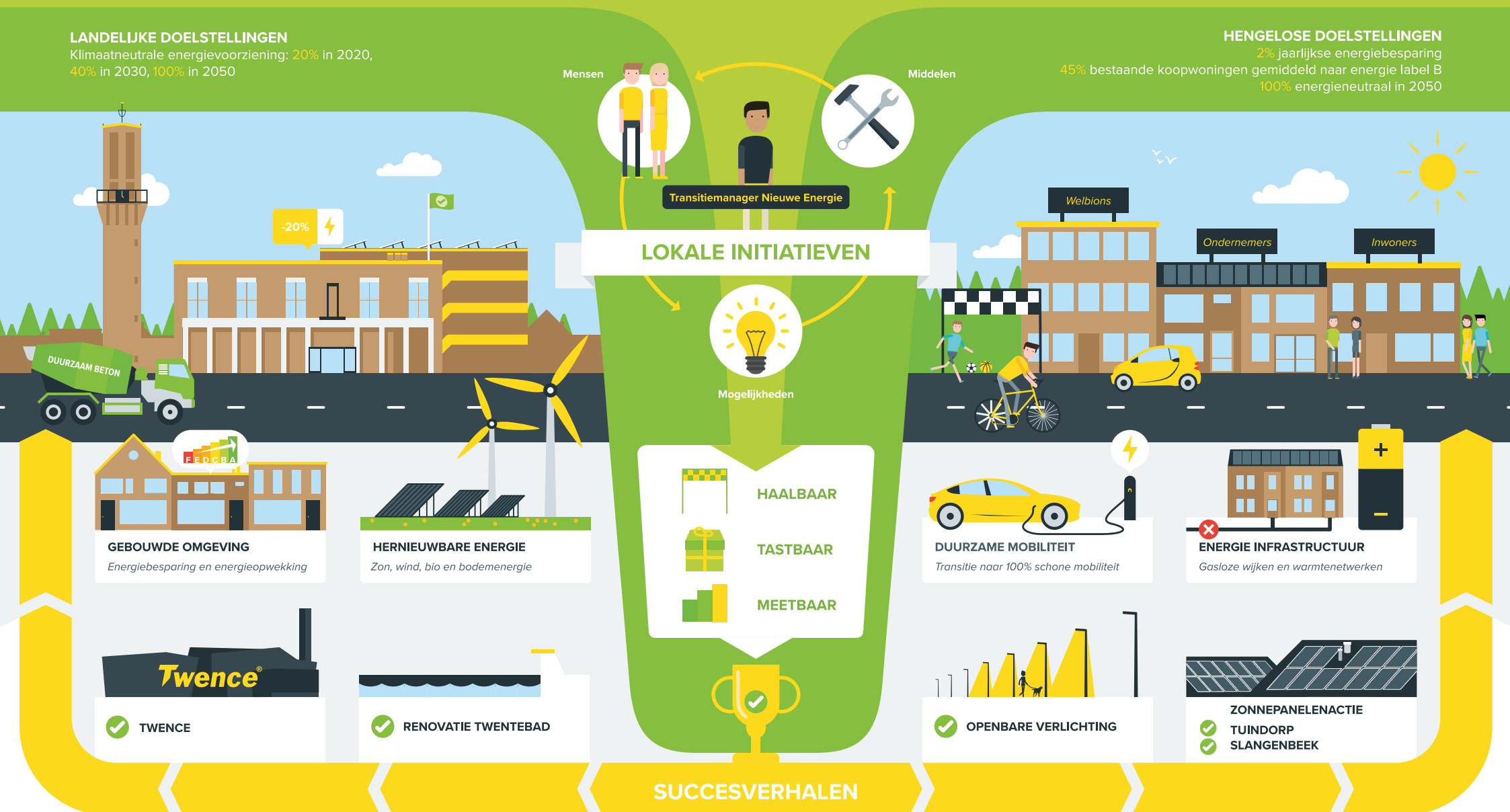
Een uitnodiging naar de samenleving om het samen groen, gezond en slim te doen.

LANDELIJKE DOELSTELLINGEN

Klimaatneutrale energievoorziening: 20% in 2020, 40% in 2030, 100% in 2050

HENGLOSE DOELSTELLINGEN

2% jaarlijkse energiebesparing
45% bestaande koopwoningen gemiddeld naar energie label B
100% energieneutraal in 2050

Samen werken aan een gezond, groen en energieneutraal Hengelo

1. Gebouwde omgeving

Meer dan de helft (55%) van het Hengelose energieverbruik komt voor rekening van onze huishoudens. En nog eens ruim een kwart van het energieverbruik komt op het conto van de dienstverlenende sector (banken, gezondheidszorg, adviesbureaus). Energierenovatie betekent winst voor iedereen. Het levert naast energiebesparing ook werkgelegenheid op, gezondheid, sociale cohesie, leefbaarheid en waardevermeerdering.

Huursector

Volgens de woonafspraken tussen provincie en wooncorporaties is een groot deel van de huurwoningen in 2020 gerenoveerd en voorzien van een energielabel B. Voor Welbions gaat het om renovatie van 300 woningen per jaar. Daarnaast gaat Welbions 49 woningen naar nul-op-de-meter brengen. Dit is een samenwerkingsproject van de Twentse corporaties en de stichting Pioneering (500 energie neutrale woningen).

Particuliere sector

De gemeente Hengelo besteedt ook aandacht aan het ontzorgen en stimuleren van huiseigenaren (Duurzaam (t)huis Twente) om hun woningen energiezuiniger te maken. Maar om 45% van de bestaande koopwoningen gemiddeld naar label B te brengen, moet het tempo en de inspanning omhoog. Plan is om in de wijken meer collectieve aanpak te organiseren.

Bedrijven

Sinds 2015 is de European Energy Directive (EED) van kracht. Deze richtlijn stelt onder andere dat bedrijven met meer dan 250 medewerkers een energy-audit moeten uitvoeren. Door de grote bedrijven zijn er binnen het bedrijfsleven meer jaren afspraken gemaakt. Gemeenten in Twente ondersteunen deze acties richting het bedrijfsleven via de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD).

De gemeente Hengelo waardeert ook de bijdrage van het MKB (meerdere voorbeeld bedrijven). Het college van B&W nodigt het MKB in Hengelo uit om samen te bekijken wat de mogelijkheden of knelpunten zijn bij het intensiveren van de energietransitie.

✓ In uitvoering

- Warmtenet Hengelo
- Warmteplannen
- Energieloket
- Duurzaam (t)huis Twente (particuliere woningen)
- Renovatie huurwoning voor 2020 naar Label B (Welbions)
- Energieneutrale huurwoningen (Welbions)
- Bedrijven stimuleren & handhaven
- Toepassen duurzaam beton
- Energiefabriek RWIZ Hengelo

✓ In ontwikkeling

- Collectieve Aanpak Particulier Woningbezit (zie ook Woningabonnement)

warmtenet hengelo

Warmtenet Hengelo (WNH) maakt gefaseerd aardgas afkoppelen kansrijk

De Industriële Kring Twente (IKT) zag in het begin van deze eeuw mogelijkheden om industriële restwarmte, die in Hengelo ruim voorhanden is (Akzo Nobel, Twence), in te zetten als duurzame energie. In 2005 besloot gemeente Hengelo, in samenspraak met het IKT, een warmtenet aan te leggen in Hart van Zuid, het herstructureringsgebied Berflo Es en Veldwijk. Daarin werd de mogelijkheid opgenomen om uit te breiden naar nieuwe gebieden. In 2007 is Warmtenet Hengelo opgericht. Sindsdien zijn er ruim 600 woningen aangesloten in Berflo Es, Veldwijk Zuid, Veldwijk Midden, Hart van Zuid, Brouwerijterrein, omgeving Groothuis en Esrein. Daarnaast is er 150.000 m² bedrijfsruimte aangesloten op WNH: gebouwen als Metropool, ROC, Siemens, CTT, Eaton, Galvano, winkelcentrum Esrein, Multi Functionele Accommodatie Berflo Es en gebouwen in het Gezondheidspark.

Een aantal van deze locaties is al verduurzaamd. Ze maken gebruik van lucht- en aardwarmte (koude) en biomassa. Momenteel wordt gewerkt aan de realisatie van de hoofdleiding 'Backbone'. De locatie Thales is recent al aangesloten. De industriële restwarmte van AkzoNobel die in het net wordt ingezet, voorkomt dat aardgas wordt gebruikt om woningen en bedrijven te verwarmen. Het Warmtenet Hengelo is een open net waaraan we ook andere warmtebronnen kunnen koppelen. Dat biedt mogelijkheden voor toekomstige levering van duurzame restwarmte.

1.a Huiseigenaren

Voor huiseigenaren met een lager inkomen is de investering om energiebesparende maatregelen te treffen, vaak onmogelijk. We spreken dan van energiearmoede. Een Woningabonnement (initiatief uit de gemeente Deventer) kan uitkomst bieden. De huiseigenaar hoeft dan geen eigen geld in energiebesparing of energieopwekking te steken. Hij betaalt per maand een abonnementsvergoeding aan een centrale organisatie. De lagere energierekening compenseert het abonnementsgeld.

Wij streven naar een versnelling van de verduurzaming door vaker een collectieve aanpak met huiseigenaren op te zetten.

In het initiatief Woningabonnement is ruimte voor 600 huiseigenaren in Overijssel. Hengelo onderzoekt de mogelijkheden, voorwaarden en behoeften om hieraan deel te nemen. Ervaringen met andere voorbeelden laten zien dat armere huishoudens financieel toch nog vaak tekort komen om zo'n stap te kunnen zetten. Daarnaast gaan wij inwoners die financieel krap zitten helpen met budgetteren en besparen.

In uitvoering

- Duurzaam (t)huis Twente (particuliere woningen)

In ontwikkeling

- Woningabonnement
- Duurzaam (t)huis Twente / Collectieve aanpak
- Duurzaam (t)huis Twente / Energiearmoede
- Collectieve aanpak

Eigenaren van 'de Jeu woningen' om tafel met Welbions

Welbions is van plan groot onderhoud uit te voeren aan 198 'De Jeu woningen' in de Nijhofshoek, Zwavertshoek en Hunenborg in Hengelo. Deze ruime woningen zijn in de jaren '70 gebouwd en vernoemd naar de ontwerper, gemeentearchitect Marinus de Jeu. Na de overname van het gemeentelijk woningbezit door woningstichting St.Joseph, zijn al meer dan 100 woningen verkocht. Welbions wil de woningen nu graag verduurzamen door het verbeteren van de isolatie van het dak, de vloer, de gevel en de beglazing. Huurders en eigenaren van koopwoningen zijn in juli en september 2016 tijdens informatiebijeenkomsten hierover geïnformeerd.

De ingreep heeft behoorlijke gevolgen voor het aanzicht. Dit maakt dat huurwoningen en koopwoningen onderling behoorlijk van elkaar gaan verschillen. Aanvankelijk hadden woningeigenaren moeite met de aanpak en de vormgeving. Maar inmiddels hebben meerdere woningeigenaren Welbions laten weten dat zij willen meedoen aan de verduurzaming. Welbions onderzoekt daarom met de gemeente en een vertegenwoordiging van woningeigenaren, hoe deze laatste kunnen aansluiten bij dit project. De stadsdeelregisseur van de gemeente Hengelo kijkt hoe wij kunnen helpen om vanuit een tegenstelling alsnog tot een succesvol project te komen.

1.b Maatschappelijk vastgoed

De gemeente heeft de afgelopen jaren niet stil gezeten. We hebben het stadhuis voorzien van zonnepanelen en isolatie. We gaan slimmer en zuiniger om met ons stroomverbruik door het uitschakelen van overbodige verlichting en inkoop van groene stroom (2016-2018). Ook met de renovatie van het Twentebad wordt een flinke energiebesparing gerealiseerd.

Door het verduurzamen van eigen vastgoed en bedrijfsvoering, geeft Hengelo het goede voorbeeld. We hopen daarmee bedrijven en inwoners te inspireren zelf stappen te zetten. Ons eigen energieverbruik maakt ongeveer 2% uit van het totale energieverbruik in de gemeente Hengelo.

De gemeente is eigenaar van meer dan 250 gebouwen waarvan 80 objecten worden aangemerkt als maatschappelijk vastgoed. Willen we in de pas lopen met de doelstellingen dan moeten alle bestaande gebouwen in 2050 energieneutraal zijn. Dit betekent dat we al vanaf 2018 bij groot- onderhoud alle objecten 'bijna-energie neutraal' moeten renoveren. Energiemanagement wordt een aparte taak binnen ons gebouwenbeheer. De gerealiseerde energiebesparing komt ten goede van het budget voor duurzame renovaties. We gaan deze aanpak verbreden richting scholen en sportaccomodaties.

1.c Openbare verlichting

In 2012 heeft de gemeenteraad het Beleidsplan Openbare Verlichting vastgesteld. In dit beleidsplan is de ambitie uitgesproken om in 2020 30% energie te besparen (t.o.v. 2007) op het energieverbruik van de openbare verlichting. Het energieverbruik van de openbare verlichting in Hengelo is tussen 2007 en 2013 reeds met 9,1% besparing gedaald. Met de huidige inspanning is de verwachting dat in 2020 maximaal 15% bespaard wordt ten opzichte van 2007.

Bij het investeren in duurzame vervanging van openbare verlichting waarbij ingezet wordt op de vervanging van conventionele armaturen met een hoog energieverbruik

door LED. Dit vergt een extra investering van € 310.000. Met deze maatregel besparen we jaarlijks 210.000 kWh (=6,8% extra energiebesparing t.o.v. 2007) en lopen we enigszins in op de achterstand in het bereiken van de doelstelling. Voor de benodigde investering is t.b.v. de Kadernota 2018-2021 een voorstel nieuw beleid gemaakt.

Binnen het reguliere vervangingsprogramma kunnen we de komende 3 jaar door het vervangen van armaturen met een hoog energieverbruik nog eens 1% extra per jaar besparen (3% in totaal). Naast de verwachte besparing met de huidige inspanning (15%) komen we met de extra 6,8% en 3% uit op een totaal van 24,8% energiebesparing op de openbare verlichting t.o.v. 2007. Daarnaast zal de besparing op energielasten enkele duizenden euro's per jaar bedragen. Dit bedrag zal eveneens worden ingezet voor investeringen in LED. Hiermee hopen we doelstelling nog dichterbij te benaderen. Op de lange termijn levert de omschakeling naar LED ook een besparing op de onderhoudskosten vanwege de langere levensduur van de lampen. Dit voordeel kan zowel in tijd als in omvang op dit moment moeilijk worden geraamd.

✓ In uitvoering

- Nieuwbouw stadskantoor & renovatie stadhuis
- Openbare verlichting
- Verduurzaming Twentebad

✓ In ontwikkeling

- Verduurzamen gemeentelijke vastgoed
- Verduurzamen scholen
- Verduurzamen sportaccomodaties

2. Hernieuwbare energieopwekking

In 2013 is een energiescan uitgevoerd in samenwerking met Twence. Deze geeft een grove indicatie van het potentieel duurzame opwekking op Hengelo's grondgebied. De meest kansrijke technieken zijn zonne- en windenergie. Hengelo heeft echter weinig fysieke ruimte voor grote zonnepaneelvelden of windmolenparken. Volgens een rapport van het adviesbureau DHV, opgeleverd in juli 2005 zijn van 11 potentiële locaties er 3 potentieel geschikt voor windmolens (A1-Buren, A35- Wullenweg, Boeldershoek). Als opwekking van zonne- en windenergie regionaal opgepakt wordt, ligt hier voor Hengelo ook een kans (NB de huidige eisen en randvoorwaarden zijn scherper als destijds, waardoor de kansrijkheid is afgenomen).

Een makkelijke beleidsoptie is stimuleren van zonnepanelen op het eigen dak. Hengelo heeft 48.504 daken. Hiervan is driekwart geschikt voor zonnepanelen. Het grootste deel hiervan (85%) betreft daken van woningen en garages. Een veel kleiner deel (15%) zijn daken van bedrijven. Op de online zonnekaart van Hengelo kan een huiseigenaar eenvoudig zien of zijn dak geschikt is voor zonnepanelen en wat ongeveer de investering en opbrengst zal zijn. Recent is deze website uitgebreid met een groene-daken-kaart voor de regeling 'Groene Pet'. Als we, theoretisch gezien, alle daken zouden gebruiken dan is er plek voor ongeveer 970.000 zonnepanelen. Dat levert 0.67 PJ aan energie op, ofwel potentieel een vijfde van ons energieverbruik.

2.a Voornemen zonnepark

Tijdens de behandeling voorjaar 2016 van de grondexploitaties is vanuit de raad de vraag gekomen waarom er geen zonneparken gerealiseerd worden op de nu nog vaak braakliggende bedrijventerreinen. Het college heeft hierop aangegeven dat het een goed moment is om als gemeente actief aan de gang te gaan met de mogelijkheden van een zonnepark op niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG). Binnen de gemeente is er geen kennis aanwezig over de aanleg van zonneparken. Daarom zijn er interviews gedaan met externe partijen en is er onderzoek gedaan naar zonneparken.

Er wordt eerst een haalbaarheidsonderzoek gestart naar een geschikte locatie. Verstandig is het om ervaring op te doen met het opzetten van een zonnepark zonder dat de gemeente grote risico's loopt. Het nadeel is dat de gemeente zeker 15 jaar de regie over de eigen grond kwijt is.

2.b Lokale initiatieven

In veel gemeenten ontstaan lokale energiecorporaties. Vaak opgestart vanuit een zonnepanelenactie zijn inwoners bezig om een postcoderoosproject te realiseren. Mensen worden dan eigenaar van zonnepanelen, die zij op het dak van een derde partij laten plaatsen. In Hengelo hebben zich 2 postcoderoos-initiatieven gemeld: Energie Slangenbeek en Zonnecollectief Tuindorp.

Zonnepanelen op de daken doen afbreuk aan de uitstraling van het beschermd stadsgezicht van Tuindorp 't Lansink. Daarom hebben bewoners in overleg gekozen voor het dak van appartementencomplex de Klokstee. Zonnecollectief Tuindorp is opgericht als coöperatie met als doel 1.400 panelen voor 120 leden. We gaan met het EnergieActieplan pro-actief meewerken aan het faciliteren van nieuwe energiecollectieven.

Tijdens een Energie Café op 29 maart gehouden in de Berflo Es heeft Natuur en Milieu Overijssel de mogelijkheden voor lokale energie initiatieven aan belangstellende Hengeloërs gepresenteerd. Wij volgen de ontwikkelingen en initiatieven die zich vanuit dit platform aandienen met het oog op eventuele ondersteuning.

2.c Lokale mestvergisting

Netwerk Groene Metropool Twente werkt samen met kennisinstellingen aan het gebruik van mest (en andere biomassa) voor energieopwekking. Ook dit project maakt deel uit van het programma van de Twentse Energie Strategie (TES). Mestvergisting is een bewezen techniek die interessant is voor het (agrarisch) buitengebied in de gemeente Hengelo.

✓ In ontwikkeling

- Proactief ondersteunen van bewonersinitiatieven
Energiek Slangenbeek (Stichting Groener Hengelo)
Zonnecollectief Tuindorp Hengelo
- Zonnepark op 'NIEGG'
- Lokale mestvergisting

2.d Geothermie

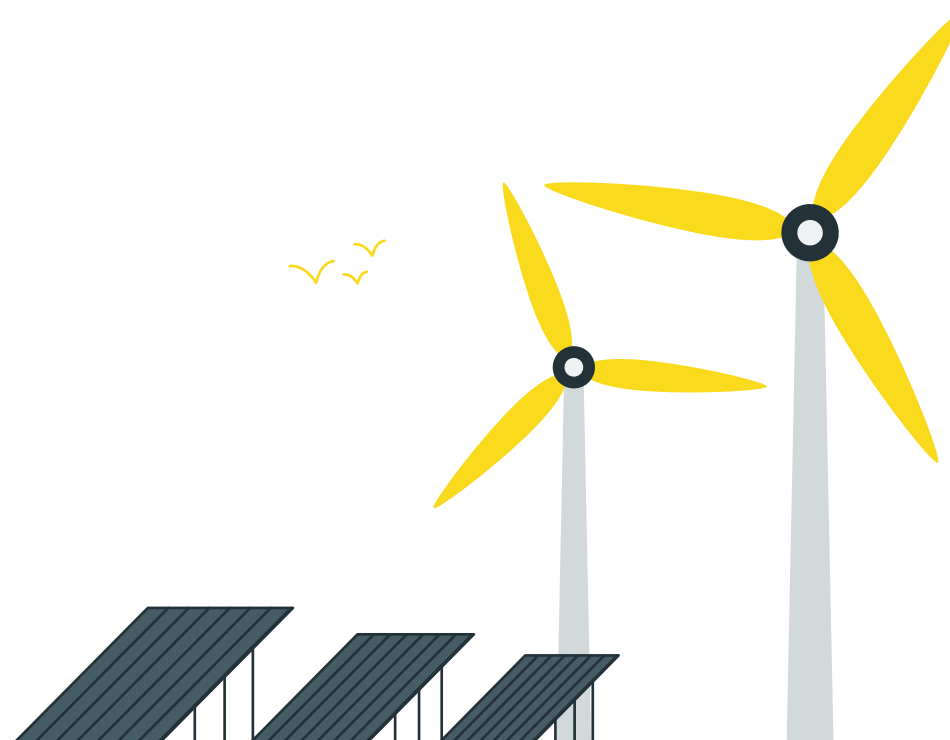
Het gebruik van geothermie (aardwarmte) lijkt in de toekomst kansrijk. Bij geothermie wordt energie gewonnen door gebruik te maken van het temperatuurverschil tussen het aardoppervlak en diep gelegen warmtereservoirs.

Koude-warmteopslag is een andere techniek voor duurzame energieproductie. Daarbij wordt warm grondwater opgepompt. In de winter dient dit warme water als (basis)verwarming van gebouwen. In de zomer is het mogelijk om door koud water op te pompen, gebouwen te koelen.

In 2017 werken de Twentse gemeenten aan het opstellen van een gezamenlijke visie op de gemeentelijke rol bij activiteiten in de ondergrond. Deltares ondersteunt de gemeenten door kaarten/infographics op te stellen over de Twentse ondergrond. Deze 'praatplaten' laten zien waar kansen liggen ten aanzien van de Twentse Energie Strategie en klimaatadaptatie. Ook is het mogelijk middels deze kaarten eventuele belemmeringen te signaleren.

✓ In ontwikkeling

- Geothermie: toepassing warmte-koude-opslag (WKO)

3. Duurzame mobiliteit

Fietsen (en wandelen) is het meest duurzaam. Het beleid van de gemeente Hengelo is er op gericht om een 'Fietsstad' te zijn en te blijven. Daarvoor is er beleid en investeren wij in fietsroutes. Maar de technische ontwikkelingen rondom E-Mobiliteit gaan snel. Volgens de autopers is het omslagpunt in elektrisch rijden, inmiddels bereikt. De gemeente stimuleert en faciliteert elektrisch rijden, o.a. door een dekkend netwerk van laadpalen aan te (laten) leggen. We houden de mogelijkheid open om aan te haken bij ontwikkelingen rond andere vormen van duurzame brandstof. Stadsdistributie kan bij de aangesloten bedrijven zorgen voor een aanzienlijke reductie in autokilometers gemaakt door leveranciers en vooral pakketbezorgers. Een meer eenvoudige weg is om als bedrijf de kilometers die werknemers voor hun werk maken te faciliteren met E-Bikes en E-personeelwagens.

Door gedeeld gebruik van elektrische auto's wil de gemeente Enschede meer werk maken van duurzaamheid. De gemeente Enschede is recent gestart met een tender - ter waarde van €200.000 - om diensten voor E-mobiliteit in te kopen. De bedoeling is dat andere inwoners met een abonnement, de elektrische auto's 'buiten diensttijd' kunnen gebruiken. De gemeente Hengelo is met het oog op de verhuizing naar de binnenstad bezig om een mobiliteitsplan voor het eigen personeel op te stellen. Energiedoelen horen daarin thuis. Het voorbeeld van Enschede volgen is één van de opties om de energiedoelen te halen.

Op het bedrijvenpark Twentekanaal wordt een Mobiliteitscentrum ontwikkeld waar bedrijven en toekomstige gebruikers kennis maken met duurzame mobiliteit. Het centrum is het resultaat van samenwerking tussen BIT, Twente Mobiel en bedrijfsleven.

✓ In uitvoering

- Bedrijfsmobiliteitsplan Nieuwe Huisvesting
- Uitrol netwerk laadpalen voor elektrische auto's
- Mobiliteitscentrum Twente(kanaal)

✓ In ontwikkeling

- Verkennend onderzoek stadsdistributie (pakketbezorging)

4. Energie-infrastructuur

Om voor 2050 aardgasloos te zijn, moet er nog heel wat gebeuren. Plan is om in Hengelo kijken aan te wijzen waar het bestaande gasnetwerk wordt vervangen door een ander energiealternatief. Dit gebeurt aan de hand van een zogenoemd 'warmteplan'.

In het kader van het Nationaal Energieakkoord 2013 hebben partijen afgesproken om regionale warmteplannen op te stellen. Voor Hengelo en Enschede is een visie in de maak; deze vormt de eerste stap op weg naar de afkoppeling.

✓ In uitvoering

- Warmteplannen

✓ In ontwikkeling

- Afbouw/afkoppeling aardgasnetwerk

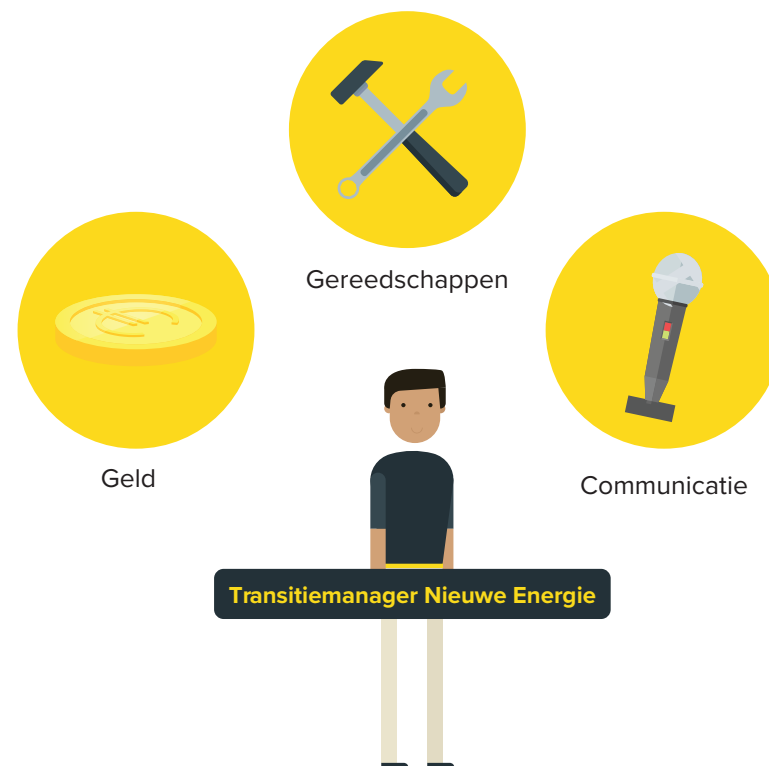
7. Financiering en uitvoering van het EAP 2017-2021

Technisch is er heel veel mogelijk. Maar financiën zijn vaak de beperkende factor. En dan met name de (voor-)investering. Dit geldt voor gemeenten, maar ook voor huiseigenaren, ondernemers en bestuurders van woningcorporaties. Voor het laten uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek of inschakelen van specifieke kennis is geld nodig. De gemeente Hengelo heeft een reserve duurzaamheid. Deze is onder andere gevuld met overgebleven budgetten vanuit subsidietrajecten uit het verleden.

Onderbouwing (zie ook tijdslijn onderaan de infographic)

We kiezen voor de strategie van het doen. Dus met de bestaande middelen en capaciteit maar met meer inzet, richting, initiatieven en projecten. Voor het aanjagen en ontwikkelen van projecten, maatregelen en acties stellen wij in eerste instantie parttime een Transitie-manager Nieuwe Energie aan. Vanuit de bestemmingsreserve duurzaamheid kan een start worden gemaakt met de uitvoering van projecten uit dit EnergieActieplan/ Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021. Daarnaast hebben wij van de Provincie Overijssel subsidie ontvangen voor de voortzetting van het Energieloket en de intensivering van de aanpak van particuliere woningen. Daarmee kunnen we een begin maken met de energietransitie.

Om tot de gewenste intensivering te komen, die nodig is in verband met de aangescherpte klimaatdoelstelling, is in de Kadernota 2018-2021 nieuw beleid voorgesteld voor de uitvoering van het EnergieActieplan /Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021. Voor de periode t/m 2021 is tenminste €300.000 nodig plus een fulltime Transitie-manager. Uitgaven voor eventuele participaties in de vorm van revolverende fondsen of leningen zijn daarbij buiten beschouwing gelaten omdat deze in principe budgettair neutraal moeten zijn en kijken we tevens naar de mogelijkheden die Twence kan bieden.

8. Communicatiestrategie

Met deze energietransitie komt veel op ons en onze inwoners af. Essentieel voor het succes van het Energie Actieplan is goede communicatie, zowel intern als extern naar inwoners en bedrijven. Het heldere doel van 80-95% CO₂-reductie in 2050 is duidelijkheid. De gevolgen voor eenieder in de komende 20 jaar zijn aanzienlijk maar nog niet concreet. Er is een communicatiestrategie uitgedacht die wij met uw raad willen delen.

Door inwoners, instellingen en bedrijven actief te betrekken bij de komende besluitvorming en afwegingen gaan we elkaar inspireren en werken aan concrete acties. De uitdaging is om met heldere communicatie 'het waarom van de energietransitie' te blijven benadrukken. Dat gaan we doen aan de hand van de kernboodschap:

**Samen werken aan een gezond, groen
en energieneutraal Hengelo!**

Datgene wat voor u ligt is niet een plan maar veel meer een uitnodiging aan alle maatschappelijke partners om samen het transitiepad op te gaan. Ongeacht welke verduurzaming, alles draait erom dat we de inwoners en bedrijven van Hengelo in beweging brengen om ook zelf actie te ondernemen en met oplossingen voor bijvoorbeeld aardgasverwarming te komen. De kern van de communicatiestrategie zit in de vraag : *Hoe maak jij Hengelo gezonder, groener en slimmer?*

Op basis hiervan maken wij het communicatieplan. Omdat het gaat om het op gang brengen van een beweging richting nieuwe initiatieven kiezen wij een nieuwe titel voor het EnergieActieplan. De nieuwe naam voor het programma van de energietransitie is: **Nieuwe Energie Hengelo**. Deze vindt u reeds terug op de infographic. De nieuwe titel sluit aan op de benaming van de provincie.

Het op te stellen communicatieplan richt zich vooral op praktische zaken. Het klimaatprobleem is voor de meeste burgers een ver van mijn bed-show. Mensen weten intussen natuurlijk wel dat ze hun huis moeten isoleren, minder auto moeten rijden en dat er meer windmolens komen omdat de olie en het gas een keer op raken. De verhalen over 'aardgasloos' moeten aansluiten bij de leefwereld van burgers. We stellen de gebruiker centraal in onze benaderingswijze. Bewoners moeten antwoord krijgen op hun vragen.

In uitvoering

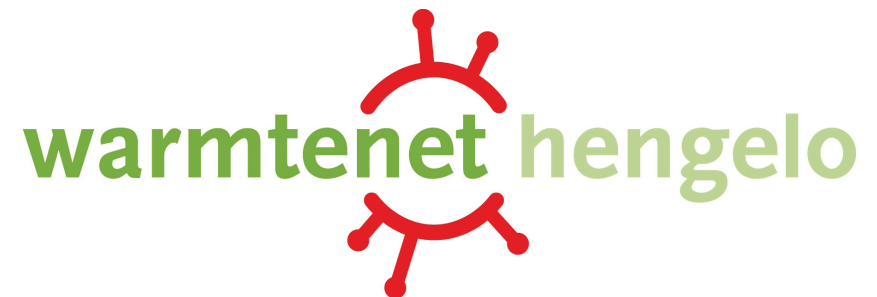
Deel B

Warmtenet

Hengelo heeft haar eigen warmtenet (WNH) ontwikkeld. Gemeente Hengelo wil samen met Alliander en Ennatuurlijk voor 2041 nog eens 4.400 nieuwe en bestaande woningen en 400.000 m² bedrijfsgebouwen van duurzame warmte voorzien. Momenteel zijn 18 kleine warmtecentrales/overdrachtsstations operationeel, die leveren warmte uit lucht- en aardwarmte (koude) en biomassa. Warmtenetwerk Hengelo BV, waarin Alliander Duurzame Gebiedsontwikkeling en gemeente Hengelo participeren, leggen het netwerk aan en beheren het. Warmtenetbedrijf Hengelo BV, waarin Ennatuurlijk en de gemeente Hengelo participeren, verzorgt de levering. Op grond van de overdrachtsovereenkomst van het Warmtenet Hengelo en de toekomst van gasloze wijk worden warmteplannen worden gemaakt en zo verdere uitrol van Warmtenet Hengelo bevorderen.

- o Projecteigenaar: Alliander Duurzame Gebiedsontwikkeling en gemeente Hengelo
- o Aanpak: Het aanleggen en exploiteren van een warmtenet. Industriële restwarmte wordt met een hoofdleiding ('Backbone') naar het noorden van het Twentekanaal gebracht.
- o Actualiteit: Op dit moment wordt de hoofdleiding 'Backbone' ter waarde van 15 mln. euro aangelegd. Inmiddels is –zij het met enige vertraging– ook de locatie voor het energiestation DEC-Noord in het gebied Esrein bepaald. Deze vervangt in 2018 3 tijdelijke warmtestations, worden waaronder die van het ROC.
- o Prognose: In 2017 verwacht Ennatuurlijk 25 woningen en 38.500 m² bedrijfsruimte aan te sluiten. Naar verwachting is de hoofdleiding in de tweede helft van 2017 voor ingebruikname beschikbaar.

- o Resultaten: Aangesloten woningen: 600 in Berflo Es, Veldwijk Zuid, Veldwijk Midden, Hart van Zuid, Brouwerijterrein, omgeving Groothuis en Esrein. Aangesloten bedrijfsruimte: 150.000 m², zoals Metropool, ROC, Siemens, CTT, Eaton, Galvano, Winkelcentrum Esrein, Multi Functionele Accommodatie Berflo Es, en gebouwen in het Gezondheidspark.
- o Effecten: Het warmtenet draagt voor circa. 10% bij aan de te behalen 20% duurzaam opgewekte warmte in 2016.

Energieloket

Als uitvloeisel van de afspraken met de provincie om 3.000 woningen te verduurzamen heeft de gemeente Hengelo een 'Energie loket' (sinds 2010). Ook de andere gemeenten in Twente hebben zo'n loket huiseigenaren. In opdracht van de gemeente Hengelo beheert het bureau DOORadvies de site www.energiebesparenhengelo.nl, waaronder de telefonische/digitale vraagbaak. De Zonnekaart en Groene-Dakenkaart in het energieloket helpen huiseigenaren in Hengelo om snel inzicht te krijgen in de mogelijkheid om op eigen dak zonnepanelen-zonneboilers en/of sedum beplanting te plaatsen. De website geeft ook een indicatie van de kosten en van de opbrengst en biedt de mogelijkheid om offertes op te vragen. Beide tools zijn bedoeld om huiseigenaren te ontzorgen zodat men makkelijker 'in beweging komt'. Groene-Dakenkaart in Hengelo is gekoppeld aan subsidie voor aanschaf van materiaal (sinds 2014).

- o Projecteigenaar: Gemeente Hengelo
- o Aanpak: Voorlichting en vraagbaak
- o Actualiteit: Per 1-4-2017 gaat het loket over naar Duurzaam (t)huis Twente.
- o Prognose: aan deze activiteit is geen doel of prognose gekoppeld
- o Resultaten: Subsidieregeling Dikke Jas in 2011 – 2012: meer dan 400 uitgevoerde maatwerkadviezen. De zonnekaart is in totaal ongeveer 7.050 keer bekeken. De Groene-Dakenkaart is 427 gebruikers geraadpleegd (en hebben 2000 pagina's bekeken). Bijbehorende subsidie Groene Pet: €30.895 uitgekeerd (2.090 m² sedumdak aangelegd), nog bijna € 8.000 in behandeling (335 m² sedumdak). Totaal beschikbare subsidie: € 60.000.
- o Effecten: Exacte aantallen onbekend.

Duurzaam (t)huis Twente (Particuliere woningen)

Duurzaam(t)huis Twente (DTT) is een project van 14 Twentse gemeenten, waarbij vrijwillige wooncoaches, huiseigenaren voorzien van vrijblijvend, onafhankelijk professioneel advies over het verduurzamen van hun woning.

Zij gaan uit van de wens van de huiseigenaar en er is geen sprake van commerciële verplichtingen. DTT werkt samen met gemeenten, bedrijven, provincie en lokale energie initiatieven. Vanuit de provinciale subsidie Energieloket wordt gevraagd om een plan van aanpak voor de intensivering van de verduurzaming door huiseigenaren bijv. in een collectieve aanpak. (zie projecten in ontwikkeling)

- o Projecteigenaar: Het is een project namens de 14 Twentse gemeenten (vanuit een subsidie VNG en Provincie).
- o Aanpak: Eigenaren krijgen een degelijk advies over het verduurzamen van hun woning, daarmee kan een partnerbedrijf de uitvoering van maatregelen oppakken.
- o Actualiteit: Tot en met februari zijn in Twente zo'n 670 huiseigenaren bezocht waarvan 60 in Hengelo. In de tweede helft van 2017 worden nieuwe, extra, wooncoaches opgeleid om aan de toenemende vraag te voldoen.
- o Prognose: Tot en met eind 2017: 2.500 adviesgesprekken in heel Twente. Inmiddels werken wooncoaches in verschillende gemeenten ook mee aan wijkaanpakken waarmee ondertussen ook al zo'n 1.000 huishoudens benaderd zijn.
- o Resultaten: Exacte getallen over uitvoering ontbreken nog, maar een eerste schatting laat zien dat 50-75% van de bezochte huishoudens overgaat tot uitvoering. DTT is bezig een klantvolgsysteem te (laten) ontwikkelen, om in de toekomst de resultaten nauwkeurig te kunnen monitoren.
- o Effecten: Exacte aantallen zijn onbekend, maar een groot deel van de huishoudens nemen in ieder geval isolatiemaatregelen. Afhankelijk van de beginsituatie en de getroffen isolatiemaatregelen kan de besparing op gas in dit geval oplopen van 5 tot 20%.

Renovatatie Huurwoningen Welbions

Gemeente Hengelo heeft met Welbions prestatieafspraken gemaakt over Levensduur Verlening (LDV) en verduurzamen van bestaande woningvoorraad. Van 2017 tot en met 2021 voert Welbions jaarlijks passende maatregelen door voor ca. 400 woningen. Verder kijkt Welbions naar de mogelijkheden om de huidige aanwezige verlichting in de algemene ruimten gelijktijdig te vervangen door LED verlichting.

- o Projecteigenaar: Gemeente Hengelo en Welbions
- o Aanpak: Groot onderhoud met energieverbeteringen aan woningen (minimale energiesprong met 3 labels)
- o Actualiteit: Project Klein Driene wordt binnenkort afgerond.
- o Prognose: Komende 10 jaar 3.760 woningen naar een hoger energie-index, waarbij de eerste 5 jaar 2.118 woningen
- o Resultaten: Startjaar 2017
- o Effecten: Energiesprong nog nader te bepalen aan de hand nieuwe wettelijke rekenwijze.

Energieneutrale woningen Welbions

Welbions streeft ernaar om vanaf 2019 energieneutrale nieuwbouwwoningen te realiseren. Daarnaast gaat ze 48 woningen naar nul-op-de-meter brengen (samenwerking Twentse corporaties en de stichting Pioneering). In totaal gaat het om 500 woningen in Twente.

- o Projecteigenaar: Welbions
- o Aanpak: Nieuwbouw en renovatie in kleine series
- o Actualiteit: voor 2017 staan de 48 bestaande woningen naar Nul-op-de-Meter in voorbereiding en renovatie (doorloop naar 2018)
- o Prognose: vanaf 2019 gemiddeld 60 nieuwbouwwoningen bijna energie neutraal (BENG)

- o Resultaten: In 2015 zijn er 9 energieneutrale nieuwbouwwoningen in Medalion gerealiseerd, waarvan het verbruik wordt gemonitord. In 2016 zijn er 14 Nul-op-de-Meter woningen in Veldwijk Noord gerealiseerd, waarvan binnenkort de laatste 4 worden opgeleverd
- o Effecten: 19 maal het gemiddelde gezinsverbruik 1500m³ gas en 3300kWh stroom bespaard.

Bedrijven stimuleren & handhaven

Het Activiteitenbesluit milieubeheer verplicht bedrijven om alle energiebesparende maatregelen te treffen die zich binnen 5 jaar terugverdienen. Vanaf 2015 is de European Energy Directive (EED) van kracht. De EED stelt o.a. dat grote ondernemingen, bedrijven/concerns met meer dan 250 medewerkers en een omzet boven 50 miljoen euro, een energy-audit moeten uitvoeren. Verder moeten ze bij nieuwbouw en renovatie een kostenbatenanalyse opstellen van grotere stookinstallaties in relatie tot aansluiting op koude-warmtenetten. Voor de grote bedrijven lopen daarnaast al langere tijd MJA-trajecten (MeerJarenAfspraken).

- o Projecteigenaar: Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Twente/ Omgevingsdienst Twente (ODT).
- o Aanpak: Kennis verspreiden en aanjagen.
- o Actualiteit: Platform Duurzaamheid is gestart en opleidingstrajecten lopen. Hiervoor is €116.000 subsidie van de VNG ontvangen.
- o Prognose: nog niet bekend
- o Resultaten: nog niet bekend
- o Effecten: Verwachtte energiebesparing 2% per jaar.

Duurzaam beton

De productie van beton gaat gepaard met veel energie en grondstoffen. Ook de productie en import van de grondstoffen (40% van de totale grondstoffen) kost veel energie. Landelijk gezien neemt beton 2% van de totale CO2-uitstoot voor haar rekening. Projecteigenaar: Gemeente Hengelo in samenwerking met Twentse gemeenten.

- o Aanpak: In eigen aanbestedingen vraagt de gemeente om de toepassing van duurzaam beton.
- o Actualiteit: Gemeente Hengelo heeft het Twentse convenant ondertekend en neemt de toepassing van duurzaam beton op in al haar bestekken.
- o Prognose: Gefaseerd naar 100% hergebruik in 2020.
- o Resultaten: Toegepast in alle werken in 2016.
- o Effecten: Totaal convenant 20% besparing CO2 potentiële CO2 reductie van ca. 19 kton per jaar.

Energiefabriek RWIZ Hengelo

Waterschap Vechtstromen realiseert de Energiefabriek Hengelo. De rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) vergist slib uit rioolwater en produceert met dit procedé gas. Vrijgekomen gas wordt omgezet in elektriciteit.

- o Projecteigenaar : Waterschap Vechtstromen
- o Aanpak: Bouw van een kleine energiecentrale op basis van warmte krachtkoppeling
- o Actualiteit: In 2016 is gestart met de aanpassing van de bestaande WKK-installatie en de bouw van de nieuwe installatie voor thermische drukhydrolyse (TDH) centraal.
- o Prognose: In de zomer van 2018 produceert de Energiefabriek Hengelo op vol vermogen.

- o Resultaten: Door het centraliseren van de slibverwerking produceert de Energiefabriek Hengelo een 'overschot' aan energie. In 2018 levert waterschap Vechtstromen elektriciteit aan 3.500 huishoudens
- o Effecten: 35% van de geproduceerde stroom wordt op de RWZI Hengelo zelf gebruikt. Het overschot (65%) dat overeenkomt met de jaarlijkse energiebehoefte van 3.500 huishoudens en bedrijven wordt terug geleverd aan het elektriciteitsnet (10 miljoen kWh per jaar).

Nieuwbouw Stads kantoor en renovatie Stadhuis

Met het nieuwe stads kantoor en de renovatie van het stadhuis brengt gemeente Hengelo een efficiënte huisvesting voor de gemeentelijke organisatie tot stand. Duurzaamheid, flexibiliteit en toegankelijkheid van het gebouw zijn daarbij het uitgangspunt.

- o Projecteigenaar : Gemeente Hengelo
- o Aanpak: voor de bouw van het stads kantoor is Van Wijnen in combinatie met Trebbe geselecteerd. Voor de renovatie van het stadhuis is Koopmans geselecteerd en voor het installatiewerk van beide gebouwen Croonwolter&Dros.
- o Actualiteit: De gunning is definitief. De start bouw is gepland op 1 juni 2017.
- o Prognose: De bouwkundige oplevering is gepland op 1 maart 2019.
- o Resultaten: De gemeente Hengelo kan een verlaging van het totale energiegebruik van de ambtelijke huisvesting ten opzichte van de bestaande situatie bereiken. Dit doen we door het toepassen van een efficiënt gebouwonwerp, energiezuinige bouwkundige oplossingen en installaties. Dit combineren we met energieopwekking door zonnepanelen. Het bestaande stadhuis is in 2011 gerenoveerd en voorzien van hoogwaardige dakisolatie en zonnepanelen. Deze panelen leverden per jaar gemiddeld 57 megaWattuur duurzame stroom. Totaal eigen duurzame opwekking 100 MWu per jaar.
- o Effecten: mogelijke besparing tot 20% van de energiesom.

Openbare verlichting

In 2012 heeft de gemeenteraad het Beleidsplan Openbare Verlichting vastgesteld. In dit beleidsplan is de ambitie uitgesproken om in 2020 30% energie te besparen (t.o.v. 2007) op het energieverbruik van de openbare verlichting. De gemeente is eigenaar van 20.000 lichtmasten (en 21.000 armaturen). Het verduurzamen van de openbare verlichting gebeurt onder andere door:

- Licht waar nodig, donker waar mogelijk (eventueel verwijderen van verlichting)
 - Gebruik van efficiëntere lampen en armaturen (o.a. LED)
 - Efficiëntere afstelling van lichtmasten
- o Projecteigenaar : Gemeente Hengelo
 - o Aanpak: oude armaturen vervangen door LED verlichting en armaturen van een dimmer voorzien, overbodige lichtmasten afschakelen.
 - o Actualiteit: In 2016 zijn we met de uitvoering begonnen. Afhankelijk van de beschikbare middelen uit de kostenbesparing gaan we dit proces vanaf 2018 versnellen. Daarvoor is in de Kadernota 208-201 een voorstel nieuw beleid opgenomen, die beoogt een extra investering van €310.000 wat een besparing van 15% oplevert.
 - o Prognose: Minimaal 40 % van het bestaande openbare verlichtingspark is in 2020 voorzien van slim energiemanagement en energiezuinige (LED) verlichting. Openbare verlichting en verkeersregelinstallaties leveren 20% besparing in 2020 en 50% in 2030 (t.o.v. 2013). De besparing op energielasten bedraagt enkele duizenden euro's per jaar. Op termijn levert de omschakeling naar LED ook een besparing in de onderhoudskosten op vanwege de langere levensduur van de lampen. Deze voordelen worden ingezet om te kunnen versnellen waar mogelijk. Hiermee kunnen we de komende 3 jaar nog eens 1% extra per jaar besparing (3% in totaal) behalen.

- o Resultaten: Het college heeft besloten om 115 lantaarnpalen te verwijderen (Meldpunt Overbodige Lantarenpalen). Het verwijderen van 115 lantaarnpalen zorgt voor een besparing van 17.644 kWh/jaar. In 2016 zijn de eerste 12 stuks verwijderd. Ook zijn er 1.900 armaturen vervangen door LED verlichting. 1.400 armaturen zijn uitgerust met een dimmer.
- o Effecten: Op dit moment is de energiebesparing op de openbare verlichting ruim 10% ten opzichte van 2007, weliswaar ondanks een stijging in verbruik van 6% t.o.v. 2007 ten gevolge van areaaluitbreiding. In totaal hebben deze maatregelen geleid tot een energiebesparing van 132.409 kWh/jaar. Dit komt overeen met het gemiddelde jaarverbruik van 38 huishoudens. Naast de verwachte besparing met de huidige inspanning (15%) komen we met een extra 6,8% en 3 % uit op een totaal van 24,8% energiebesparing op de openbare verlichting t.o.v. 2007.

Bedrijfsmobiliteitsplan Nieuwe Huisvesting

De gemeente Hengelo maakt een bedrijfsmobiliteitsplan. We willen ons wagenpark verduurzamen en minder fossiele brandstoffen gebruiken voor onze dienstkilometers. Dit kan langs meerdere lijnen. Slim en flexibel omgaan met ons eigen mobiliteitsaanbod, heeft naar verwachting als neveneffect dat medewerkers ook minder woon-werkkilometers met de auto op benzine maken. De gemeente onderzoekt of het interessant is om het model van E-Flexmobiliteit van de gemeente Enschede over te nemen. In dat geval kan een medewerker met een abonnement dezelfde auto mee naar huis nemen.

- o Projecteigenaar: Gemeente Hengelo
- o Aanpak: opstellen mobiliteitsplan met kosten-baten perspectief voor de mobiliteit van de werknemers bij de verhuizing naar het nieuwe stadskantoor.
- o Actualiteit: de gunning en de start van de bouw van het stadskantoor plus het voorbeeld uit Enschede maakt behoefte aan het mobiliteitsplan duidelijk.

- o Prognose: in het plan te formuleren (doel/kwantitatief/wat wil men bereiken).
- o Resultaten: beoogd resultaat in 10 jaar naar 80-90% zonder fossiele brandstoffen.
- o Effecten: schatting maken van CO₂ -reductie/liters benzine/diesel.

Verduurzamen Twentebad

Het Twentebad is als gemeentelijk accommodatie het eerste object dat we met een hoge ambitie gaan verduurzamen. De ombouw en renovatie is nog volop gaande. In 2017 starten we samen met Warmtenet een onderzoek naar de vervanging/reparatie van de warmte-installatie. Dit onderzoek geeft inzicht in het totale energieverbruik van het Twentebad na renovatie. Veel meer dan bij andere gebouwen, spelen de factoren gebruik en weersomstandigheden een grote rol.

- o Projecteigenaar : Gemeente Hengelo
- o Aanpak: Renovatie, ombouw en onderzoek naar een nieuwe installatie
- o Actualiteit: De uitvoering van diverse duurzame maatregelen tijdens de renovatie lopen.
- o Prognose: mogelijke besparing 20% van het dagelijks energieverbruik
- o Resultaten:
 - Luchtbehandelingskasten met warmteterugwinning (2014)
 - Nieuwe isolatie daken boven de zwembaden (2014)
 - Geïsoleerde buitendelen glijbanen (2016)
 - Nieuw gebouwenbeheersysteem voor effectief energiemanagement (2016-2017)
 - Automatische watercontrole (2016-2017)
 - Grotere waterbuffers (2016)
 - Effectievere indeling van schoonmaak recreatiebaden (2016)
 - Nieuwe energiezuinigere zoutelektrolyse (2016)
 - Energiezuinige filters 50m sportbad (2017)
- o Effecten: Nog niet bekend

Uitrol netwerk laadpalen elektrische auto's

Elektrische auto's zijn afhankelijk van de mogelijkheid om de accu op te laden. Een netwerk van oplaadpalen is nodig om dit type auto te faciliteren. Voor de uitrol van zo'n netwerk werkt de gemeenten samen met marktpartijen. De gemeente Hengelo stelt openbare ruimte onder voorwaarden beschikbaar: marktpartij investeert, beheert en onderhoudt.

- o Projecteigenaar: Gemeente Hengelo in samenwerking met marktpartijen E-Laad en Allego.
- o Aanpak: we plaatsen laadpalen verspreid over de hele stad Hengelo voor eigenaren en bezoekers
- o Actualiteit: De gemeente kan opschalen door mee te doen aan een provinciale traject. We zijn in afwachting van informatie op basis waarvan de gemeente kan besluiten.
- o Prognose: 180 openbare oplaadpalen nodig in 2020
- o Resultaten: Eind 2016: 577 elektrische auto's (hiervan 38 volledig elektrisch), waarvoor nu 15 laadpalen beschikbaar zijn. Er zijn nog 3 locaties in behandeling en 7 potentieel strategische locaties in voorbereiding.
- o Effecten: Tussen januari 2014 en september 2016 is ruim 40.000 kWh geladen aan de openbare laadpalen. Dit komt overeen met ongeveer 200.000 autokilometers vermeden uitstoot.

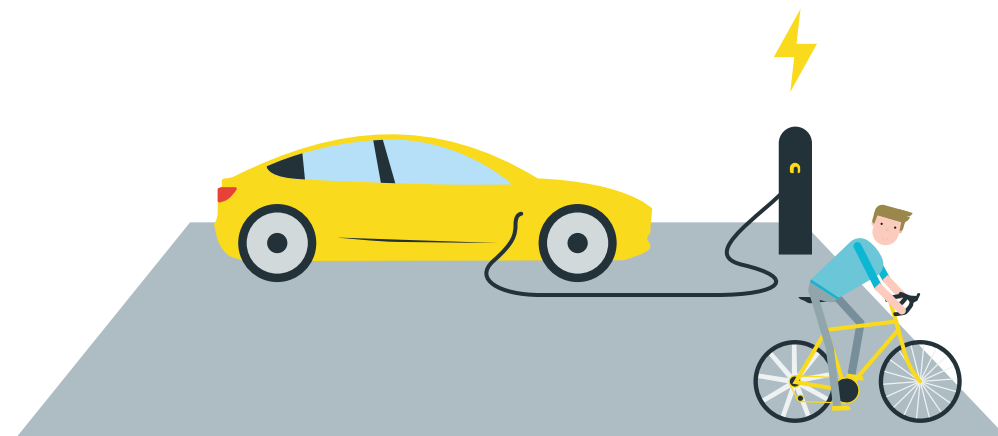
Mobiliteitscentrum Twente(kanaal)

Op het bedrijvenpark Twentekanaal wordt een Mobiliteitscentrum ontwikkeld waar bedrijven en toekomstige gebruikers kennis maken met duurzame mobiliteit. Het centrum is het resultaat van samenwerking tussen BIT, Twente Mobiel en bedrijfsleven. Het nu bekende programma:

- Informatie centrum met mobiliteitsadvies en met een infozuil over woon-werk kosten
- Pool voor e-auto's, e-fietsen en snellaadpalen (verhuur lease, verkoop)
- Overige mogelijkheden : servicepunt, showroom, educatieruimte en flexplekken

Op dit moment wordt de haalbaarheid (invulling en bijdrage bedrijven) concreet onderzocht voor een locatie aan de Diamantstraat (naast de Makro).

- o Projecteigenaar : BIT Bedrijvenpark Twentekanaal Hengelo
- o Aanpak: Uitvoering haalbaarheidsonderzoek
- o Actualiteit: Gesprekken lopen over deelname, belangstelling en voorwaarden. Go/no-go-moment eind 2017.
- o Prognose: Versnelling van verspreiding duurzame mobiliteit onder bedrijven en medewerkers
- o Resultaten: Nog niet bekend
- o Effecten: Nog niet bekend

Warmteplannen

Om de duurzaamheidsdoelstellingen te halen is het van belang dat we alternatieven vinden voor onze verwarming met aardgas. Vanuit het Nationaal Energie-akkoord moeten daarom verplicht regionale warmteplannen worden opgesteld. Op basis van de scenario's uit deze plannen/visies, is het mogelijk om in Hengelo keuzes te maken voor alternatieven en om daarop te sturen. De inzet van duurzame warmtenetten kan naast andere opties zoals isolatie, all-electric, biogas e.d., een belangrijke bijdrage aan alternatieve verwarming leveren. Ecofys heeft in samenwerking met de provincie Overijssel en de gemeenten Hengelo en Enschede een rapport opgesteld dat de basis legt voor de visieontwikkeling op warmte in de toekomst. Bij deze visieontwikkeling is een groot aantal stakeholders betrokken. Waaronder de woningcorporaties, Universiteit Twente en Twence. Het vervolg op de visie is het maken van het eigenlijke warmteplan waarin de alternatieven voor aardgas in wijken en buurten zijn aangegeven.

- o Projecteigenaar: Op initiatief van de provincie is Ecofys ingehuurd om voor de gemeente Hengelo en Enschede een visie t.b.v. warmteplannen op te stellen.
- o Aanpak: Ecofys stelt een visie voor een warmteplan op en doet dit op basis van vier scenario's: minimale kosten, maximale duurzaamheid, maximale inzet warmtebronnen en maximale individuele keuzevrijheid op verschillende criteria.
- o Actualiteit: Sluit aan op de opgave van afkoppelen aardgas en de landelijke Green Deal.
- o Prognose: Medio 2017 is de visie gereed.
- o Resultaten: Op basis van die visie is het mogelijk om in Hengelo warmteplannen te gaan maken over de alternatieven voor verwarming in wijken en daarop te sturen.
- o Effecten: Belangrijk is ook hier het terugdringen van CO₂-emissie en de afname van het gebruik van fossiele brandstoffen (vertalen en meetbare doelen en effecten).

In ontwikkeling

Woning abonnement/Collectieve Aanpak Particulier woningbezit

Het Woningabonnement is een initiatief gericht op het energetisch renoveren van bestaande voorraad van particuliere woningen. Het Woningabonnement biedt een integrale oplossing. Zo'n abonnement is een totaalpakket dat voorziet in een energiescan, advies, installatie, financiering, uitvoering en garantie van de besparingsmaatregelen (maatwerk). De consument kan kiezen voor een abonnement van 10, 15 of 20 jaar. De investering verdient zich terug vanuit de besparing op de energiemaaandlasten.). Het Woningabonnement is tot stand gekomen met de bedrijven Wolters Vastgoedbeheer BV, Van Wijnen Oost BV, Van Dorp installaties BV, de woningbouwcorporatie Rentre, KonnecteD, de gemeente Deventer en de provincie Overijssel. Op dit moment loopt een pilot van 20 Woningabonnementen en wordt gewerkt aan een opschaling naar 600 abonnementen, de provincie Overijssel en het Energie Fonds Overijssel (EFO). Voor de pilot en de opschaling heeft de gemeente Deventer een lening beschikbaar gesteld van € 400.000. De insteek is dat het Woningabonnement verder wordt uitgerold. In eerste instantie in Overijssel, maar uiteindelijk landelijk. We zoeken tegelijkertijd de mogelijkheden tot versnelling tot de verduurzaming door een collectieve aanpak met huiseigenaren op te zetten.

- o Projecteigenaar: WOAB en GEAS zijn 2 partijen die in Twente een woningabonnement aanbieden
- o Aanpak: Woningeigenaren worden volledig ontzorgd van analyse en financiering tot uitvoering in de verduurzaming van hun huis.
- o Actualiteit: Vanuit de provincie Overijssel WOAB aanpak gevolgd zoals in Deventer uitgevoerd. Hengelo gaat actief onderzoeken of aansluiting binnen de mogelijkheden ligt.
- o Prognose: WOAB streeft naar 600 nieuwe woningabonnementen.
- o Resultaten: WOAB heeft ruim 3.000 aanvragen ontvangen. Het is onbekend hoeveel aanvragen inmiddels uitgevoerd zijn. GEAS heeft tot nu toe 5-6 deelnemende huishoudens in Enschede.

- o Effecten: WOAB stelt als voorwaarde dat er 50% besparing op de energielasten gerealiseerd moet kunnen worden. Uitgaande van gemiddelde verbruiken, komt dit neer op een theoretische besparing van:
- $3.500 * 600 * 0.5 = 1.050.000$ bespaarde kWh in Overijssel
- $1.500 * 600 * 0.5 = 450.000$ bespaarde m³ aardgas in Overijssel

Verduurzamen gemeentelijke vastgoed

De gemeente Hengelo gaat vanaf 2018 haar gebouwen 'bijna-energieneutraal' renoveren volgens een meerjarenplan. Tegelijkertijd organiseren we het energiemangement met hulp van het energiedashboard (abonnement bij Fudura). Dat stelt ons in staat om onze energiegegevens (gas, elektriciteit, CO₂) te koppelen aan energiedoelen. Daarmee zijn deze doelen dus ook bij te sturen op het werkelijke verbruik.

- o Projecteigenaar: Gemeente Hengelo
- o Aanpak: De huidige meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's) worden 'verduurzaamd' in DMJOP's. Energiebesparing is het speerpunt. Voor panden die in aanmerking komen worden aanvullende energie scans/prestatieadviezen (EPA) gemaakt .
- o Actualiteit: Opdrachtformulering is gereed voor besluitvorming; projectvoorbereiding 2e kwartaal 2017, startup werkzaamheden 3e kwartaal2017.
- o Prognose: Doelstelling is om in twee jaar 10 panden te selecteren en met voorrang aan te pakken als 'laaghangend fruit'. Na 3 jaar resultaat gereed. Geschatte totale duurzame investering: 3.3 miljoen euro.
- o Resultaten: Meten vanaf 2018
- o Effecten: Indicatoren afspreken

Verduurzamen scholen

Bij scholen is vaak nog veel winst te behalen op energetisch gebied in combinatie met comfortverbetering. Maar scholen weten vaak niet waar te beginnen. Daarom is ondersteuning in uitvoering gewenst. Onderhoud en beheer van schoolgebouwen is in handen van schoolbesturen. Zij betalen ook de energierekening. Maar als een school het pand verlaat, komt het weer terug naar de gemeente. Wij zijn er dus ook bij gebaat dat de scholen hun panden energetisch aanpakken. Daarbij bereik je met een duurzame school ook de leerlingen en de ouders van die leerlingen.

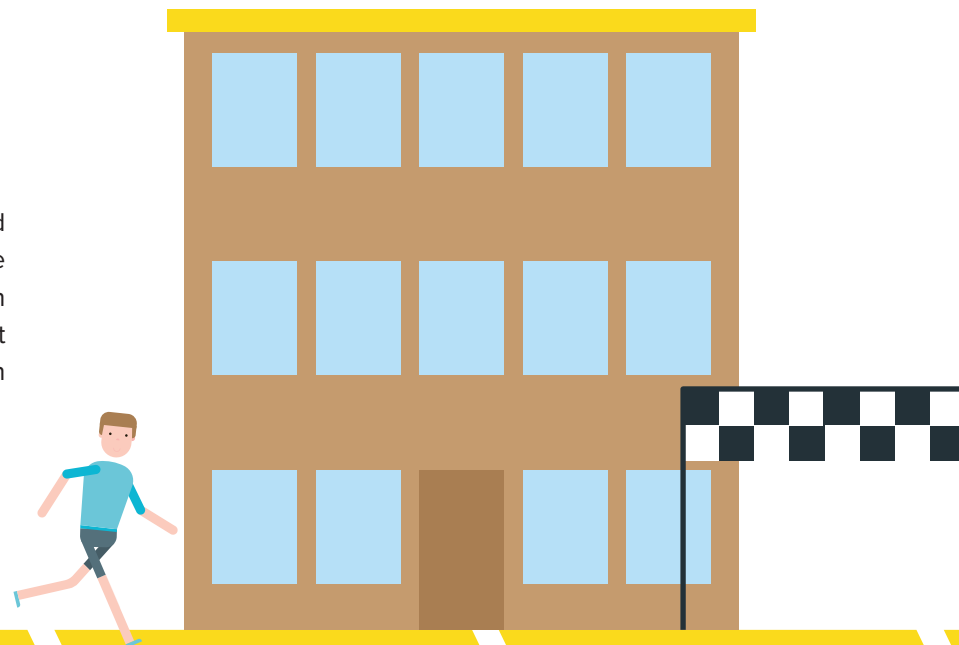
- o Projecteigenaar: Gemeente Hengelo en schoolbesturen
- o Aanpak: Stimuleren om mee te doen aan een van de (landelijke) projecten voor scholen. Als gemeente kunnen wij daarbij ondersteunen en de scholen mogelijk mee laten liften op het verduurzamingstraject van ons eigen vastgoed.
- o Actualiteit: Opdrachtformulering uitwerken in samenspraak met schoolbesturen
- o Prognose: Nog niet bekend
- o Resultaten: Nog niet bekend
- o Effecten: Nog niet bekend

Verduurzamen sportaccomodaties

De energierekening is een grote kostenpost voor sportverenigingen. Kennis en tijd om met energiebesparing & -opwekking aan de gang te gaan ontbreekt vaak. De gemeente heeft samen met de provincie tegen gereduceerd tarief een energiescan aan verenigingen aangeboden (2014). De resultaten zijn verwerkt in een rapport met aanbevelingen. Maar de stap naar daadwerkelijke actie is lastig. Verenigingen draaien grotendeels op vrijwilligers met weinig tijd en versnipperde kennis.

Ze hebben vaak extra ondersteuning nodig om de aanbevelingen om te zetten naar praktijk: welke technische mogelijkheden zijn er, bereiken van gedetailleerd inzicht in verbruik (bv. met slimme meter), gezamenlijke inkoop van zonnepanelen – elektra etc.

- o Projecteigenaar: Gemeente Hengelo en verenigingsbesturen
- o Aanpak: Mogelijk kunnen verenigingen meeliften op het verduurzamingstraject van ons eigen vastgoed.
- o Actualiteit: Opdrachtformulering uitwerken in samenspraak met verenigingsbesturen.
- o Prognose: Nog niet bekend
- o Resultaten: Nog niet bekend
- o Effecten: Nog niet bekend

Proactief ondersteunen van bewonersinitiatieven

In veel gemeenten zie je lokale energiecorporaties ontstaan. Vaak opgestart vanuit een zonnepanelenactie zijn inwoners bezig om een postcodeoosproject te realiseren. Hierbij worden mensen eigenaar van zonnepanelen die op het dak van een derde partij geplaatst zijn. Zo'n initiatief vraagt veel tijd en kennis van de betrokken (meestal vrijwillige) inwoners. De gemeente kan helpen door kennis en mogelijkheden te ontsluiten en bij elkaar te brengen. Doel is om haalbare projecten van de grond te tillen. In Hengelo zijn momenteel twee groepen actief. Groener Hengelo wil zonnepanelen op het dak van winkelcentrum Slangenbeek leggen en dit koppelen aan informatievoorziening over duurzaamheid. Zonnecollectief Tuindorp is een initiatief dat zonnepanelen laat plaatsen op de Klokstee (woningcorporatie Welbions). In deze wijk kan niet iedereen zonnepanelen laten plaatsen vanwege het beschermde stadsgezicht. Wijkbewoners met een dak op het noorden kunnen op deze manier ook meedoen aan lokale zonne-energie opwekking.

- o Projecteigenaar: Groener Hengelo, Zonnecollectief Tuindorp
- o Actualiteit: De Gemeente Hengelo is met deelnemers van beide initiatieven in gesprek over de hulpvraag en het faciliteren via gebruikelijke regels. Voor het initiatief Slangenbeek voeren we een draaglast berekening uit.
- o Prognose: Tuindorp: in eerste instantie 700 panelen /+ 50 huishoudens. Bij voldoende interesse zoeken we meerdere daken om panelen op te plaatsen. Slangenbeek: 276 panelen / 20 huishoudens.
- o Resultaten: Tuindorp alle 700 panelen zijn verkocht.
- o Effecten: Tuindorp: 153.125 kWh (= gemiddelde jaaropbrengst 700 panelen), Slangenbeek: 60.375 kWh (= gemiddelde jaaropbrengst 276 panelen).

Geothermie

Bij geothermie wordt energie gewonnen door gebruik te maken van het temperatuurverschil tussen het aardoppervlak en diep gelegen warmtereservoirs. In het kader van de Twentse Energie Strategie (TES) wordt een regionale onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden van geothermie in Twente. Deze komen ook aan de orde in de Regionale Samenwerking Ondergrond. Binnen de TES kijken we welke kansen opvolging verdienen.

- o Projecteigenaar: Twentse gemeenten
- o Aanpak: Op Twentse schaal worden met fysisch onderzoek signaalkaarten en infographics opgesteld over het gebruik van de ondergrond voor maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie. Kennisinstituut Deltares stelt deze kaarten op. Daarvoor maken zij onder meer gebruik van bij TNO beschikbare informatie.
- o Actualiteit: Het onderzoek is gaande en wordt in 2017 afgerond.
- o Prognose: N.v.t.
- o Resultaten: Toepassing van warmte-koude-opslag (WKO) moet blijken uit deze inventarisatie.
- o Effecten: N.v.t.

Zonnepark op' NIEGG'

Braakliggende bedrijventerreinen die voorlopig niet kunnen worden uitgegeven en als zodanig uit de exploitatie zijn gehaald, bieden wel kansen voor het opwekken van zonne-energie. Omdat de mogelijkheden voor deze vorm van energie opwekking interessanter worden, biedt dit de gemeente Hengelo een kans om ervaring op te doen met een zonnepark. Een onderzoek naar potentiële locaties (omvang, kosten en geschatte baten) moet uitwijzen of we hiervoor de markt op gaan (brief aan de raad van 15 februari jl.) Er wordt eerst een haalbaarheidsonderzoek gestart naar een geschikte locatie. Verstandig is het om ervaring op te doen met het opzetten van een zonnepark zonder dat de gemeente grote risico's loopt. Voor het onderzoek mag het Grondbedrijf €15.000 euro uitrekken.

- o Projecteigenaar: Gemeente Hengelo
- o Aanpak: Onderzoeken welke locatie kansrijk en geschikt is voor een grootschalige zonneparken. Als er een geschikte locatie is die tevens zicht biedt op een sluitende exploitatie, gaan we op zoek naar een marktpartij. Denk aan een goed opgezette tender omdat we willen dat dat de gemeente geen grote risico's loopt.
- o Actualiteit: Er is een projectmelding gedaan; opdrachtformulering en aanwijzing projectleider volgt binnenkort.
- o Prognose: Volgt uit onderzoek
- o Resultaten: Nog niet bekend
- o Effecten: Nog niet bekend

Duurzaam (T)huis Twente / Collectieve aanpak

- o Nog in voorbereiding

Duurzaam (T)huis Twente / Energiearmoede

- o Nog in voorbereiding

Verkennd Onderzoek Stadsdistributie

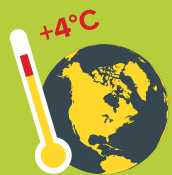
- o Projecteigenaar

Afkoppelen aardgasnetwerk

- o Nog in voorbereiding

**Samen werken aan een gezond, groen,
en energieneutraal Hengelo**

AANLEIDING

De wereldwijde temperatuur mag niet verder stijgen dan 2°C. Het streven is om dit onder de 1.5°C stijging te houden.

NIEUWE ENERGIE HENGEL

2017 - 2021

Samen werken aan een gezond, groen en energieneutraal Hengelo

STRATEGIE

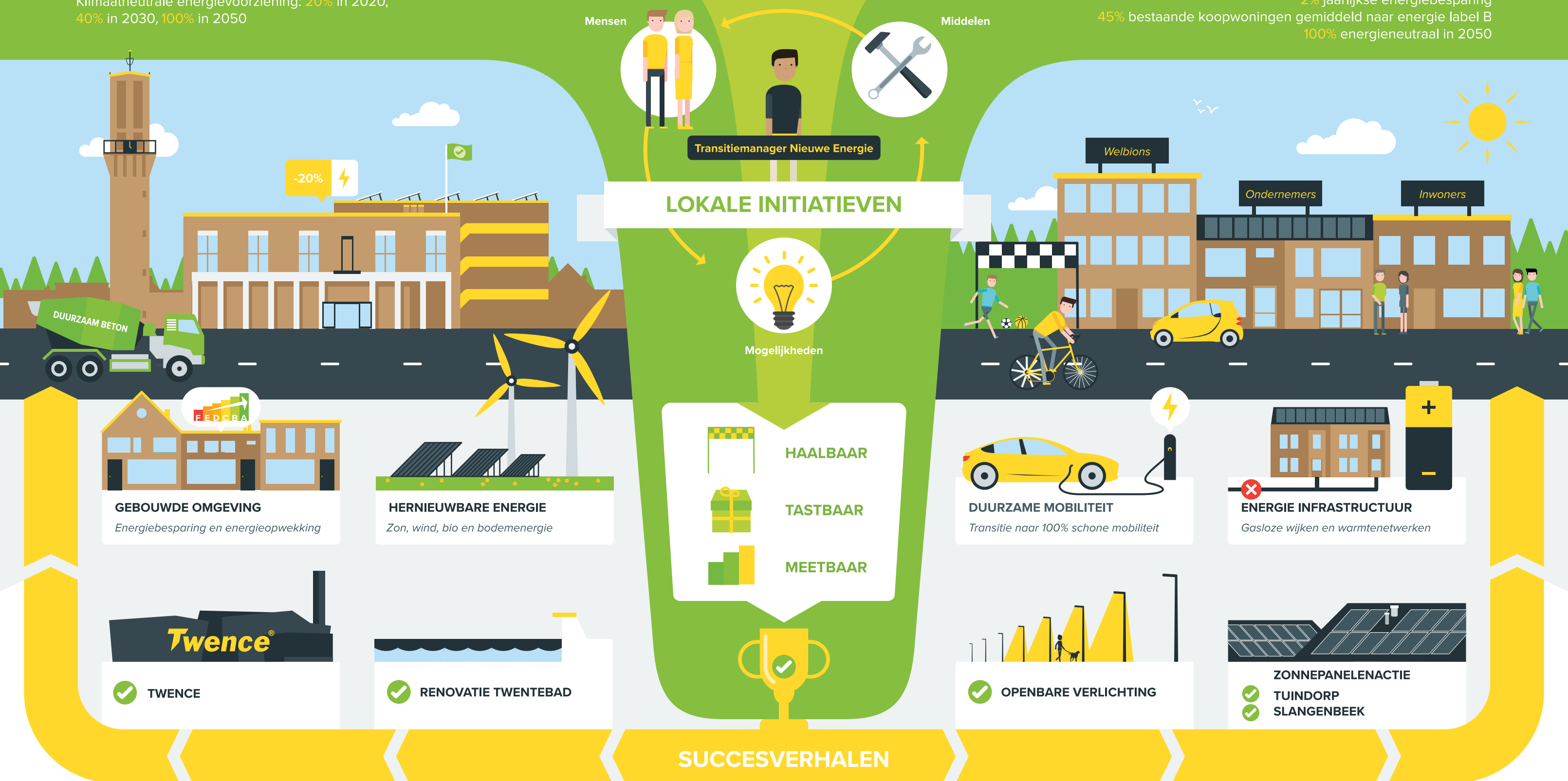
Een uitnodiging naar de samenleving om het samen groen, gezond en slim te doen.

LANDELIJKE DOELSTELLINGEN

Klimaatneutrale energievoorziening: 20% in 2020, 40% in 2030, 100% in 2050

HENGELOSE DOELSTELLINGEN

2% jaarlijkse energiebesparing
45% bestaande koopwoningen gemiddeld naar energie label B
100% energieneutraal in 2050

Behandelvoorstel

Onderwerp	Initiatief voorstel Referendumverordening Gemeente Hengelo		
Zaaknummer	1103112	Portefeuillehouder	-
Belangrijkste beslis/-bespreekpunten	De indiener van dit initiatiefvoorstel, de fractie van Pro Hengelo, wil graag horen wat de andere fracties van het initiatiefvoorstel vinden en of zij dit voorstel zo rijp vinden voor behandeling in de raadsvergadering.		

Politieke Markt	Datum 17 november 2015			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur
Ilhan Cetinkaya	Anke Haarhuis	S210	Bestuur	60 min
Doel van de sessie	Beeldvormend. De fractie van Pro Hengelo wil graag van de andere fracties horen wat zij vinden van het initiatiefvoorstel. Deze reacties zal Pro Hengelo vervolgens in de eigen fractie bespreken en betrekken bij het, eventueel, aanpassen en aanbieden van dit initiatiefvoorstel voor besluitvorming.			
Behandeladvies	De deelnemers aan de politieke markt wordt gevraagd om hun mening te geven over het voorliggend initiatiefvoorstel. Bent u het eens met het voorstel, of hebt u misschien nog aanvullingen, suggesties voor wijzigingen, etc. etc.			
Spreekrecht publiek	ja	Belangstellenden mogen aan tafel meepraten. De voorzitter bewaakt de tijd en de orde van de vergadering.		

Politieke Markt	Datum 12 januari 2016			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur
Ilhan Cetinkaya	Anke Haarhuis	S 210	Bestuur	60 min
Doel van de sessie	Beeldvormend. Naar aanleiding van de vorige politieke markt heeft de fractie van Pro Hengelo de vragen die zijn gesteld beantwoord en een aangepaste versie van het initiatiefvoorstel ingediend. Pro Hengelo wil graag van de andere fracties horen wat zij vinden van het aangepaste initiatiefvoorstel .			
Behandeladvies	De deelnemers aan de politieke markt wordt gevraagd om hun mening te geven over het voorliggend, aangepaste, initiatiefvoorstel.			
Spreekrecht publiek	ja	Belangstellenden mogen aan tafel meepraten. De voorzitter bewaakt de tijd en de orde van de vergadering.		

Politieke Markt	Datum 9 februari 2016			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur
Onno Fiechter	Anke Haarhuis	Raadzaal	Bestuur	60 min
Doel van de sessie	Oordeelsvorming als voorbereiding op besluitvorming in de raad.			
Behandeladvies	Er is reeds twee keer eerder, beeldvormend, over dit voorstel gesproken. Aan de deelnemers van de sessie wordt nu gevraagd om specifiek te reageren op de kanttekeningen en mogelijke amendementen bij de concept-verordening (datum 27 januari). Deze zijn door Pro Hengelo verzameld en zijn als eerste 6 pagina's opgenomen in de stukken. Tevens is daarin het ambtelijke advies over het gebruik van DIGID opgenomen. De indiener is voornemens om aan het eind van de sessie te inventariseren welke kanttekeningen /amendementen op een meerderheid kunnen rekenen.			
Spreekrecht publiek	ja	Max 5 minuten per inspreker.		

Politieke Markt	Datum 21 juni 2017			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur
Ilhan Cetinkaya	Anke Haarhuis	Pallas / Athene = Ruimte 1 Boven	Bestuur	70 min
Doel van de sessie	Beeldvormend			
Behandeladvies	Er is reeds drie keer eerder (2 x beeldvormend en 1x oordeelsvormend) over dit voorstel gesproken. Naar aanleiding van de laatste Politieke Markt op 9 februari 2016 heeft de indiener van het voorstel overleg gehad met de overige fracties en de afdeling Burgerzaken. Dit heeft geleid tot aanpassing en aanscherping van de bepalingen. De indiener van het voorstel zal aan het begin van de politieke markt een korte toelichting geven op het proces en de belangrijkste aanpassingen in het voorstel, m.n. op de volgende punten: - het aantal benodigde handtekeningen - wel of geen opkomstplicht - burgerinitiatief De deelnemers aan de politieke markt wordt gevraagd om hun mening/reactie te geven op het voorliggend, aangepaste, initiatiefvoorstel mbt de referendumverordening.			
Spreekrecht publiek	ja			

Raad	12 september 2017	
Doel van de sessie	Besluitvorming	
Behandeladvies	Op 21 juni 2017 is het initiatiefvoorstel voor een Referendumverordening in laatste aanleg behandeld in een politieke markt. Het presidium heeft het advies van de politieke markt om de referendumverordening, na aanpassing, te agenderen voor besluitvorming in de gemeenteraad, overgenomen.	
Spreekrecht publiek	nee	

RAADSBESLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
1103112		GRI	
ONDERWERP			
Initiatief voorstel Referendumverordening Gemeente Hengelo			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGelo BESLUIT:

De referendumverordening Hengelo 2017 vast te stellen.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

De fractie van ProHengelo heeft het initiatief genomen voor het vaststellen van een Referendumverordening voor de gemeente Hengelo. Zo'n verordening is een nog ontbrekend instrument in onze democratische gereedheidskist. De verordening is gebaseerd op artikel 149 van de gemeentewet. Bronnen waarvan gebruikt is gemaakt zijn voorstellen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG 2009), de landelijke wet- en regelgeving en de verordeningen van de gemeenten Utrecht en Middelburg.

De inzet is om een verordening op te stellen die past bij de gemeente Hengelo. Gemeenten mogen zelf bepalen hoe ze het referendum regelen. Mits daarbij is voldaan aan de volgende uitgangspunten:

- De gemeenteraad neemt het definitieve besluit nadat een referendum is gehouden;
- Ieder raadslid beslist zelf of hij of zij zich aan de uitslag van het referendum gebonden acht;
- De raad beslist of een referendum wordt gehouden.

Dit raadvorstel behelst een zogenaamd 'raadgevend' en 'raadplegend' referendum. In het eerste geval ligt het initiatief voor het referendum bij de kiesgerechtigden. In het tweede geval bij de gemeenteraad. Bij een raadgevend referendum wordt gestemd over een genomen raadsbesluit. Het raadplegend referendum gaat over een te nemen raadsbesluit. De uitslag van het referendum is niet bindend. Het is een advies van de inwoners aan de gemeenteraad. Dat geeft vrijheid om de uitkomst van een referendum te duiden, bijvoorbeeld in het licht van de opkomst van de kiezers en de stemverhouding onder de kiezers.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGelo,

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES Initiatiefvoorstel

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
1103112			
ONDERWERP			
Initiatief voorstel Referendumverordening Gemeente Hengelo			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

De fractie van proHengelo heeft het initiatief genomen voor de verordening, later is de ontwerpverordening uitgewerkt in overleg met de fracties van SP en D66. Tijdens diverse bijeenkomsten spitste de discussie zich toe op het aantal benodigde handtekeningen voor een definitief referendumverzoek en eventuele eisen ten aanzien van de opkomst van kiesgerechtigden om een geldige uitslag van een referendum te verkrijgen.

De voorgestelde Referendumverordening voor de gemeente Hengelo is een nog ontbrekend instrument in onze democratische gereedschapskist. De verordening is gebaseerd op artikel 149 van de gemeentewet. Bronnen waarvan gebruikt is gemaakt zijn o.a. voorstellen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG 2009), de landelijke wet- en regelgeving en de verordeningen van de gemeenten Utrecht en Middelburg.

De inzet was om een verordening op te stellen die past bij de gemeente Hengelo. Gemeenten mogen zelf bepalen hoe ze het referendum regelen. Mits daarbij is voldaan aan de volgende uitgangspunten:

- De gemeenteraad neemt het definitieve besluit nadat een referendum is gehouden;
- Ieder raadslid beslist zelf of hij of zij zich aan de uitslag van het referendum gebonden acht;
- De raad beslist of een referendum wordt gehouden.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Dit raadvorstel behelst een zogenaamd 'raadgevend' en 'raadplegend' referendum. In het eerste geval ligt het initiatief voor het referendum bij de kiesgerechtigden. Bij een raadgevend referendum wordt gestemd over een raadsbesluit of een burgerinitiatief. Het raadplegend referendum gaat over een te nemen raadsbesluit dat de gemeenteraad aan de bevolking wil voorleggen. Behalve in de initiatieffase, wijkt de werkwijze bij een referendum op initiatief van de gemeenteraad niet af van een referendum op initiatief van de inwoners.

De uitslag van het referendum is niet bindend op grond van de Nederlandse wet en regelgeving. Het is een advies van de inwoners aan de gemeenteraad. Dat geeft vrijheid om de uitkomst van een referendum te duiden, bijvoorbeeld in het licht van de opkomst van de kiezers en de stemverhouding onder de kiezers.

Op 1 juli 2015 is de Wet Raadgevend Referendum in werking getreden. De wet heeft betrekking op het landelijke niveau. Qua systematiek van regelgeving is voor Hengelo aansluiting gezocht bij deze vastgestelde wetgeving. Drempels zijn echter aangepast omdat deze getalsmatig niet aansluiten op de landelijke uitgangspunten. Aanvullend is het burgerinitiatief - de mogelijkheid voor burgers om het initiatief te nemen voor een referendum over een zelf gekozen onderwerp- in de verordening opgenomen. De afdeling Burgerzaken heeft de conceptverordening getoetst op werkbaarheid. De ingewonnen adviezen zijn verwerkt in de ontwerpverordening.

Definitief verzoek

Op basis van een vergelijk met andere steden is geconstateerd is tijdens een van de politieke markten geconstateerd dat het aantal benodigde handtekeningen diende te worden verruimd om een referendum meer waarde te geven. Dit was met name een wens van de fractie van de VVD. Om het draagvlak voor een verordening zo breed mogelijk te maken, is de VVD hierin tegemoet gekomen door het benodigde aantal handtekeningen voor een definitief referendumverzoek te verhogen van 1,5x naar 3x de kiesdeler.

Opkomstdrempel

Bij landelijke referenda is gebleken dat het stellen van een opkomstdrempel grote nadelen heeft. Het leidt tot strategisch stemmen. Tegenstanders van een voorstel brengen hun stem niet uit in de verwachting dat de kiesdrempel niet wordt gehaald en de uitslag van de stemming ongeldig is. Wel stemmen zou kunnen leiden tot een voor hen nadelige uitslag. Als de kiesdrempel vervolgens toch wordt gehaald, representeert

de uitslag niet of onvoldoende de gevoelens die leven onder de bevolking. Daarom is besloten geen kiesdrempel op te nemen in de voorgestelde verordening. Dit geeft ieder raadslid en elke fractie de ruimte om de uitslag van het referendum te waarderen op basis van de opkomst, de uitslag van het referendum, de stemverhouding en de eigen opvattingen. Het ontbreken van een opkomstdrempel onderstreept de eigen verantwoordelijkheid van de gemeenteraad en voorkomt strategisch stemmen.

Het uitbrengen van een stem bij een referendum vindt plaats middels een stembiljet dat ingevuld wordt in een stemhokje. In de verordening zijn waarborgen opgenomen die misbruik van het referendum moeten voorkomen. Enerzijds hebben deze een bestuurlijk en juridisch karakter. Anderzijds geeft het de gemeenteraad ruimte om initiatieven af te wijzen die strijden met het algemeen belang of die indruisen tegen de belangen van groepen burgers van onze stad, hun vrijheid of de gerechtigheid.

We zijn dankbaar voor het constructief overleg met de andere fracties in de raad en we hebben op basis van de inbreng tijdens de behandeling vele aanpassingen in de verordening aangebracht. We hopen met deze werkwijze een breed draagvlak te hebben geschapen voor het versterken van de positie van burgers in onze gemeente.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

Op 21 juni 2017 is het initiatiefvoorstel van ProHengelo voor een Referendumverordening in laatste aanleg behandeld in een politieke markt. De politieke markt adviseerde om de referendumverordening aan te bieden ter besluitvorming in de gemeenteraad.

De fractie van Pro Hengelo ziet uit naar het gesprek met de raad over de voorliggende verordening en adviseert de raad om de referendumverordening Hengelo 2017 vast te stellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

BIJLAGE(N)

Raadsvoorstel Referendumverordening Gemeente Hengelo (2017)

Aan de leden van de gemeenteraad van Hengelo
14 augustus 2017

Geachte raadsleden,

De voorgestelde Referendumverordening voor de gemeente Hengelo is een nog ontbrekend instrument in onze democratische gereedschapskist. De verordening is gebaseerd op artikel 149 van de gemeentewet. Bronnen waarvan gebruikt is gemaakt zijn o.a. voorstellen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG 2009), de landelijke wet- en regelgeving en de verordeningen van de gemeenten Utrecht en Middelburg.

De inzet was om een verordening op te stellen die past bij de gemeente Hengelo. Gemeenten mogen zelf bepalen hoe ze het referendum regelen. Mits daarbij is voldaan aan de volgende uitgangspunten:

- a. De gemeenteraad neemt het definitieve besluit nadat een referendum is gehouden;
- b. Ieder raadslid beslist zelf of hij of zij zich aan de uitslag van het referendum gebonden acht;
- c. De raad beslist of een referendum wordt gehouden.

Dit raadsvoorstel behelst een zogenaamd 'raadgevend' en 'raadplegend' referendum. In het eerste geval ligt het initiatief voor het referendum bij de kiesgerechtigden. Bij een raadgevend referendum wordt gestemd over een raadsbesluit of een burgerinitiatief. Het raadplegend referendum gaat over een te nemen raadsbesluit dat de gemeenteraad aan de bevolking wil voorleggen. Behalve in de initiatieffase, wijkt de werkwijze bij een referendum op initiatief van de gemeenteraad niet af van een referendum op initiatief van de inwoners.

De uitslag van het referendum is niet bindend op grond van de Nederlandse wet en regelgeving. Het is een advies van de inwoners aan de gemeenteraad. Dat geeft vrijheid om de uitkomst van een referendum te duiden, bijvoorbeeld in het licht van de opkomst van de kiezers en de stemverhouding onder de kiezers.

Op 1 juli 2015 is de Wet Raadgevend Referendum in werking getreden. De wet heeft betrekking op het landelijke niveau. Qua systematiek van regelgeving is voor Hengelo aansluiting gezocht bij deze vastgestelde wetgeving. Drempels zijn echter aangepast omdat deze getalsmatig niet aansluiten op de landelijke uitgangspunten. Aanvullend is het burgerinitiatief - de mogelijkheid voor burgers om het initiatief te nemen voor een referendum over een zelf gekozen onderwerp- in de verordening opgenomen. De afdeling Burgerzaken heeft de conceptverordening getoetst op werkbaarheid. De ingewonnen adviezen zijn verwerkt in de ontwerpverordening. Op 21 juni 2017 is het initiatiefvoorstel van ProHengelo voor een Referendumverordening in laatste aanleg behandeld in een politieke markt. De politieke markt adviseerde om de referendumverordening aan te bieden ter besluitvorming in de gemeenteraad.

De fractie van proHengelo heeft het initiatief genomen voor de verordening, later is de ontwerpverordening uitgewerkt in overleg met de fracties van SP en D66. Tijdens diverse bijeenkomsten spitste de discussie zich toe op het aantal benodigde handtekeningen voor een definitief referendumverzoek en eventuele eisen ten aanzien van de opkomst van kiesgerechtigden om een geldige uitslag van een referendum te verkrijgen.

Definitief verzoek

Op basis van een vergelijk met andere steden is geconstateerd is tijdens een van de politieke markten geconstateerd dat het aantal benodigde handtekeningen diende te worden verruimd om een referendum meer waarde te geven. Dit was met name een wens van de fractie van de VVD. Om het draagvlak voor een verordening zo breed mogelijk te maken, is VVD hierin tegemoet gekomen door

het benodigde aantal handtekeningen voor een definitief referendumverzoek te verhogen van 1,5x naar 3x de kiesdeler.

Opkomstdrempel

Bij landelijke referenda is gebleken dat het stellen van een opkomstdrempel grote nadelen heeft. Het leidt tot strategisch stemmen. Tegenstanders van een voorstel brengen hun stem niet uit in de verwachting dat de kiesdrempel niet wordt gehaald en de uitslag van de stemming ongeldig is. Wel stemmen zou kunnen leiden tot een voor hen nadelige uitslag. Als de kiesdrempel vervolgens toch wordt gehaald, representeert de uitslag niet of onvoldoende de gevoelens die leven onder de bevolking. Daarom is besloten geen kiesdrempel op te nemen in de voorgestelde verordening. Dit geeft ieder raadslid en elke fractie de ruimte om de uitslag van het referendum te waarderen op basis van de opkomst, de uitslag van het referendum, de stemverhouding en de eigen opvattingen. Het ontbreken van een opkomstdrempel onderstreept de eigen verantwoordelijkheid van de gemeenteraad en voorkomt strategisch stemmen.

Het uitbrengen van een stem bij een referendum vindt plaats middels een stembiljet dat ingevuld wordt in een stemhokje. In de verordening zijn waarborgen opgenomen die misbruik van het referendum moeten voorkomen. Enerzijds hebben deze een bestuurlijk en juridisch karakter. Anderzijds geeft het de gemeenteraad ruimte om initiatieven af te wijzen die strijden met het algemeen belang of die indruisen tegen de belangen van groepen burgers van onze stad, hun vrijheid of de gerechtigheid.

We zien uit naar het gesprek met U over de voorliggende verordening. We zijn dankbaar voor het constructief overleg met de andere fracties in de raad en we hebben op basis van de inbreng tijdens de raadsbehandeling vele aanpassingen in de verordening aangebracht. We hopen met deze werkwijze een breed draagvlak te hebben geschapen voor het versterken van de positie van burgers in onze gemeente.

Namens de fractie van ProHengelo,

Wiert Wiertsema
(Raadslid ProHengelo)

De raad van de gemeente Hengelo gelet op artikel 149 Gemeentewet, besluit vast te stellen de

Referendumverordening Gemeente Hengelo (2017)

Artikel 1. Begripsbepalingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

- a. raadsbesluit: een op schrift gestelde beslissing door de gemeenteraad;
- b. raadgevend referendum: stemming waarbij de kiesgerechtigden zich op eigen initiatief uitspreken over een raadsbesluit;
- c. raadplegend referendum: stemming waarbij de kiesgerechtigden zich op initiatief van de gemeenteraad uitspreken over een te nemen raadsbesluit;
- d. burgerinitiatief: referendum waarbij de kiezers zich uitspreken over een door de initiatiefnemers te bepalen voorstel;
- e. kiesgerechtigden: degenen die op de dag van het raadsbesluit tot het houden van een referendum ingezetenen zijn van de gemeente Hengelo en op de dag van de stemming de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt;
- f. Inleidend verzoek: eerste aanvraag van burgers tot het houden van een referendum over een genomen raadsbesluit of een door hen aangedragen onderwerp;
- g. Definitief verzoek: tweede aanvraag van burgers tot het houden van een referendum over een genomen raadsbesluit of een door hen aangedragen onderwerp.

Artikel 2. Referendabele besluiten

Een referendum kan worden gehouden over een raadsbesluit of een onderdeel daarvan, gericht op het vaststellen van een verordening, het voornemen tot uitvoeren van een of meer concrete projecten, het maken van nieuwe beleidskeuzen of betrekking hebben op een voorstel dat door de initiatiefnemers van een referendum wordt bepaald.

Uitgezonderd zijn raadsbesluiten over:

- a. individuele kwesties, zoals benoemingen, ontslagen, schorsingen, kwijtscheldingen en schenkingen;
- b. de hoogte van geldelijke voorzieningen voor ambtsdragers, gewezen ambtsdragers en hun nabestaanden;
- c. de vaststelling, wijziging of intrekking van de arbeidsvoorwaardenregeling en daaruit voortvloeiende besluiten met betrekking tot de griffier en de medewerkers van de griffie;
- d. de vaststelling van de gemeentelijke begroting en de rekening;

- e. de vaststelling van gemeentelijke tarieven en belastingen;
- f. het voor kennisgeving aannemen van notities en rapporten;
- g. deze verordening;
- h. de uitvoering van een besluit van een hoger bestuursorgaan of de wetgever waaromtrent de raad geen beleidsvrijheid heeft;
- i. onderwerpen die hun grondslag vinden in een eerder genomen besluit waarover een referendum is gehouden, of kon worden gehouden, tenzij de gemeenteraad anders beslist;
- j. onderwerpen waarvan de raad van mening is dat andere dringende redenen aanleiding zijn om geen referendum te houden.

Artikel 3. Samenstelling referendumcommissie

1. De raad stelt een onafhankelijke referendumcommissie in. De raad benoemt en ontslaat haar leden.
2. De referendumcommissie bestaat uit vijf leden en kiest uit haar midden een voorzitter.
3. Voor de besluitvorming is een quorum vereist van drie leden. Bij het staken van stemmen is de stem van de voorzitter doorslaggevend.
4. De commissie wordt ondersteund door de griffier of een door de griffier aan te wijzen medewerker van de griffie.
5. De voorzitter en de leden van de commissie kunnen geen deel uitmaken van het gemeentebestuur of functies vervullen onder verantwoordelijkheid van het gemeentebestuur.
6. De leden worden benoemd voor een periode van vier jaar. Aftredende leden kunnen eenmalig worden herbenoemd.
7. De leden kunnen te allen tijde ontslag nemen of ontslagen worden door de gemeenteraad. Zij die reglementair aftreden of ontslag hebben genomen blijven hun functie waarnemen totdat in hun opvolging is voorzien.
8. De leden van de referendumcommissie doen opgave van hun functie en nevenfuncties. Deze worden door de griffie in een openbaar register opgenomen.
9. De raad een profielschets vast. Namens de raad neemt de voorzitter van het presidium of een plaatsvervanger deel aan de selectie en voordracht van de kandidaten.
10. De leden van de referendumcommissie ontvangen een vergoeding zoals voor commissieleden is vastgelegd in de verordening rechtspositie wethouders, raadsleden en commissieleden.

Artikel 4. Taken referendumcommissie

1. De commissie heeft tot taak:
 - a. de raad en/of het college gevraagd en ongevraagd te adviseren over de uitvoering van deze verordening;
 - b. de raad een voorstel te doen voor de vraagstelling van een referendum;

- c. de gemeenteraad te adviseren over de toepassing van artikel 5 de leden 1 en 2; te adviseren ingevolge artikel 5 lid 8.
 - d. te adviseren over de objectiviteit van de door de gemeente te verstrekken voorlichting;
 - e. vervallen
 - f. de raad te adviseren over de evaluatie van gehouden referenda en van voorstellen en verzoeken die niet tot een referendum hebben geleid;
 - g. De raad te adviseren over de toepassing van artikel 10 leden 2 en 3.
- 2. De commissie adviseert voorts gevraagd en ongevraagd over aanpassingen van deze verordening en over alle overige zaken die het referendum betreffen.
 - 3. De adviezen van de commissie zijn openbaar.

Artikel 5. Inleidend verzoek

- 1. Voor het houden van een referendum over een raadsbesluit of een burgerinitiatief wordt een inleidend verzoek ingediend bij de raad. Als het inleidend verzoek betrekking heeft op een genomen raadsbesluit wordt het verzoek uiterlijk drie weken na de ondertekening en publicatie van het raadsbesluit bij de raad ingediend. Het verzoek is voorzien van een dagtekening en vermeldt om welk raadsbesluit het gaat.
- 2. De voorzitter van de gemeenteraad kan op verzoek van de initiatiefnemers de termijn voor de indiening van het inleidende verzoek verlengen met ten hoogste 3 weken.
- 3. Een inleidend verzoek voor een raadgevend referendum door kiesgerechtigden of overeenkomstig een burgerinitiatief wordt ondersteund door een aantal handtekeningen dat ten minste gelijk is aan de halve kiesdeler bij de laatste raadsverkiezing. Elke handtekening gaat vergezeld van een daarbij behorende naam, adres, woonplaats en geboortedatum.
- 4. Ondersteuningsverklaringen voor een raadgevend referendum of een burgerinitiatief worden geplaatst op een daartoe door het college verstrekt standaard formulier dat ter ondertekening op het gemeentehuis ligt. Bij het plaatsen van een handtekening dient de kiesgerechtigde zich te legitimeren met een geldig identiteitsbewijs.
- 5. Kiesgerechtigden kunnen het ondersteuningsformulier ook invullen en ondertekenen bij de gemeente Hengelo via hun Digid account.
- 6. Indien het verzoek voldoet aan het bepaalde in de voorgaande leden, beslist de raad met in achtneming van artikel 2 en gehoord het advies van de referendumcommissie, of het verzoek tot het houden van een referendum of burgerinitiatief wordt ingewilligd.
- 7. Indien als gevolg van een raadsbesluit rechtsgevolgen optreden die strijden met de mogelijke uitkomst van een referendum of burgerinitiatief, kan de raad besluiten om de uitvoering van het raadsbesluit op te schorten tot de eerstvolgende vergadering na de dag waarop het referendum of burgerinitiatief wordt gehouden.
- 8. Burgers die overwegen een inleidend verzoek te doen voor het houden van een referendum of burgerinitiatief, kunnen advies vragen aan de referendumcommissie en/of de griffier van de gemeenteraad over de toepassing van deze referendumverordening.

Artikel 6. Het raadplegend referendum

1. De raad kan zelfstandig besluiten tot het houden van een referendum. De raad bepaalt het onderwerp van het referendum.
2. Als artikel 6 lid 1 van toepassing is bij een voorliggend raadsbesluit, wordt de stemming over het voorliggende raadsbesluit zoals dat luidt na verwerking van de aanvaarde amendementen, uitgesteld tot de eerstvolgende vergadering na de dag waarop het referendum wordt gehouden.
3. Bij toepassing van artikel 6 lid 1 zijn de artikel 2, artikel 3 en artikel 4 van overeenkomstige toepassing.

Artikel 7. Definitief verzoek

1. Indien artikel 5 lid 1 van toepassing is (raadgevend referendum of burgerinitiatief) dienen kiesgerechtigden binnen zes weken na de dag dat de raad het besluit bedoeld in artikel 5 lid 6, heeft genomen, een definitief verzoek in om een referendum te houden.
2. Het definitief verzoek wordt ondersteund door een aantal handtekeningen van kiesgerechtigden ten minste gelijk aan 3 maal de kiezerdeler bij de laatste raadsverkiezing. Elke handtekening gaat vergezeld van een daarbij behorende naam, adres, woonplaats en geboortedatum.
3. De ondertekenaars van het inleidende verzoek behoeven het definitieve verzoek niet opnieuw te tekenen. Kiesgerechtigden kunnen het ondersteuningsformulier ook invullen en ondertekenen bij de gemeente Hengelo via hun Digid account.
4. Bij de toepassing van artikel 7 zijn met betrekking tot het definitieve verzoek de leden 2, 4 en 5 van artikel 5 van overeenkomstige toepassing.
5. Indien het definitief verzoek naar het oordeel van het college en gehoord de referendumcommissie, voldoet aan het bepaalde in de voorgaande leden van artikel 7, zal het referendum plaatsvinden. Indien naar het oordeel van het college niet wordt voldaan aan de bepalingen in artikel 7 of bij een tegengesteld advies van de referendumcommissie, beslist de raad.

Artikel 8. Datum

De raad beslist over de datum waarop het referendum wordt gehouden. Het referendum kan plaats vinden tegelijk met een landelijke, provinciale, gemeenteraad, Europese verkiezing, of gelijktijdig met een ander referendum. De raad kan de datumbepaling overlaten aan het college van Burgemeester en Wethouders.

Artikel 9 Vraagstelling

Tenzij de raad anders besluit wordt bij het referendum aan de kiesgerechtigden de vraag voorgelegd of zij vóór of tegen het raadsbesluit zijn, of het onderdeel van het raadsbesluit waarop het referendum betrekking heeft, of voor

of tegen het voorstel dat middels het burgerinitiatief aan de bevolking wordt voorgelegd. De onafhankelijke referendumcommissie adviseert de raad over de tekst die aan de inwoners wordt voorgelegd. De raad stelt de tekst vast.

Artikel 10. Budget

1. Nadat is besloten tot het houden van een referendum of burgerinitiatief, stelt de raad een budget beschikbaar voor de organisatie van het referendum;
2. De raad stelt een budget beschikbaar voor voorlichting en communicatie over het voorstel dat aan de bevolking wordt voorgelegd;
3. De raad besluit over de verdeling van het budget over de voor- en tegenstanders van het voorstel dat aan de bevolking wordt voorgelegd;
4. Het college besluit over de toekenning van subsidie gehoord het advies van de Referendumcommissie.

Artikel 11 Organisatie en uitvoering

1. Het college is belast met de organisatie en uitvoering van het referendum of burgerinitiatief.
2. De burgemeester doet openbare kennisgeving van een besluit tot het houden van een referendum of burgerinitiatief.
3. De stukken die op het besluit betrekking hebben liggen voor een ieder ter inzage op de gebruikelijke wijze. In de openbare kennisgeving wordt daar mededeling over gedaan.
4. Bij de organisatie en uitvoering van het referendum of burgerinitiatief door het college is de Kieswet voor zoveel mogelijk van overeenkomstige toepassing, tenzij in deze verordening anders is bepaald.

Artikel 12. Procedure stemming

Voor zover mogelijk en niet strijdig met deze verordening, zijn de bepalingen uit de Kieswet van toepassing bij het aanschrijven van kiesgerechtigden, het uitbrengen van de stem en het vaststellen van de uitslag van het referendum of burgerinitiatief.

Artikel 13. De uitslag van het referendum of burgerinitiatief

1. De gemeenteraad beslist over de uitslag van het referendum;
2. De uitslag van het referendum wordt in de raad geagendeerd binnen 4 weken na de dag waarop het referendum is gehouden;
3. De gemeenteraad geeft nauwkeurig aan hoe de uitslag van het referendum heeft meegewogen in de besluitvorming van de gemeenteraad.

4. De uitslag van het referendum wordt berekend op basis van een gewone meerderheid van het totale aantal uitgebrachte stemmen.

Artikel 14. Strafbepalingen

Met een hechtenis van ten hoogste drie maanden of een geldboete van de tweede categorie wordt gestraft degene die:

- a. stembiljetten, volmachtbewijzen of stempassen namaakt of vervalst met het oogmerk deze als echt en onvervalst te gebruiken of door anderen te doen gebruiken;
- b. stembiljetten, volmachtbewijzen of stempassen die hij zelf heeft nagemaakt of vervalst of waarvan de valsheid of vervalsing hem, toen hij deze ontving, bekend was, opzettelijk als echt en onvervalst gebruikt of door anderen doet gebruiken, dan wel deze met het oogmerk om deze als echt en onvervalst te gebruiken of door anderen te doen gebruiken, in voorraad heeft met het oogmerk deze wederrechtelijk te gebruiken of door anderen te doen gebruiken;
- c. als gemachtigde stemt voor een persoon, wetende dat deze is overleden;
- d. bij een verkiezing door gift of belofte een kiezer omkoopt om volmacht te geven tot het uitbrengen zijn stem;
- e. stelselmatig personen aanspreekt of anderszins persoonlijk benadert ten einde hen te bewegen het formulier op hun oproepingskaart, bestemd voor het stemmen bij volmacht, te ondertekenen en deze kaart af te geven.

Artikel 15. In werking treding

Deze regeling treedt in werking onmiddellijk nadat de raad de leden van de referendumcommissie in functie heeft benoemd.

Artikel 16. Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als 'Referendumverordening gemeente Hengelo'. Aldus vastgesteld in de openbare raadsvergadering van ... (datum)

De voorzitter,

De griffier,

Toelichting

De verordening is geschreven vanuit de duale verhoudingen. Een referendum-verordening waarbij de mogelijkheid wordt gegeven een referendum te organiseren over een raadsbesluit of burgerinitiatief, is bij uitstek een instrument van de raad. De uitslag is een advies aan de gemeenteraad. De raad en zijn individuele leden bepalen zelf en ieder voor zich hoe zij de uitkomst van het referendum wegen. Daarbij kan het opkomstpercentage worden meegewogen. Er is geen vereiste minimum-opkomst in de verordening opgenomen. Hierdoor wordt het zogenaamde 'strategisch stemmen' onmogelijk gemaakt. Het gaat hier om kiezers die door niet stemmen proberen onder de opkomstdrempel te blijven.

In de verordening worden diverse taken aan de raad gelaten. De organisatie en uitvoering van het referendum vanaf de initiatieffase ligt bij het college van B&W. Het college zal raadsbesluiten over het referendum voorbereiden.

Artikel 1. Begripsbepalingen

Door lid e inzake kiesgerechtheid is aangesloten bij de bepalingen over wie gerechtigd is tot deelname aan de raadsverkiezingen. Dit is geregeld in artikel B3 en artikel J1 van de Kieswet. Een referendum is alleen mogelijk binnen het grondgebied van de gemeente. De overige leden van artikel 1 behoeven geen toelichting.

Artikel 2. Referendabele besluiten

Besluiten van de gemeenteraad kunnen onderwerp van een referendum zijn, evenals voorstellen van burgers. De raad kan ook zelf besluiten tot het houden van een referendum. In dat geval bepaalt de raad in eigen kring wat het onderwerp is van het referendum. De raad heeft daarbij de mogelijkheid om de stemming over een raadsvoorstel uit te stellen tot de uitslag van het referendum bekend is. Bij raadgevende referenda kan de uitvoering van een raadsbesluit worden opgeschort voor de duur van het referendum. Besluiten van het college of de burgemeester zijn niet referendabel op grond van deze verordening.

Een aantal onderwerpen waarover de raad een besluit kan nemen leent zich niet of minder goed voor een referendum. In deze verordening is een lijst met uitzonderingen opgenomen. Daarmee is het voor de burger duidelijk over welke besluiten wel of niet een referendum kan worden gehouden.

Ten aanzien van artikel 2 lid i wordt vastgesteld dat sprake kan zijn van een groeiproces ten aanzien van de vraag of een voorstel of raadsbesluit referendabel is of niet. Om ruimte te bieden aan dit groeiproces heeft de gemeenteraad altijd de mogelijkheid om in afwijking van deze bepaling een referendum toe te staan.

In de verordening is onder lid k een algemene uitzonderingsgrond opgenomen voor het weigeren van een referendum, naast specifieke uitzonderingsgronden. Dit benadrukt en garandeert de beoordelingsvrijheid van de raad. De algemene uitzonderingsgrond kan bijvoorbeeld toegepast worden als sprake is van te korte termijnen waarop een besluit genomen moet worden, grote investeringen die reeds zijn gedaan of als grote financiële claims het gevolg zijn van het houden van een referendum. De mogelijke uitkomst van een referendum mag nimmer bepalend zijn voor de vraag of een referendum zal worden gehouden. Ook niet als het opvolgen van het advies van de kiesgerechtigden grote financiële gevolgen heeft. De raad beslist immers zelf over de uitkomst van het referendum en weegt daarbij de gevolgen van het besluit. De referendumcommissie adviseert de raad over de toepassing van de uitzonderingsgronden.

De raad kan beslissen (lid j) dat het belang van een referendum niet opweegt tegen de verantwoordelijkheid van de raad voor kwetsbare groepen en hun plaats in de samenleving. Ook deze

uitzonderingsgrond is algemeen geformuleerd om zich wijzigende oordeelsvorming in de beoordeling te laten meewegen.

Referendumcommissie

Referendabele onderwerpen zijn doorgaans politiek gevoelig. Voorgesteld is om een onafhankelijke referendumcommissie in te stellen (artikel 3) die adviseert over de toepassing van deze verordening. De verordening treedt pas in werking nadat de leden van de referendumcommissie in functie zijn benoemd (artikel 15). Daarmee is de betekenis van de commissie voldoende geduid. Separaat bij deze verordening wordt U verzocht als onderdeel van het raadsbesluit over de verordening, een profielschets vast te stellen voor de leden van de referendumcommissie.

Binnen raad en college kan verschillend worden gedacht over het onderwerp van een referendum. Het is echter de gemeente die het referendum en de voorlichting daarover organiseert. Een 'pettenprobleem' bij referenda kan oorzaak zijn van veel discussie en misverstand. Daarom zal de referendumcommissie gevraagd en ongevraagd adviseren over de organisatie en uitvoering van het referendum.

Er is gekozen voor een permanente commissie van vijf leden. Het kan zijn dat de leden van de commissie lange tijd niet bijeenkomen. Als er geen referendum-initiatief is, zal er geen reden zijn om te vergaderen. Er is gekozen voor een commissie van vijf personen. Door meer leden te benoemen dan nodig voor het quorum, wordt een oplossing gegeven in het geval één van de leden afwezig is of zich wil onthouden van deelname in verband met mogelijke belangenverstrengeling. De leden worden aangezocht op basis van een taakomschrijving (artikel 4) en een bijbehorend profiel (artikel 3 lid 9).

Artikel 4. Taken referendumcommissie

De referendumcommissie heeft diverse adviserende taken gekregen. Daarnaast wordt de onafhankelijke positie ondersteund door de mogelijkheid ongevraagd advies te geven.

De commissie adviseert bij een inleidend verzoek over de toelaatbaarheid van het onderwerp. Dit hangt samen met de in artikel 2 opgenomen onderwerpen waarover geen referendum gehouden kan worden. Verder doet zij een voorstel voor de vraagstelling van het referendum. De vraag moet eenduidig zijn en begrijpelijk voor de burgers. Wat betreft het toezicht op de objectiviteit van de verstrekte voorlichting kan gedacht worden aan een bijvoorbeeld een brochure en een website waar argumenten pro en contra worden genoemd.

De bevoegdheid van de commissie strekt zich niet uit tot door burgers gevoerde campagnes. De vrijheid van meningsuiting staat voorop. De commissie heeft een rol bij de advisering over de verdeling van de beschikbaar gestelde subsidie. Deze advisering ziet onder meer op de verdeelsleutel die wordt vastgesteld. Zo kan besloten worden dat 40 % van de subsidiegelden bestemd is voor activiteiten van voorstanders van het besluit, 40% voor tegenstanders en 20% voor neutrale/informerende activiteiten. De commissie heeft ook een rol bij de evaluatie van gehouden referenda en bij de evaluatie van referendumverzoeken welke niet tot een referendum hebben geleid. Deze taak is een logisch gevolg van de taak van de commissie in het referendumproces.

Artikel 5. Raadgevend referendum

Kiesgerechtigden kunnen het initiatief nemen voor een referendum. Hiertoe kunnen zij een verzoek indienen. Het biedt burgers de mogelijkheid in te grijpen als hun politieke vertegenwoordigers een besluit

nemen dat in hun ogen verkeerd is. Het is logisch dat burgers zelf beslissen wanneer dit noodzakelijk is. Uitgangspunt is dat het raadsbeluit aan de keuzers wordt voorgelegd. Als burgers een inleidend verzoek voor een referendum willen doen dient het college van B&W daar onverwijld op te reageren met het openbaar maken van de registers waarop handtekeningen voor de ondersteuning van het verzoek kunnen worden geplaatst en het schappen van digitale mogelijkheden daartoe.

Daarnaast kunnen kiezers zelf voorstellen doen voor het houden van een referendum over een onderwerp dat zij zelf bepalen middels een burgerinitiatief (artikel 1 lid d). Het burgerinitiatief dient aan dezelfde vereisten te voldoen als de overige referenda. De termijn van drie weken voor het inleidende verzoek gaat in nadat uitvoering is gegeven aan het bepaalde in artikel 5 de leden 4 en 5.

Gekozen is voor een eenvoudige procedure. Het inleidend verzoek voor een referendum wordt ingediend bij de burgemeester als voorzitter van de raad. Later gevolgd door een definitief verzoek. Indien de raad dat wil, kan de uitvoering van een raadsbesluit tijdelijk worden opgeschort. De raad zal hiervoor kiezen als bij het nemen van een besluit reeds duidelijk is dat een initiatief voor een referendum mag worden verwacht. De raad hoeft een dergelijk besluit echter niet te nemen. Het niet opschorten van de uitvoering van een raadsbesluit staat een referendum niet in de weg.

Het doel van het inleidend verzoek is tweeledig. De raad moet op korte termijn beslissen of een onderwerp referendabel is (artikel 2) en of een referendum zal plaatsvinden indien de verzoeken daartoe voldoende worden ondersteund. De referendumcommissie adviseert hierbij. Bij een positief besluit van de raad moeten de initiatiefnemers middels een definitief verzoek aantonen dat hun initiatief op voldoende draagvlak kan rekenen. De raad behoeft na goedkeuring van het inleidend verzoek geen definitief besluit te nemen. Het college toetst of het definitieve verzoek voldoet aan de voorwaarden en bepalingen uit artikel 7 van deze verordening gehoord het advies van de referendumcommissie. Het referendum gaat door als aan de voorwaarden uit artikel 7 is voldaan. Indien B&W het definitieve verzoek afwijzen en de referendumcommissie adviseert positief over het definitieve verzoek, beslist de raad over het definitieve verzoek.

Er is gekozen voor een drempel van 3x de kiesdeler voor een definitief verzoek. Wordt dit gehaald dan gaat het referendum door op grond van het eerder genomen raadsbesluit (artikel 5 lid 6) tenzij de in artikel 7 lid 5 genoemde uitzonderingsgronden van toepassing zijn. In dat geval beslist de raad.

De toets van het inleidend verzoek maakt voor de burgers duidelijk of het zin heeft om handtekeningen te verzamelen ter ondersteuning van het definitief verzoek. Op basis van artikel 5 lid 8 kunnen burgersvooraf verblijvend advies vragen over de toepassing van de verordening bij de referendumcommissie en de griffier, ook ten aanzien de toetsing op basis van artikel 2. De burgers kunnen onder alle omstandigheden hun wens tot het houden van een referendum aan de raad voorleggen middels een inleidend verzoek.

Artikel 5 lid 3 en artikel 7 lid 2

Handtekeningenlijsten

Bij het verzamelen van de handtekening voor verzoeken tot het houden van een referendum kan worden gekozen voor een 'haal' of een 'breng' systeem. In het eerste geval wordt het ophalen van de vereiste handtekeningen aan de initiatiefnemers overgelaten. In het tweede geval dienen kiesgerechtigden hun handtekening te plaatsen op daarvoor aangewezen plaatsen, zoals de publieksbalie in het gemeentehuis of via een Digid account bij de gemeente.

Uit de evaluatie van de Tijdelijke Referendum Wet blijkt dat een groot nadeel van het haalsysteem is dat de controle op handtekeningen door de gemeente een tijdrovend karwei is en dat door onvolledig ingevulde lijsten veel handtekeningen met ondersteuningsverklaringen ongeldig moeten worden verklaard.

In deze verordening is gekozen voor het brengsysteem op het gemeentehuis zodat direct de identiteit (kiesgerechtigdheid) van de ondertekenaar gecontroleerd worden aan de hand van het GBA of de vereisten voor toegang tot de Digid (gebruikersnaam en wachtwoord).

Om de fysieke controle op de kiesgerechtigdheid zo makkelijk mogelijk te maken is een legitimatieplicht opgenomen. Dit is voor een burger niet extra belastend, gezien de wettelijke identificatieplicht heeft een burger dit bij zich. Het is mogelijk om op andere plaatsen in de gemeente handtekeningen te zetten. Het ligt voor de hand om daarvoor met de gemeente verbonden openbare instellingen te kiezen zoals de wijkcentra, de brandweerkazerne of openbare bibliotheek.

Bij het controleren van de handtekeningen moet beoordeeld worden of diegenen die de ondersteuningsverklaring indient op dat moment kiesgerechtigd is voor de raadsverkiezingen. Immers bij het zetten van de handtekening is nog niet bekend of en zo ja wanneer het referendum gehouden wordt en kan dus niet gewerkt kan worden met een apart bestand van kiesgerechtigden voor het referendum. Door de identificatie verplichting zal het aantal afgekeurde ondersteuningsverklaringen klein beperkt zijn.

Nog niet voorzien is in stemmen via Digid. Op dit moment zijn gemeenten nog niet zover dat digitaal kan worden gestemd. Zodra de problemen zijn opgelost, kan deze verordening eventueel aan het digitaal stemmen worden aangepast.

De fysieke handtekeningen moeten worden geplaatst op van gemeentewege verstrekte lijsten. Of er vindt digitale ondertekening plaats. Op basis van artikel 4:4 Awb (aanvraagformulier beschikkingen) heeft de gemeente de bevoegdheid om een formulier voor het aanvragen en het verstrekken van gegevens vast te stellen fysiek en digitaal. Het inleidend verzoek is te beschouwen als een aanvraag in de zin van de Awb.

Wat betreft de procedure van het inleidend verzoek en het definitieve verzoek moesten termijnen worden vastgesteld waarbinnen de handtekeningen moeten worden ingeleverd. Gekozen voor is voor relatief korte termijnen (drie weken) om tempo te houden en actueel te blijven. De uitvoering van een raadsbesluit kan op deze termijn worden afgesteld, mocht zich een referendum-initiatief hebben aangekondigd. Eventueel kan de termijn van drie weken worden verlengd door de burgemeester. De initiatiefnemers van een inleidend verzoek kunnen hierom vragen. De burgemeester kan ook zelf tot verlening van de termijn besluiten. Bijvoorbeeld omdat meer tijd nodig is voor interne voorbereiding.

Drempels bij raadgevend referendum

Bij de hoogte van de drempel die wordt gesteld ten aanzien van het inleidend verzoek voor een referendum, kan worden aangesloten bij de voorstellen van de commissie Biesheuvel over een referendum op decentraal niveau. De commissie ging uit van 50% van de kiesdeler van de laatst gehouden verkiezing van de raad. De commissie achtte de hoogte van deze drempel niet te hoog om een verzoek tot referendum onmogelijk te maken, maar wel hoog genoeg om te voorkomen dat een referendum wordt aangevraagd dat te weinig draagvlak vindt onder de bevolking.

In de Wet Raadplegend Referendum is landelijk gekozen voor 10.000 handtekening voor een inleidend verzoek en 300.000 handtekening voor een definitief verzoek. Daarbij gaat het dus om circa 0,07% van het aantal kiesgerechtigden in Nederland, respectievelijk 2,36%. Vertaald naar Hengelo zou dit betekenen dat circa 40 kiezers voldoende zijn om een inleidend verzoek in te dienen. Dat aantal wordt door de indieners van de referendumverordening te laag geacht. In de verordening is derhalve gekozen voor de oplossing van de commissie Biesheuvel. In Hengelo komt dat momenteel neer op circa 500 personen. Voor het definitieve verzoek is gekozen voor 3x de kiesdeler bij de laatste raadsverkiezing. Dit is in Hengelo momenteel circa 3000 personen. Dit voorkomt dat te lichtvaardig tot een referendum wordt besloten.

Artikel 5 lid 6 Beslissing inleidend verzoek

Indien het inleidend verzoek van burgers voldoet aan de gestelde voorwaarden, beslist de gemeenteraad of er een referendum kan worden gehouden. Bij een positief besluit dienen de initiatiefnemers een definitief verzoek in. De raad dient na advies van de referendumcommissie te besluiten of een referendum kan plaatsvinden. Daarbij wordt eerst gekeken of het verzoek voldoende wordt ondersteund. Indien dat zo is, volgt de inhoudelijke toets. Het besluit van de raad op het inleidend verzoek is een besluit in de zin van de AWB. Hiertegen staat bezwaar en beroep open.

Artikel 5 lid 5 en artikel 7 lid 3

Toepassing elektronische handtekening via DigiD

Een bestuursorgaan kan op grond van afdeling 2.3 AWB de elektronische weg openstellen voor referendumverzoeken. Aan het gebruik van de elektronische weg kan het bestuursorgaan nadere eisen stellen. De elektronische weg voor referendumverzoeken komt naast en niet in plaats van de conventionele weg. Om te kunnen voorzien in de toepassing van artikel 5 lid 5 verdient het aanbeveling dat de initiatiefnemers tijdig contact opnemen met de gemeente zodat zonder tijdverlies voorbereidingen getroffen kunnen worden voor het toepassen van de DigiD.

Bij het zetten van een handgeschreven handtekening ter ondersteuning van een referendumverzoek heeft de handtekening verschillende functies. Deze dient ter authenticatie en identificatie (vaststellen van de identiteit van een persoon) en om de wilsuiting vast te leggen (van belang in het kader van rechtsgevolg en of bewijsvoering). Deze functies zijn ook via de elektronische handtekening te bewerkstelligen.

Er zijn diverse niveaus van elektronische handtekeningen. Het verschil zit hem in de waarborgen waarmee de handtekening is omkleed (authenticatie). De keuze voor DigiD is de betrouwbaarheid van de handtekening optimaal omdat deze is gerelateerd aan de verantwoordelijkheid van het bestuursorgaan (art 2:15, derde lid Awb).

DigiD is een gemeenschappelijk authenticatie-systeem van de Nederlandse overheid. DigiD verifieert in dat geval iemands identiteit. DigiD kan worden gebruikt als elektronische handtekening. Hierbij geldt dat het bestuursorgaan verantwoordelijk is voor de keuze van niveau van elektronische handtekening voor een referendumverzoek en dient dit te regelen in haar beleid en de gebruiksvoorwaarden richting de gebruikers (kiesgerechtigden). Het bestuursorgaan dient onder meer zorg te dragen voor de "logische associatie" tussen de ondertekenaar en de elektronische handtekening, vervolgens de elektronische handtekening en het in te vullen formulier. Bovendien dient het bestuursorgaan gebruikers te informeren wanneer sprake is van authenticatie en wanneer van het plaatsen van een elektronische handtekening. Burgers doen dit nu al bij hun belastingaangifte. Elke aangifte dient ondanks authenticatie afzonderlijk te worden ondertekend. In de praktijk verloopt dit uitermate soepel.

Het gebruik van DigiD zou voor burgers die over deze handtekening beschikken drempelverlagend kunnen werken. Voor hen is het eenvoudiger een referendumverzoek te ondersteunen via enkele handelingen op de computer dan om naar het gemeentehuis te gaan om een handtekening te zetten.

De gemeente zal de ondersteuningsverklaringen en stemmen afgelegd via DigiD controleren op kiesgerechtigdheid (woont deze persoon in de gemeente, is deze oud genoeg, zijn er ontzeggingen, etc.). Elektronische en geautomatiseerde toetsing kost echter veel minder tijd dan fysieke legitimatie en

toetsing.

Artikel 6. Raadplegend referendum

De raad kan zelfstandig besluiten tot het houden van een referendum. In dat geval wordt de stemming over het raadsbesluit aangehouden. Ook zonder voorliggend raadsbesluit kan besloten worden over het houden van een referendum. Bijvoorbeeld op initiatief van een of meer leden van de raad. Behalve in de initiatieffase wijken de procedures voor een raadgevend en een raadplegend referendum niet af van elkaar.

Artikel 7. Definitief verzoek

Als de raad van mening is over een onderwerp een referendum kan worden gehouden, zijn de initiatiefnemers weer aan bod. Zij moeten een definitief verzoek doen tot het houden van een referendum en daarvoor voldoende ondersteunende handtekeningen verzamelen. Inwoners die hun handtekening hebben gezet onder een inleidend verzoek tot het houden van een referendum tellen automatisch mee als ondertekenaars van het definitieve verzoek. De procedure is in grote lijnen gelijk aan die bij het inleidende verzoek. De college controleert of voldaan is aan de bepalingen van artikel 7 (voldoende geldige handtekeningen). Indien aan de voorwaarden is voldaan beslist het college dat het referendum doorgaat, gehoord het advies van de referendumcommissie. Beslist het college contrair aan het advies van de referendumcommissie, dan wordt het collegebesluit aan de gemeenteraad voorgelegd en beslist de raad..

Artikel 8. Datum

Het vaststellen van de datum waarop het referendum zal worden gehouden is voorbehouden aan de raad. Het kan om praktische redenen aan het college worden gelaten als onderdeel van het raadsbesluit. Van belang is dat er voldoende tijd is om het referendum te organiseren (stemlokalen huren, bemensing stembureaus, drukwerk etc.) en dat er ruimte is om de vakantieperioden te overbruggen omdat deze niet geschikt zijn voor het houden van een referendum.

De datum kan vallen op een dag waarop tevens een andere verkiezing worden gehouden. Dit leidt tot een aanzienlijke kostenbesparing. Of dit kan worden gerealiseerd hangt af van de data van andere verkiezingen en de urgentie van het referendum. Praktisch voordeel is dat kiesgerechtigden niet twee maal naar de stembus hoeven te komen. Uiteraard kunnen er ook meerdere referenda op dezelfde dag plaatsvinden.

Artikel 9. Vraagstelling

De raad beslist of een referendum wordt gehouden, stelt vast welke vraag aan de kiezers wordt voorgelegd en hoe deze wordt geformuleerd. Aan de kiezer wordt gevraagd of hij/zij vóór of tegen het raadsbesluit is of een ander voorstel dat aan de kiezer wordt voorgelegd. De vraagstelling moet voldoende duidelijk zijn. De referendumcommissie adviseert over alle aspecten van de vraagstelling. De vraagstelling wordt bijgesloten bij de stempas/oproepkaart.

Artikel 10. Budget

De raad brengt een bedrag op de begroting indien besloten is tot het houden van een referendum. Het bedrag wordt afgestemd op hetgeen nodig en gebruikelijk is voor het organiseren en uitvoeren van de verkiezing. Het gaat om ambtelijke kosten, de kosten van de oproep en stembureaus, de kosten van de kiesraad, etc. Het voorlichten en informeren van de burgers wordt aan partijen in de samenleving overgelaten. De gemeente brengt een bescheiden budget op de begroting voor voorlichting en informatie. Het rijk heeft bij het referendum over het associatieverdrag met de Oekraïne 1,5 miljoen gereserveerd voor “bevorderingskosten”. Dat is ruim 11 cent per inwoner. Dat komt in Hengelo uit op 9400 euro per gebeurtenis. Dit kan lokaal als richtsnoer worden gehanteerd. Voor- en tegenstanders van het referendumvoorstel of het raadsvoorstel kunnen een beroep doen op het voorlichtingsbudget. De referendumcommissie adviseert over de besteding van het beschikbare budget. De raad beslist hoe het geld wordt verdeeld over alle betrokkenen. De referendumcommissie heeft een adviserende rol bij het stellen van regels ten aanzien van de subsidiëring en de toekenning van budgetten.

Artikel 11. Uitvoering

Het feit dat het college is belast met de uitvoering, volgt uit de Gemeentewet (artikel 160, eerste lid onder b). Tot de organisatie behoren diverse taken, zowel de neutrale voorlichting over het onderwerp waarover het referendum gaat, als de inrichting en bemensing van de stemlokalen en het drukken van de stembiljetten en oproepkaarten/stempassen.

Artikel 12. Procedure stemming

Het ligt voor de hand om voor de procedures rond de stemming aan te sluiten bij de gang van zaken bij de raadsverkiezingen en dit niet allemaal opnieuw per verordening te regelen. Vandaar dat de Kieswet en het Kiesbesluit van overeenkomstige toepassing zijn voorzover relevant. Bij twijfel beslist de raad. De kiesprocedure omvat het hele proces. De termijn waarop bij de kiesgerechtigden de oproepkaart/stempas voor het referendum bezorgd dient te zijn tot de werkwijze in het stembureau en de vaststelling en bekendmaking van de uitslag.

Artikel 13. De uitslag van het referendum

De uitslag van het referendum wordt aan de raad voorgelegd. De raad beslist zonder een geformuleerde norm voor de opkomst. Dit laatste indachtig het uitgangspunt dat de uitkomst van het referendum een advies is aan de gemeenteraad en dat de raad zelf het beste kan afwegen wat er met de uitkomst wordt gedaan, mede in het licht van de opkomst. Dit voorkomt ‘strategisch stemmen’. Ook kan de gang van zaken tijdens het referendum worden meegewogen, bijvoorbeeld omdat de indieners van het referendum gaande het referendum een andere inkleuring geven aan de referendumvraag dan in de vraag besloten ligt. Iedere uitslag van het referendum is rechtsgeldig maar de gemeenteraad heeft de ruimte om elke uitslag op zijn merites te beoordelen.

De uitslag wordt binnen 4 weken op de agenda van de gemeenteraad geplaatst en de raad beslist wat met de uitkomst van het referendum wordt gedaan. De uitslag van het referendum is te allen tijde openbaar.

De beoordeling van de uitslag van het referendum is aan de raad. Het opkomstpercentage kan daarbij een rol spelen. Maar ook de uitslag zelf. Een uitslag “50% voor en 50% tegen” zal anders worden verstaan dan een uitslag “30% voor en 70% tegen”, mede in het licht van de kiezersopkomst.

Artikel 14. Strafbepalingen

Op grond van artikel 154 van de Gemeentewet kan de raad op overtreding van een verordening straf stellen. Voor het bepalen van wat strafbaar is, wordt aangesloten bij de Kieswet, hoofdstuk Z §1 Z1 t/m Z11

Artikel 15. Inwerkingtreding

De rol van de referendumcommissie in de organisatie en uitvoering van een referendum is cruciaal. Daarom hechten de indieners van de initiatiefveordening aan het in werktreding van deze verordening nadat de referendumcommissie is benoemd door de gemeenteraad. Aan dit proces gaat de vaststelling van functieomschrijving en profiel van de leden van de commissie vooraf.

Artikel 16. Citeertitel

Dit artikel spreekt voor zich.

² Advies over initiatiefwetsvoorstel van de leden Dubbelboer, Duyvendak en Van der Ham inzake raadgevend referendum (30372), 13 maart 2006

³ Kenmerk 2009-0000134092

Profielschets leden van de Referendumcommissie

De gemeente Hengelo heeft een referendumverordening en stelt een onafhankelijke referendumcommissie in. De leden worden benoemd door de gemeenteraad. In een referendum kunnen inwoners van een gemeente zich rechtstreeks uitspreken over een bepaald onderwerp. Het adviesorgaan van de gemeenteraad inzake referenda is de Referendumcommissie. De Referendumcommissie bestaat uit 5 externe leden. De referendumcommissie wijst uit haar midden een van de leden als voorzitter aan. De referendumcommissie wordt ambtelijk ondersteund door de griffie. De leden worden benoemd voor een periode van 4 jaar. Zij kunnen eenmalig worden herbenoemd. De Referendumcommissie bestaat uit vijf personen en kiest uit haar midden een voorzitter. De leden van de referendumcommissie ontvangen een vergoeding zoals vastgelegd in de Verordening Rechtspositie Wethouders, Raadsleden en Commissieleden.

Taken van de Referendumcommissie

1. De raad adviseren over de toelaatbaarheid van een onderwerp waarvoor een referendumverzoek is ingediend;
2. De raad een voorstel te doen voor de vraagstelling van een referendum;
3. Toezicht houden op de uitvoering van de verordening en de organisatie van het referendum;
4. Toezicht houden op de objectiviteit van de door de gemeente te verstrekken voorlichting;
5. De raad adviseren over de verdeling van het subsidieplafond over groepen van subsidiegerechtigden;
6. De raad adviseren over de evaluatie van gehouden referenda en van voorstellen en verzoeken die niet tot een referendum hebben geleid.
7. Gevraagd en ongevraagd te adviseren over aanpassingen van de Referendumverordening, over de bij referenda en referendumverzoeken te volgen procedure en over alle overige zaken die het referendum betreffen.

De leden van de Referendumcommissie voldoen aan het volgende profiel:

1. Goede communicatieve en schriftelijke vaardigheden
2. Gevoel voor maatschappelijke ontwikkelingen en de betekenis daarvan voor het gemeentebestuur
3. Achtergrond gewenst op sociologisch, politiek/bestuurskundig gebied, het kiesrecht of op het gebied van communicatie
4. In staat bestuurlijke en politiek relevante thema's te onderkennen
5. Onafhankelijke instelling
6. Kennis van en gevoel voor bestuurlijke processen, in het bijzonder binnen gemeenten
7. Aantoonbare interesse in en kennis van burgerparticipatie en communicatie.

De vergoeding

Voor het bijwonen van de vergaderingen van de Referendumcommissie ontvangen de leden een vergoeding zoals voor commissieleden is vastgelegd in de Verordening rechtspositie wethouders, raads- en commissieleden 2014 van de gemeente Hengelo.

Behandelvoorstel

Onderwerp	vaststellen beeldkwaliteitplan Groots Driene		
Zaaknummer	2129634	Portefeuillehouder	Marcel Elferink
Belangrijkste beslis / - bespreekpunten	De raad wordt voorgesteld het beeldkwaliteitplan Groots Driene vast te stellen.		
Historie	Op het terrein van de voormalige Oranjemavo aan de Isaïc da Costastraat is een ontwikkelaar van plan 16 woningen, type 2 onder 1 kap, te bouwen. Om dit mogelijk te maken is op 4 juli jl. een bestemmingsplan vastgesteld door de gemeenteraad. Voor de welstandstoetsing van de aanvraag om omgevingsvergunning moet worden getoetst aan de Welstandsnota. De Welstandsnota gaat uit van het huidige gebruik van het gebied (een school) en daarin past de nieuwe ontwikkeling niet. Daarom is voor de betreffende locatie een beeldkwaliteitplan opgesteld. Het ontwerp beeldkwaliteitplan Groots Driene heeft van 21 juni t/m 1 augustus 2017 ter inzage gelegen. Er zijn geen zienswijzen ingediend.		

Raad	26 september 2017	
Doel van de sessie	Besluitvorming	
Behandeladvies	De raad wordt gevraagd het beeldkwaliteitplan Groots Driene vast te stellen.	
Spreekrecht publiek	nee	

RAADSBESLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2129634	Bouwhuis, Debby	FYS-REO	Marcel Elferink
ONDERWERP			
vaststellen beeldkwaliteitplan Groots Driene			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGelo BESLUIT:

het beeldkwaliteitplan Groots Driene vast te stellen

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

Op het terrein van de voormalige Oranjemavo aan de Isaïc da Costastraat is een ontwikkelaar van plan 16 woningen, type 2 onder 1 kap, te bouwen. Om dit mogelijk te maken is onlangs een bestemmingsplan vastgesteld door de gemeenteraad. Voor de welstandstoetsing van de aanvraag om omgevingsvergunning moet worden getoetst aan de Welstandsnota. De Welstandsnota gaat uit van het huidige gebruik van het gebied (een school) en daarin past de ontwikkeling niet. Daarom, is voor de betreffende locatie een beeldkwaliteitplan opgesteld. Het beeldkwaliteitplan Groots Driene zal worden gehanteerd bij de welstandstoetsing.

Het ontwerp beeldkwaliteitplan Groots Driene heeft in het kader van de inspraak gedurende zes weken ter inzage gelegen. Er zijn geen zienswijzen ingediend. De raad wordt nu voorgesteld het beeldkwaliteitplan Groots Driene vast te stellen.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGelo,

DATUM

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2129634	Bouwhuis, Debby	FYS-REO	Marcel Elferink
ONDERWERP			
vaststellen beeldkwaliteitplan Groots Driene			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Voor de welstandstoetsing van een aanvraag om omgevingsvergunning moet worden getoetst aan de Welstandsnota. De Welstandsnota voor de locatie Oranjemavo gaat uit van het huidige gebruik van het gebied (een school) en daarom past de ontwikkeling niet in de Welstandsnota. Om die reden is voor de betreffende woningbouwlocatie een beeldkwaliteitplan opgesteld.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Op het terrein van de voormalige Oranjemavo aan de Isaïc da Costastraat is een ontwikkelaar van plan 16 woningen, type 2 onder 1 kap, te bouwen. Om dit mogelijk te maken is onlangs een bestemmingsplan vastgesteld door de gemeenteraad. Voor de welstandstoetsing van de aanvraag om omgevingsvergunning moet worden getoetst aan de Welstandsnota. De Welstandsnota gaat uit van het huidige gebruik van het gebied (een school) en daarin past de nieuwe ontwikkeling niet. Daarom is voor de betreffende locatie een beeldkwaliteitplan opgesteld.

Inspraak

Het ontwerp beeldkwaliteitplan Groots Driene heeft van 21 juni t/m 1 augustus 2017 ter inzage gelegen. Er zijn geen zienswijzen ingediend.

De raad wordt nu voorgesteld het beeldkwaliteitplan Groots Driene vast te stellen.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

n.v.t.

FINANCIËLE ASPECTEN

n.v.t.

BIJLAGE(N)

Beeldkwaliteitplan Groots Driene

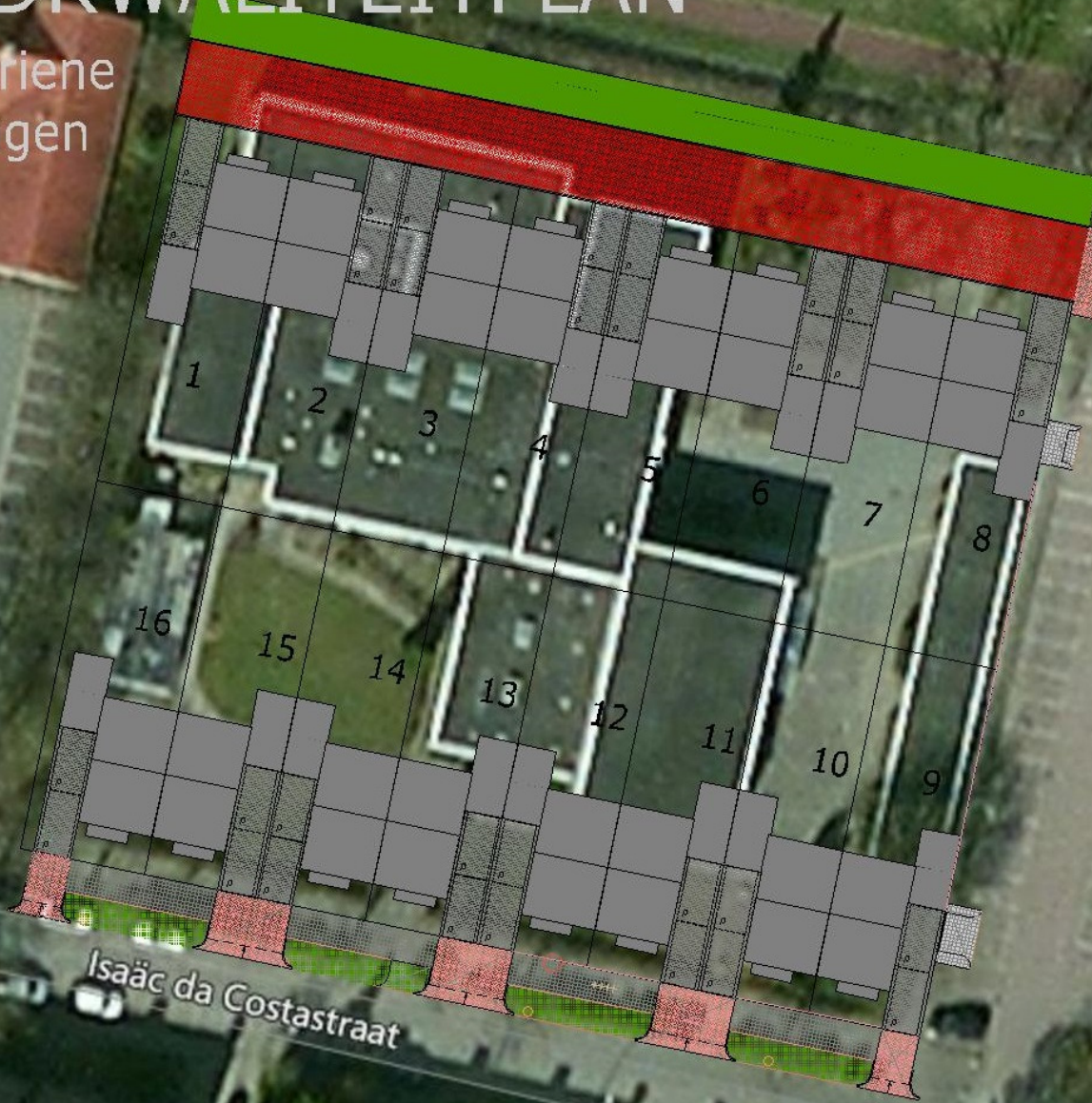
Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

BEELDKWALITEITPLAN

Groots Driene
16 woningen

P. C. Hooftlaan

P. C. Hooftlaan

Hengelo
Prinss

Staringstraat

Gemeente Hengelo
juni 2016

STEDENBOUWKUNDIG PLAN GROOTS DRIENE

De woningbouw wordt ontwikkeling in een zone die oorspronkelijk was bedoeld voor scholen en zorgvoorzieningen.

Deze behoefte neemt af en op de locatie van de bestaande school wordt nu woningbouw ontwikkeld.

Deze woningbouw (twee onder een kappers) voorziet in een behoefte om bewoners binnen de wijk een woon carrière te laten maken.

Dit reguliere woonproduct in deze zone, motiveert de gekozen eigenheid in architectuur en kleur ten opzichte van de omliggende woningbouw.

Het plangebied bestaat uit 16 stuks 2 onder één kap woningen, waarvan 8 woningen met de voorgevel naar de Isaac da Costastraat gericht, en 8 woningen naar de P.C. Hooftlaan. De nokrichting van de woningen lopen gelijk aan de aanliggende straten, in oost-westelijke richting.

De 8 woningen gericht naar de P.C. Hooftlaan worden ontsloten via de bestaande parkeerterrein op een nieuwe weg .

BEELDKWALITEIT

Inleiding

Hieronder volgen in woord en beeld de uitgangspunten voor de beeldkwaliteit in het plangebied Groots Driene.

De aangegeven richtlijnen voor de opbouw van de massa's, het materiaalgebruik en de kleuren dienen als toetsingskader voor de welstand en het ontwerp.

Uitgangspunten beeldkwaliteit

Massa

- 2 onder één kap woningen in twee bouwlagen aan beide straatzijden met kap.

Kap

- Zadeldak, nokrichting evenwijdig aan de straat.

Vormgeving

- De bebouwing van de 16 woningen vormt een samenhangend geheel;
- Eventuele zonnecollectoren en/of zonnepanelen dienen op architectonisch verantwoorde wijze in de bebouwing geïntegreerd te worden;

Erfafscheiding

- Zijtuinen zichtbaar vanuit de openbare ruimte: een Hedera haag om het groene karakter van de rand te benadrukken.

Materialen en kleuren

- Hoofdmateriaal van de gevels is baksteen metselwerk in witte tinten (creme-wit, grijs-wit).
- Dakpannen in keramische uitvoering, kleur antraciet (donkergrijs).

Bijgebouwen

- Bijgebouwen zijn familie van het hoofdgebouw in uitstraling en detaillering, en ondergeschikt aan het hoofdgebouw

Referentiebeeld woningen:

Referentiebeeld haag:

RAADSBSLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2148293	Dolf Bosveld	GRI	Schelberg
ONDERWERP			
Herziene eindafrekening fractieondersteuning 2015			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGelo BESLUIT:

De afrekening fractieondersteuning 2015 vast te stellen.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

Raadsfracties ontvangen op grond van de verordening op de fractieondersteuning een bijdrage voor het versterken van hun volksvertegenwoordigende rol. De fracties hebben hun uitgaven over 2015 verantwoord. Deze verantwoordingen zijn gecontroleerd door een externe accountant.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGelo,

DATUM

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2148293	Dolf Bosveld	GRI	Schelberg
ONDERWERP			
Herziene eindafrekening fractieondersteuning 2015			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Op grond van de bepalingen in de Verordening op de fractieondersteuning ontvangen de fracties in de gemeenteraad jaarlijks een bijdrage als tegemoetkoming in de kosten voor het functioneren van de fractie. Deze bijdrage mag worden besteed aan in de verordening omschreven doelen. Na afloop van het jaar verantwoorden de fracties de besteding van die bijdrage. Deze verantwoording wordt intern getoetst door de financieel adviseur voor de griffie en de interne auditor, extern door een daarvoor aangewezen accountant. Op basis van de bevindingen van de accountant wordt nu voorgesteld de bijdragen over 2015 vast te stellen.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

De raadsfracties hebben hun afrekening van de bijdrage op grond van de verordening op de fractieondersteuning ingediend. De verantwoordingen zijn, zoals gebruikelijk, gecontroleerd door financieel adviseur en auditor en vervolgens door de extern accountant. De accountant heeft hierover een rapport uitgebracht. De belangrijkste bevindingen zijn van commentaar voorzien in bijgaand memo.

In overeenstemming met de bepalingen in de verordening op de fractieondersteuning zijn de afrekeningen van de fracties over 2015 gecontroleerd door een externe accountant. Op de bevindingen/aanbevelingen daarover wordt hierna kort ingegaan:

Over de ruime formulering van de verordening: de constatering is juist. Een actualisering van de verordening is in voorbereiding en wordt naar verwachting nog dit jaar aan u voorgelegd.

Toepassing werkgever-werknemer relatie: Hoewel buiten het bestek van de controleopdracht beveelt de accountant de fracties aan bij de inzet van fractiemedewerkers toe te zien op een juiste toepassing van fiscale wet- en regelgeving. Wij geven deze aanbeveling graag door.

Gehanteerde kilometervergoeding: De accountant constateert dat fracties verschillende kilometervergoedingen hanteren variërend van € 0,19 tot € 0,28 per km en geeft in overweging eenzelfde kilometervergoeding toe te passen. Daarbij wordt gerefereerd aan de vergoeding van € 0,28 volgens de Verordening Rechtspositie. Wij zijn van mening dat het fracties vrij staat een kilometervergoeding met de daarvoor in aanmerking komende medewerkers overeen te komen, waarbij genoemd tarief als plafond geldt.

Verantwoording onder onjuiste kostencategorie: aandacht wordt gevraagd voor een juiste verdeling van de kosten naar categorieën. De constatering leidt niet tot correcties in de diverse declaraties, vanwege het geringe belang. Alle subsidiabele kosten worden immers integraal vergoed. Bij volgende afrekeningen zal hier meer aandacht aan worden besteed.

Feitelijke bevindingen:

In het rapport van feitelijke bevindingen van de accountant van 24 mei 2017 is er nog sprake van het ontbreken van onderliggende stukken. Na die datum zijn er door de fracties van het CDA en de CU aanvullende stukken aangeleverd in de vorm van bonnen waardoor de onderliggende stukken alsnog gecompliceerd zijn. Voor de vergoedingen van fractievertegenwoordigers heeft de fractie van Groenlinks alsnog en waar nodig verklaringen van de (fractie)voorzitter en de penningmeester ingediend, waarbij aannemelijk is aangetoond dat sprake is van subsidiabele kosten. Voor alle fracties geldt daarmee dat de verantwoording is afgelegd binnen de door de accountant gehanteerde controletolerantie.

Naar het oordeel van de accountant is het onduidelijk of de kosten van lidmaatschappen van bestuurdersverenigingen cq. voor een partijcongres in het kader van de verordening vergoed kunnen worden of dat deze onderdeel moeten zijn van onkostenvergoedingen voor individuele raadsleden. Wij constateren dat deze kosten ook in eerdere jaren zijn gedeclareerd en vergoed. De huidige verordening staat niet in de weg aan het vergoeden van deze kosten.

Aan de raad zal eind 2017 een nieuwe verordening op de fractieondersteuning ter besluitvorming worden aangeboden: bij die besluitvorming kan de raad expliciet afwegen of deze kosten ook voor de nieuwe raadsperiode -vanaf 2018- al dan niet voor vergoeding in aanmerking moeten komen via deze verordening.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

De herziene eindafrekening fractieondersteuning 2015 vast te stellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

Het totaal van de kosten van fractieondersteuning 2015 (€ 67.431) blijft ruim binnen het daarvoor geraamde budget.

BIJLAGE(N)

- *Brief van BDO accountants d.d. 24 mei 2017 betreft 'rapport van feitelijke bevindingen Fractiekosten 1 januari 2015 tot en met 31 december 2016':*
- *Rapport van feitelijke bevindingen Inzake 'fractiekosten 1 januari 2015 tot en met 31 december 2015'*
- *Gewaarmerkte afrekening fractieondersteuning 2015.*
- *Afrekening fractievergoeding 2015 totaal zonder koppelingen incl. restitutie vergoeding 2015*

VERTROUWELIJK

Aan de gemeenteraad van de gemeente Hengelo
T.a.v. de griffier de heer G.J. Eeftink
Postbus 18
7550 AA HENGELO OV

Hengelo, 24 mei 2017

Kenmerk: RHB/WP/DC/1013528/001
Betreft: rapport van feitelijke bevindingen "Fractiekosten 1 januari 2015 tot en met 31 december 2015"

Geachte heer Eeftink,

Hierbij ontvangt u het rapport van feitelijke bevindingen inzake de "Fractiekosten 1 januari 2015 tot en met 31 december 2015" gedateerd op 24 mei 2017 zoals overeengekomen in de opdrachtbevestiging met het kenmerk: RHB/WP/DC/1013528/001 d.d. 2 december 2016.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij de volgende aanbevelingen:

Ruime formulering verordening

Wij constateren dat de verordening zeer ruim is geformuleerd. In Artikel 2 lid 2 van de verordening zijn een aantal beperkingen opgenomen, echter zijn deze gering. Wij geven u in overweging een gedetailleerdere invulling te geven aan de mogelijkheden van besteding in relatie tot de doelstelling van de fractievergoeding.

Toepassing werkgever-werknemer relatie

Wij hebben geen onderzoek verricht naar de fiscale gevolgen van bepaalde vergoedingen. Mogelijk kunnen fiscale risico's ontstaan bijvoorbeeld bij het verstrekken van een vergoeding voor de aanschaf van een laptop of het verstrekken van een internetvergoeding. Deze aspecten zijn niet in ons onderzoek betrokken. Wij bevelen de fracties aan om bij de inzet van fractiemedewerkers toe te zien op een juiste toepassing van fiscale wet- en regelgeving.

Gehanteerde kilometervergoedingen

Wij constateren dat ten aanzien van de vergoeding van reiskosten onderling tussen de fracties verschillende kilometervergoedingen worden gehanteerd, waardoor niet alle fracties dezelfde spelregels hanteren. De gehanteerde kilometervergoeding varieert van € 0,19 tot € 0,28. Op basis van de 'Verordening Rechtspositie Wethouders, Raads- en Commissieleden 2015' van de gemeente is een kilometervergoeding van € 0,28 toegestaan. Wij geven u in overweging voor volgend jaar voor alle fracties eenzelfde kilometervergoeding te hanteren.

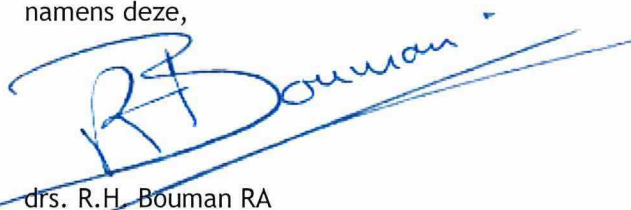
Verantwoording onder onjuiste kostencategorie

Wij hebben geconstateerd bij de uitvoering van onze werkzaamheden dat bij vrijwel alle fracties één of meerdere kostenposten onder de onjuiste categorie zijn weergegeven. Hoewel de omvang van de verschuivingen die hierdoor ontstaan overwegend beperkte zijn, vragen wij uw aandacht voor de juiste verdeling van de kosten over de categorieën.

Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn geweest en zijn graag bereid tot nadere toelichting.

Hoogachtend,

BDO Accountants
namens deze,

drs. R.H. Bouman RA

Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden

	BB	CDA	CU	D66	GL	Lokaal Hengelo	Lijst Horsthuis	Pro Hengelo	PvdA	SP	VVD	Totaal
Reservering per 1-1-2015	3.220,00	4.140,00	1.815,00	2.760,00	2.760,00	-	-	3.793,00	1.882,00	3.220,00	3.660,00	27.250,00
Inkomsten:												
Vergoeding Gemeente Hengelo	8.415,00	15.147,00	6.732,00	11.780,00	6.732,00	2.000,00	6.732,00	16.830,00	11.780,00	16.829,00	11.780,00	114.757,00
Totaal inkomsten	8.415,00	15.147,00	6.732,00	11.780,00	6.732,00	2.000,00	6.732,00	16.830,00	11.780,00	16.829,00	11.780,00	114.757,00
Uitgaven:												
Reis-, verblijf- en andere kosten	17,25	178,44	18,50	156,36	-	-	-	45,75	-	-	75,34	491,64
Bureaunkosten	146,97	2.490,31	133,80	88,22	124,97	702,76	16,20	177,35	129,87	92,33	398,53	4.501,31
Scholingskosten	-	3.989,50	188,28	-	-	50,00	964,37	-	-	1.500,00	447,65	7.139,80
Contrubuties e.d.	325,84	634,00	535,00	-	-	-	-	-	119,00	-	492,00	2.105,84
Kosten assistentie	9.280,43	3.027,28	3.000,00	3.090,00	6.374,28	-	-	2.593,21	7.244,83	-	1.500,00	36.110,03
Overige kosten	14,99	4.030,09	509,91	1.859,89	59,03	118,60	-	986,03	1.100,29	3.332,32	5.072,59	17.083,74
Totaal uitgaven	9.785,00	14.350,00	4.385,00	5.194,00	6.558,00	871,00	981,00	3.802,00	8.594,00	4.925,00	7.986,00	67.431,00
Saldo 31-12-2015 (A+B-C)	1.850,00	4.937,00	4.162,00	9.346,00	2.934,00	1.129,00	5.751,00	16.821,00	5.068,00	15.124,00	7.454,00	74.576,00
Vergoeding 2014	9.838,00	15.936,00	7.256,00	12.040,00	8.102,00				13.310,00	16.401,00		121.312,00
Vergoeding 2015 cf art. 6 lid 6 (splitsing)						3.927,00	6.732,00	15.989,00			11.781,00	
Norm reservering (=25% van vergoeding 2014)	2.460,00	3.984,00	1.814,00	3.010,00	2.026,00	982,00	1.683,00	3.998,00	3.328,00	4.101,00	2.946,00	30.328,00
Restitutie vergoeding 2015 (A+B-C-D, neg =0)	-	953,00	2.348,00	6.336,00	908,00	147,00	4.068,00	12.823,00	1.740,00	11.023,00	4.508,00	44.854,00

			7 leden	
Basis 2015	5.049,00	5.049,00	5.049,00	5.049,00
Per lid	1.683,00	1.683,00	11.781,00	6.732,00
	6.732,00	6.732,00	16.830,00	11.781,00

x 7/12

x 7/12	x 12/12	x 6/12	x 12/12
3.927,00	6.732,00	8.415,00	11.781,00

6 leden
5.049,00
10.098,00
15.147,00

*6/12
7573,5

15.989,00

Herrekende vergoeding 2014	basis per lid	5.520 1.840	eerste raadsvergadering na verkiezing 25-3-2014									
	BB	CDA	CU	D66	GL	Lokaal Hengelo	Lijst Horsthuis	Pro Hengelo	PvdA	SP	VVD	
zetels 1-1-2014	4	6	1	3	3			5	6	4	5	37
zetels na verkiezing	2	6	1	4	1			7	4	7	5	37
zetels na splitsing						1	1	6			4	
Vergoeding 2014 (beschikking)	12.880,00	16.560,00	7.360,00	11.040,00	11.040,00	-	-	14.720,00	16.560,00	12.880,00	14.720,00	117.760,00
eerste deel	2.963,91	3.810,74	1.693,66	2.540,50	2.540,50			3.387,33	3.810,74	2.999,45	3.427,95	27.174,78
tweede deel	6.874,52	12.124,98	5.561,90	9.499,75	5.561,90			13.437,60	9.499,75	13.437,60	10.812,37	86.810,37
totaal 2014	9.838,43	15.935,72	7.255,56	12.040,25	8.102,40	-	-	16.824,93	13.310,49	16.437,05	14.240,32	113.985,15
periode na verkiezing	9	10	10	10	9			10	9	10	10	
herrekende vergoeding 2014 (art. 4)												
eerste deel	3.220,00	2.760,00	1.226,67	1.840,00	2.760,00			2.453,33	4.140,00	2.146,67	2.453,33	23.000,00
tweede deel	6.900,00	13.800,00	6.133,33	10.733,33	5.520,00			15.333,33	9.660,00	15.333,33	12.266,67	95.680,00
	10.120,00	16.560,00	7.360,00	12.573,33	8.280,00			17.786,67	13.800,00	17.480,00	14.720,00	118.680,00
na splitsing						4.293	7.360	17.173			12.880	

RAADSBESLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2151804	Oude hesselink, Hennie	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
4e wijziging Beleidsbegroting 2017			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGelo BESLUIT:

de 4e wijziging Beleidsbegroting 2017 vast te stellen

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

De 4e wijziging Beleidsbegroting 2017 betreft de verwerking van de financiële gevolgen van diverse besluiten van de raad en het college in de Beleidsbegroting 2017, alsmede enkele technische aanpassingen die budgettair neutraal verlopen.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGelo,

DATUM

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2151804	H. Oude Hesselink	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
4 ^e wijziging Beleidsbegroting 2017			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Verwerking financiële gevolgen van raads- en collegebesluiten in de Beleidsbegroting 2017 alsmede enkele technische aanpassingen en correcties.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

In deze 4^e wijziging zijn verwerkt alle op de agenda van de raad voorkomende voorstellen met financiële gevolgen voor de programma's van de Beleidsbegroting 2017. Ook de gevolgen van eerdere raadsbesluiten en van collegebesluiten, die niet via een afzonderlijk voorstel aan de raad worden voorgelegd, zijn in deze wijziging opgenomen. Conform verzoek van de raad is als bijlage bij dit voorstel een overzicht opgenomen van mutaties in de reserves. Tenslotte zijn ook enkele technische aanpassingen en correcties van de begroting in deze wijziging verwerkt, die in totaliteit budgettair neutraal verlopen. Voor de verdere inhoud wordt verwezen naar de financiële aspecten in het raadsvoorstel.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

n.v.t.

FINANCIËLE ASPECTEN

PROG	PRODUCT	OMSCHRIJVING	REGNR.	LASTEN (x 1.000)	BATEN (x 1.000)
1		ECONOMIE, WERK EN INKOMEN			
	560.5	b&w 20-1-2017: structureel €30.000,- toe te voegen aan product 560.5 VVV / stadspromotie voor de faciliterende rol gemeente bij evenementen. Dekking via stelpost begrotingstechnische correcties (zie P8 922.5)	2064129	30	
	614.1	rb. 4-7-2017: inzet middelen bestrijding kinderarmoede, waarbij dekking aanwezig is in stelpost (zie P8 922.5)	2116548	450	
		totaal excl. reserves		480	0
2		ONDERWIJS EN JEUGD			
	670.8	rb. 18-7-2017: bij vaststelling Kadernota 2018 is o.a. besloten het beheer en onderhoud van gebouwen te centreren bij het vastgoedbedrijf. Dit voornemen is met deze wijziging ook verwerkt in de begroting 2017.	2128608	9	
	div.	rb. 18-7-2017: vaststellen nota "Ondersteuning en zorg voor jeugd en WMO - maatregelen voor 2017 en verder". Betreft aanvulling op reeds aangeboden begrotingswijziging. Zie ook P8 980.9.	2106234	1.100	
		totaal excl. reserves		1.109	0
3		WELZIJN EN ZORG			
	670.7	rb. 18-7-2017: bij vaststelling Kadernota 2018 is o.a. besloten het beheer en onderhoud van gebouwen te centreren bij het vastgoedbedrijf. Dit voornemen is met deze wijziging ook verwerkt in de begroting 2017.	2128608	23	
		totaal excl. reserves		23	0

4	SPORT EN CULTUUR			
531.1	b&w 6-6-2017: krediet voor 2e waterveld en beregeningsinstallatie HCT. Hogere lasten worden gedekt via huur.	2107263	8	8
div.	rb. 18-7-2017: bij vaststelling Kadernota 2018 is o.a. besloten het beheer en onderhoud van gebouwen te centreren bij het vastgoedbedrijf. Dit voornemen is met deze wijziging ook verwerkt in de begroting 2017.	2128608	74	
	totaal excl. reserves		82	8
5	RUIMTELIJKE ORDENING EN MOBILITEIT			
810.1	rb 7-3-2017: besteding provinciale subsidie zichtwal Oele jaarschijf 2017.	2081130	66	66
821.2	b&w 20-6-2017: een bijdrage van €50.000 te vragen als afkoopsom voor het laten vervallen van de herbouwplicht schippersherberg en dit bedrag voorlopig toevoegen aan begrotingssaldo 2017 (zie P8 990.1). Op basis van plan middelen t.z.t. reserveren voor werkzaamheden gemeentelijke monumentenfonds.	2104754		50
210.8	rb 4-4-2017: door vaststelling Nota activerings- en investeringsbeleid dienen kapitaallasten investeringen maatschappelijk nut aangepast te worden.	2095695	3	
214.1	rb. 18-7-2017: bij vaststelling Kadernota 2018 is o.a. besloten het beheer en onderhoud van gebouwen te centreren bij het vastgoedbedrijf. Dit voornemen is met deze wijziging ook verwerkt in de begroting 2017.	2128608	39	
	totaal excl. reserves		108	116
6	BEHEER OPENBARE RUIMTE EN DUURZAAMHEID			
550.1	b&w 16-12-2016: bestemming provinciale subsidie energieloket 2017.	2070504	20	20
210.1	rb. 4-4-2017: vaststellen Nota investerings- en activeringsbeleid en financiële gevolgen verwerken in Reserve dekking kapitaallasten (zie ook P8 onder reserves)	2095695	-160	
div.	rb. 18-7-2017: bij vaststelling Kadernota 2018 is o.a. besloten het beheer en onderhoud van gebouwen te centreren bij het vastgoedbedrijf. Dit voornemen is met deze wijziging ook verwerkt in de begroting 2017.	2128608	-7	
210.1	b&w 11-7-2017: aangaan anterieure overeenkomst met Welbions voor 15 woningen Handelstraat. Betreft faciliterende rol bij verlenen omgevingsvergunning.	2133218	5	5
210.1	b&w 22-5-2017: vaststelling realisatieovereenkomst Isaac da Costastraat 105, waarbij lasten worden gedekt door bijdrage participant.	2114965	16	16
	totaal excl. reserves		-126	41
7	BESTUUR, VEILIGHEID EN OPENBARE RUIMTE			
040.8	rb. 18-7-2017: bij vaststelling Kadernota 2018 is o.a. besloten het beheer en onderhoud van gebouwen te centreren bij het vastgoedbedrijf. Dit voornemen is met deze wijziging ook verwerkt in de begroting 2017.	2128608	-55	
040.2	techn.wijz.: opname lasten voor licenties GWS, waarbij dekking aanwezig is in frictiebudget bedrijfsvoering (zie P8 922.5)	nvt	25	
040.9	techn.wijz.: aanpassing begroting 2017 i.v.m. correctie opslag overhead in uurtarieven (zie ook P8 922.5)	nvt	250	
	totaal excl. reserves		220	0

FINANCIEN

830.7	b&w 20-6-2017: instemmen met verkoop voormalige tennisbaan Boekweitweg en opbrengst doteren aan Reserve Vastgoedbedrijf (zie ook P8 980.8)	2122501		23
div.	rb. 18-7-2017: bij vaststelling Kadernota 2018 is o.a. besloten het beheer en onderhoud van gebouwen te centreren bij het vastgoedbedrijf. Dit voornemen is met deze wijziging ook verwerkt in de begroting 2017.	2128608	-143	-718
830.3	techn.wijz.: verwijderen oude mjb2017 en opname nieuwe mjb2017 Grondbedrijf op basis herzieningen (per saldo budgettair neutraal)	nvt	-12.609	-12.609
922.5	b&w 20-1-2017: structureel €30.000,- toe te voegen aan product 560.5 VVV / stadspromotie voor de faciliterende rol gemeente bij evenementen. Dekking via stelpost begrotingstechnische correcties (zie P1 560.5)	2064129	-30	
922.5	rb. 4-7-2017: inzet middelen bestrijding kinderarmoede, waarbij dekking aanwezig is in stelpost (zie P1 614.1)	2116548	-450	
922.5	techn.wijz.: opname lasten voor licenties GWS, waarbij dekking aanwezig is in frictiebudget bedrijfsvoering (zie P8 922.5)	nvt	-25	
922.5	techn.wijz.: aanpassing begroting 2017 i.v.m. correctie opslag overhead in uurtarieven (zie ook P7 040.9)	nvt	-250	
922.5	b&w 4-7-2017: instemmen met formatieve en financiële afhandeling van generatiepact. Voor jaarschijf 2017 wordt €137.768,- onttrokken uit Reserve organisatieontwikkeling (zie ook P8 980.9)	2126416	138	
922.5	techn.wijz.: i.v.m. opmerkingen CBS over IV-3 coderingen dient stelpost rijksbijdrage statushouders als bate verwerkt te worden. Verloopt budgettair neutraal.	nvt	-576	-576
totaal excl. reserves			-13.945	-13.880
980.9	rb. 4-4-2017: vaststellen Nota investerings- en activeringsbeleid en financiële gevolgen verwerken in Reserve dekking kapitaallasten (zie ook P6 210.1)	2095695	160	
980.8	b&w 20-6-2017: instemmen met verkoop voormalige tennisbaan Boekweitweg en opbrengst doteren aan Reserve Vastgoedbedrijf (zie ook P8 830.7)	2122501	23	
980.8	rb. 18-7-2017: bij vaststelling Kadernota 2018 is o.a. besloten het beheer en onderhoud van gebouwen te centreren bij het vastgoedbedrijf. Dit voornemen is met deze wijziging ook verwerkt in de begroting 2017.	2128608	-237	421
980.9	rb. 4-4-2017: vaststellen Nota investerings- en activeringsbeleid. Uitvloeisel is dat investeringen maatschappelijk nut nu geactiveerd moeten worden. Hiervoor wordt bedrag in Reserve kapitaallasten gedoteerd zodat komende jaren kapitaallasten hieruit gedekt kunnen worden. Dekking saldo begroting (zie P8 990.1)	2095695	59	
980.9	b&w 4-7-2017: instemmen met formatieve en financiële afhandeling van generatiepact. Voor jaarschijf 2017 wordt €137.768,- onttrokken uit Reserve organisatieontwikkeling (zie ook P8 922.5)	2126416		138
980.9	rb. 18-7-2017: vaststellen nota "Ondersteuning en zorg voor jeugd en WMO - maatregelen voor 2017 en verder". Betreft aanvulling op reeds aangeboden begrotingswijziging. Zie ook P2.	2106234	-1.100	
totaal reserves			-1.095	559

990.1	b&w 20-6-2017: een bijdrage van €50.000 te vragen als afkoopsom voor het laten vervallen van de herbouwplicht schippersherberg en dit bedrag voorlopig toevoegen aan begrotingssaldo 2017 (zie P5 821.2).	2104754	50	
990.1	rb. 4-4-2017: vaststellen Nota investerings- en activeringsbeleid. Uitvloeisel is dat investeringen maatschappelijk nut nu geactiveerd moeten worden. Hiervoor wordt bedrag in Reserve kapitaallasten gedoteerd zodat komende jaren kapitaallasten hieruit gedekt kunnen worden. Dekking saldo begroting (zie P8 980.9)	2095695	-59	3
totaal saldo begroting 2017			-9	3

BIJLAGE(N)
4 ^e wijziging Beleidsbegroting 2017
Overzicht reservemutaties 4 ^e wijziging Beleidsbegroting 2017

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

BIJLAGE I**BETREFT:** VASTSTELLING 4E WIJZIGING BELEIDSBEGROTING 2017 (zaaknr. 2151804)**DATUM RAADSBSLUIT:** 26 september 2017

Hoofdstuk	Omschrijving	Lasten per hoofdstuk			Baten per hoofdstuk			Resultaat voor bestemming			Toevoegingen aan reserves			Onttrekkingen uit reserves			Resultaat na bestemming		
		primitief	wijziging	Na wijz.	primitief	wijziging	Na wijz.	primitief	wijziging	Na wijz.	primitief	wijziging	Na wijz.	primitief	wijziging	Na wijz.	primitief	wijziging	Na wijz.
1	Economie, werk en inkomen	69.472	480	69.952	40.266		40.266	-29.206	-480	-29.686	44		44	0		0	-29.250	-480	-29.730
2	Onderwijs en jeugd	38.808	1.109	39.917	2.180		2.180	-36.628	-1.109	-37.737	5.933		5.933	7.091		7.091	-35.470	-1.109	-36.579
3	Welzijn en zorg	32.007	23	32.030	2.345		2.345	-29.662	-23	-29.685	0		0	0		0	-29.662	-23	-29.685
4	Sport en cultuur	15.529	82	15.611	3.580	8	3.588	-11.949	-74	-12.023	328		328	0		0	-12.277	-74	-12.351
5	Ruimtelijke ordening en mobiliteit	7.351	108	7.459	4.071	116	4.187	-3.280	8	-3.272	0		0	0		0	-3.280	8	-3.272
6	Beheer openbare ruimte en duurzaamheid	31.431	-126	31.305	20.965	41	21.006	-10.466	167	-10.299	930		930	251		251	-11.145	167	-10.978
7	Bestuur, veiligheid en openbare orde	41.167	220	41.387	7.222		7.222	-33.945	-220	-34.165	0		0	0		0	-33.945	-220	-34.165
8	Financiën	47.071	-13.945	33.126	204.385	-13.880	190.505	157.314	65	157.379	1.780	-1.095	685	1.142	559	1.701	156.676	1.719	158.395
8	Saldo begroting (990.1)	1.647		1.647	0		0	-1.647	0	-1.647	0	-9	-9	0	3	3	-1.647	12	-1.635
Tot.		284.483	-12.049	272.434	285.014	-13.715	271.299	531	-1.666	-1.135	9.015	-1.104	7.911	8.484	562	9.046	0	0	0

BIJLAGE II

Overzicht van mutaties in reserves uit de 4e wijziging Beleidsbegroting 2017 Raadsbesluit 26-9-2017 (raadzaak 2151804)

Reserve	Omschrijving	Bedrag (x 1.000)		Opmerkingen
		Onttrekking	Toevoeging	
Reserve Vastgoedbedrijf	opbrengst verkoop tennisbaan Boekweitweg			23 <i>vrij aanwendbaar</i>
idem	centreren van beheer en onderhoud bij vastgoedbedrijf	658		<i>vrij aanwendbaar</i>
Reserve organisatieontwikkeling	verwerken gevolgen generatiepact jaarschijf 2017	138		<i>vrij aanwendbaar</i>
Algemene reserve	aanvulling op gevolgen Nota Ondersteuning en zorg voor jeugd en WMO voo4 2017 en verder	1.100		<i>vrij aanwendbaar</i>
Reserve dekking kapitaallasten	financiële gevolgen vaststellen Nota investerings- en activeringsbeleid			219 <i>vrij aanwendbaar</i>
	saldo	1.896	242	

**Voor toerekening weerstandsvermogen is bepalend de vrije aanwendbaarheid
(zie Beleidsbegroting 2016-2019 par. 6.2 Weerstandsvermogen (pag. 95))**

toename weerstandsvermogen	242
afname weerstandsvermogen	1.896
totaal afname weerstandsvermogen	-1.654